

HÖGALIDS KYRKA

I STOCKHOLM

AV

TAMÁS SÁRKÁNY

SVERIGES KYRKOR

KONSTHISTORISKT INVENTARIUM

PÅ UPPDR. AV K. VITT. HIST. O. ANT. AKAD.

UTGIVET AV SIGURD CURMAN

OCH ARMIN TUULSE

STOCKHOLMS KYRKOR

BAND VII. HÄFTE 4.
HÖGALIDS KYRKA
AV
TAMÁS SÁRKÁNY

SVERIGES KYRKOR

föreligger i följande delar 1966:

- BLEKINGE. (22) Band I, h. 1. *Östra härad*. Pris 13 kr.
, (36) Band I, h. 2. *Medelsta härad*. Med register till Bd I. Pris 14 kr.
, (51) Band II, *Bräkne och Listers häraden*. Med register till Bd II. Pris 13 kr.
, (59) Band III, h. 1. *Fredrikskyrkan i Karlskrona*. Pris 5 kr.
, (65) Band III, h. 2. *Trefaldighetskyrkan eller Tyska kyrkan i Karlskrona*. Pris 8 kr.
, (86) Band III, h. 3. *Amiralitetskyrkan i Karlskrona*. Med register till Bd III. Pris 25 kr.
, (85) Band IV, h. 1. *Ronneby*. Pris 25 kr.
, (87) Band IV, h. 2. *Karlshamn*. Pris 17:50 kr.
, (93) Band IV, h. 3. *Sölvesborg*. Med register till Bd IV. Pris 40 kr.
, (90) Band V, h. 1. *Översikt av landskapets kyrkokonst*. Pris 30 kr.
, (106) Band V, h. 2. *Generalregister till Blekinge*. Bd I—V. Pris 15 kr.
- BOHUSLÄN. (57) Band I, h. 1. *Västra Hisings härad*. Pris 8 kr.
, (104) Band I, h. 2. *Inlands Södra härad*, sydvästra delen. Pris 25 kr.
, (95) Band II, h. 1. *Inlands Nordre härad*, södra delen. Pris 25 kr.
- DALARNE. (6) Band I, h. 1. *Leksands och Gagnefs tingslag*. Pris 4:50.
, (9) Band I, h. 2. *Falu domsagas norra tingslag*. Pris 12 kr.
, (37) Band I, h. 3. *Falu domsagas södra tingslag*. Med register till Bd I. Pris 16 kr.
, (52) Band II, h. 1. *Falun*. Pris 12:50.
- DALSLAND. (34) Band I, h. 1. *Sundals härad*. Pris 10 kr.
- GOTLAND. (3) Band I, h. 1. *Lummelunda ting* (utom Tingstäde). Pris 4 kr.
, (21) Band I, h. 2. *Lummelunda ting* (Tingstäde). Pris 5:50.
, (31) Band I, h. 3. *Bro ting*. Pris 12 kr.
, (33) Band I, h. 4. *Endre ting*. Pris 12 kr.
, (35) Band I, h. 5. *Dede ting*. Med register till Bd I. Pris 10 kr.
, (42) Band II, *Rute Setting*. Med register till Bd II. Pris 16 kr.
, (54) Band III, *Hejde setting*. Med register till Bd III. Pris 26 kr.
, (61) Band IV, h. 1. *Lina ting*. Pris 12 kr.
, (66) Band IV, h. 2. *Halla ting*, norra delen. Pris 18 kr.
, (68) Band IV, h. 3. *Halla ting*, södra delen. Pris 20 kr.
, (84) Band IV, h. 4. *Kräklinge ting*, nordvästra delen. Pris 25 kr.
, (97) Band IV, h. 5. *Kräklinge ting*, sydöstra delen. Pris 34 kr.
, (101) Band IV, h. 6. *Tillägg, rättelser samt register till Bd IV*. Pris 15 kr.
, (105) Band V, h. 1. *Garde ting*, södra delen. Pris 25 kr.
- GÄSTRIKLAND. (39) H. 1. *Gävle stads kyrkor*. Pris 10 kr.
, (44) H. 2. *Landskyrkorna*. Med register. Pris 17 kr.
- HÄRJEDALEN. (91) Band I, h. 1. *Svegs tingslag*, nordvästra delen. Pris 23 kr.
, (103) Band I, h. 2. *Svegs tingslag*, södra delen. Pris 15 kr.
, (107) Band I, h. 3. *Svegs tingslag*, östra delen samt register till Bd I. Pris 20 kr.
- MEDELPAD. (30) H. 1. *Njurunda och Sköns tingslag samt Sundsvalls stad*. Pris 10 kr.
, (47) H. 2. *Indals, Ljustorps och Västra Domsagens tingslag*. Med register. Pris 16 kr.
- NÄRKE. (46) Band I, h. 1. *Örebro stads kyrkor*. Pris 12 kr.
, (63) Band I, h. 2. *Örebro härad*. Pris 20 kr.
, (92) Band I, h. 3. *Gtanshammars härad, sydvästra delen*. Pris 41 kr.
- SKÅNE. (38) Band I, h. 1. *Kävlinge kyrkor i Harjagers härad*. Pris 2:50.
, (96) Band II, h. 1. *Luggude härad, sydvästra delen*. Pris 38 kr.
- SMÅLAND. (48) Band I, *Jönköpings och Huskvarna kyrkor*. Med register till Bd I. Pris 12 kr.
- STOCKHOLM. (17) Band I, h. 1. *Storkyrkan*. 1. Församlingshistoria. Pris 11 kr.
, (24) Band I, h. 2. *Storkyrkan*. 2. Byggnadshistoria. Pris 15 kr.
, (25) Band I, h. 3. *Storkyrkan*. 3. Inredning och inventarier. Med register till Bd I. Pris 20 kr.
, (28) Band II, h. 1. *Riddarholmskyrkan*. 1. Byggnadshistoria. Pris 20 kr.
, (45) Band II, h. 2. *Riddarholmskyrkan*. 2. Fast inredning, inventarier och gravminnen. Med register till Bd II. Pris 38 kr.
, (5) Band III, h. 1. *Kungsholms kyrka*. Pris 4:50.
, (10) Band III, h. 2. *Hedvig Eleonora kyrka*. Med register till Bd III. Pris 14 kr.
, (26) Band IV, h. 1. *Jakobs kyrka*. 1. Församlingshistoria. Pris 13 kr.
, (32) Band IV, h. 2. *Jakobs kyrka*. 2. Konsthistoria. Pris 13 kr.
, (40) Band IV, h. 3. *Johannes kapell och kyrka. S:t Stefans kapell*. Med register till Bd IV. Pris 10 kr.
, (20) Band V, h. 1. *Adolf Fredriks kyrka*. Pris 12:50.
, (55) Band V, h. 2. *Gustav Vasa kyrka*. Pris 5:50.
, (60) Band V, h. 3. *Matteus kyrka*. Pris 4 kr.
, (23) Band VI, h. 1. *Klara kyrka*. 1. Församlingshistoria. Pris 12 kr.
, (27) Band VI, h. 2. *Klara kyrka*. 2. Konsthistoria. Med reg. till Bd VI. Pris 12 kr.
, (41) Band VII, h. 1. *Maria Magdalena kyrka*. Pris 12 kr.
, (56) Band VII, h. 2. *Katarina kyrka*. Pris 16 kr.
, (89) Band VII, h. 3. *Sofia kyrka*. Pris 12:50.
, (109) Band VII, h. 4. *Högalids kyrka*. Med register till Bd VII. Pris 20 kr.
, (49) Band VIII, h. 1. *Bromma kyrka och Västerledskyrkan*. Pris 6 kr.
, (83) Band VIII, h. 2. *Spånga och Hässelby kyrkor*. Pris 26 kr.
, (102) Band VIII, h. 3. *Brännkyrka, S. Sigfrids och Enskede kyrkor*. Med reg. till Bd VIII. Pris 25 kr.
, (53) Band IX, h. 1. *Skeppholmskyrkan*. Pris 10 kr.

(Forts. på omslagets 3:e sida)

HÖGALIDS KYRKA

I

STOCKHOLM

av

TAMÁS SÁRKÁNY

Häfte 109 av

SVERIGES KYRKOR KONSTHIST. INVENTARIUM

på uppdrag av

KUNGL. VITT. HIST. OCH ANT. AKADEMIEN

utgivet av

SIGURD CURMAN † och ARMIN TUULSE

Generalstabens Litografiska Anstalts Förlag
STOCKHOLM 1966

UTGIVET MED ANSLAG FRÅN
STATENS HUMANISTISKA FORSKNINGSRÅD

ESSELTE AB
STOCKHOLM 1966

INNEHÅLL

Högalids kyrka	474
Tillägg och rättelser till band VII.	519
Ortregister.	527
Sakregister.	530
Personregister	534

REDAKTIONSSEKRETERARE: ERLAND LAGERLÖF
FOTOGRAFIERNA ÄRO, DÄR EJ ANNAT ANGIVES,
TAGNA AV SÖREN HALLGREN
BILDMATERIAL, ANTECKNINGAR OCH EXCERPTER
FÖRVARAS I ATA

HÖGALIDS KYRKA

Av

TAMÁS SÁRKÁNY

Fig. 268. Högalids kyrka från SÖ. Foto 1965.
Die Kirche von Högalid von SO. Högalid Church from SE.

HÖGALIDS KYRKA

I STOCKHOLM

Beskrivningen utarbetad av TAMÁS SÁRKÁNY och avslutad i mars 1966

TRYCKTA KÄLLOR OCH BEARBETNINGAR: Högalidskyrkan. Minnesskrift vid invigningen. Sthlm den 10 juni 1923. — J. STENUNG, Högalidskyrkan. Sthlm 1940 (ny, delvis omarbetad upplaga, Sthlm 1957). — I. TENGBOM, Högalidskyrkan, i: Byggmästaren 1923, s. 207 f. — W. ANDERSSON, Högalidskyrkan. Värme-, vatten- och avloppsledning m. m. i: Byggmästaren 1923, s. 209 f. — H. AHLBERG, Högalidskyrkan, i: Byggmästaren 1923, s. 153 f. — A. MUNTHE, Västra Södermalm intill mitten av 1800-talet. Sthlm 1959. — A. MUNTHE, Västra Södermalm från mitten av 1800-talet. Sthlm 1965. — HÖGALIDS FÖRSAMLINGSBLAD 1930 ff.

OTRYCKTA KÄLLOR OCH AVB.-SAML.: BSt: Kopior av ritningar till kyrkobyggnaden och dess inredning av I. TENGBOM 1913—21; kopia av förslag till kolumbarium och dekorering av I. TENGBOM och O. BRANDTBERG 1932; förslag till utbyggnad av kolumbariet av I. TENGBOM 1955; förslag till elbelysning och värme i nya kolumbariet 1956; förslag till jämkning av tomtgräns för nya kolumbariet 1957; förslag till nytt kolumbarium, konstruktionsritningar av LOOSTRÖM & GELIN 1957; förslag till ombyggnad av värmesystemet i kyrka och församlingshus av H. THEORELLS ING.-BYRÅ 1957; förslag till utbyggnad av kolumbarium av I. TENGBOM 1957; förslag till flyttning av lilla orgelverket till predikstolsläktaren av I. TENGBOM 1958; förslag till uppställning av orgeln av O. HAMMARBERG 1963; handlingar och fotografier. MKA: ST.PROT.; KR.PROT.; handlingar rörande Högalidskyrkan, 1907—25; handlingar ang. S:ta Maria Magdalena församlings delning; K. ELMÉUS' förslag till kyrka etc.: 1906/08; K. ELMÉUS' tävlingsförslag 1911; fotografier; tidningsurklipp. — SSA: Drätselnämndens första avdelnings handlingar 1908—1921. — SSM: K. ELMÉUS' förslag till kyrka etc. 1909; fotografier; tidningsurklipp.

KYRKANS ARKIVALIER: Kyrkostämmans och kyrkofullmäktiges prot. och handlingar 1924—; KR.PROT. och handlingar 1924—; kyrkobyggnadskommitténs prot. och handlingar 1923—; Högalids församlings byggnadskommittés prot. och handlingar 1926—27; byggnadskommitténs för Högalids församlingshus prot. och handlingar 1925; Högalidskyrkans byggnadshandlingar 1—4, 1923; dagsverksböcker för Högalidskyrkans nybyggnad 1917—1922; inv. omarbetad och specificerad förteckning över inventarier 1923—59; Högalids församlings förvärvsjournal och inventariebok 1960—; handlingar angående kolumbariet vid Högalidskyrkan 1939—; handlingar ang. församlingsdelningen samt löne-regleringen för prästerskapet etc. 1924; ritningar (O IV a 1—4) till ny kyrka av I. TENGBOM 1911; ritningar till kyrka etc. av G. A. NILSSON (O IV a 5—18); ritningar till ny kyrka etc. av I. TENGBOM (O IV: a 19—30) 1913; utkast till förläggning av kyrka å Högalidsberget (O IV: a 31) 1915; förslag till ny kyrka etc. av I. TENGBOM (O IV: a 32—43) 1916; skiss till glasmålning bakom orgelläktaren av O. BRANDTBERG; förslag till dekorering av Högalidskyrkans gravkor av J. SVANLUND 1922, ritningar, fotografier och handlingar. A. FOUGSTEDTS skiss till muralmålning.

FÖRSAMLINGSHISTORIA

Maria Magdalena församling kvarstod efter Katarina församlings tudelning 1912 (jfr s. 416) och Hedvig Eleonora församlings år 1906 (SvK, Sthlm III, s. 143) genomförda tredelning såsom den största i Stockholm.¹ Därtill kom en kraftig befolkningsökning som från början av 1890-talet till församlingens delning uppgick till omkr. 20 000. Behovet av ny gudstjänstlokal gjorde sig allt starkare gällande. År 1902 tillställdes kyrkorådet en anhållan, undertecknad av 243 församlingsbor från församlingens västra del, att med hänsyn bl. a. till det hastigt växande befolkningsantalet vidtaga åtgärder för uppförande av en kapellbyggnad (KR.PROT. 14/11 1902). Skrivelsen föredrogs på följande kyrkostämma i november samma år. Det beslöts, att kyrkorådet hos stadsfullmäktige skulle anhålla om lämplig plats för en kapellbyggnad inom församlingens västra del samt införskaffa ritningar och kostnadsförslag (ST.PROT. 27/11 1902). Samtidigt beslöts att förhyra Ansgariekyrkan² till dess ny kapellbyggnad blev färdig. Då det blev klart, att församlingens delning i framtiden vore ofrånkomlig, vidgades planerna och till följd därav framlade kyrkorådet två alternativa förslag på kyrkostämman år 1907: dels ett till en kapellbyggnad och dels ett annat till en kyrkobyggnad. Efter långvarig överläggning vann det senare förslaget bifall, och sedan anförda besvär av församlingsbor, som ville att byggnaden skulle förläggas på Ansgarieberget, ogillats av Överståthållarämbetet, stadfästes kyrkostämmans beslut (KR.PROT. 27/9 1907).

Då kyrkobyggnaden stod inför sin fullbordan, beslöt kyrkorådet, att den skulle kallas Högalidskyrkan (KR.PROT. 4/5 1923). Angående namnförslaget ha förutom Högalidskyrkan, Ansgariekyrkan och Olaus Petrikyrkan nämnts. Högalidskyrkan invigdes den 10 juni 1923 av ärkebiskop NATHAN SÖDERBLOM.

Enligt Kungl. Maj:ts resolution 20 juni 1924 förordnades, att Maria Magdalena församling från och med den 1 januari 1925 skulle delas i två församlingar. Den nya församlingen skulle bestå av den del av Maria Magdalena församling, som låg V och S om en linje dragen från Söder Mälarstrand mitt i Torkel Knutssonsgatan, Volmar Yxkullsgatan och Rosenlundsgatan fram till järnvägslinjen. Högalidsförsamlingen utgör eget pastorat från och med den 1 maj 1925. År 1953 verkställdes smärre ändringar i gränsen mellan Högalids och Katarina församlingar. Intill den 1 januari 1957 begränsades församlingens område i V av Hornstull. Från och med sistnämnda datum hör även stadsdelen Reimersholme till Högalids församling.

¹ 52 730 mantalsskrivna invånare den 1/1 1923.

² Ansgariekyrkan inrymdes i fastigheten Brännkyrkagatan 88, som ägdes av Byggnadsaktiebolaget Manhem. Denna predikolokal, där även nattvardsfirande förekom, tillkom på initiativ av Sällskapet för Främjande av Kyrklig Självavård 1896. Sedan fastigheten inköpts av Filadelfiaförsamlingen 1921, blev hyreskontraktet med Maria Magdalena församling uppsagt. Gudstjänsterna fortsatte därefter i Borgerskapets kyrksal fram till Högalidskyrkans invigning.

KYRKÖBYGGETS FÖRHISTORIA

Enligt stadsfullmäktiges beslut den 1 december 1905 bemyndigades drätselnämndens första avdelning att åt församlingen upplåta mark för en kapellbyggnad i parken Högalidsberget vid korsningen av Högalids-, Lunda- och Lignagatornas förlängningar, med skyldighet för församlingen att låta avdelningen granska och godkänna byggnadsritningarna.¹

På kyrkorådets sammanträde 1906 framlades ritningar och förslag till en kapellbyggnad, utarbetade av arkitekterna Gustaf Hermansson och Konrad Elméus. Hermanssons förslag avsåg en kapellbyggnad² för 768 personer och kostnadsförslaget uppgick till 190 000 kr. Elméus³ förslag avsåg en kapellbyggnad för 1 218 personer för en kostnad av 450 000 kr. Båda förslagen framlades för kyrkostämman samma år, men dels p. g. a. att förslagen inte förelågo i fullständigt utarbetat skick och dels emedan man ansåg att ingetdera av förslagen kunde antagas i befintligt skick, anmodades arkitekterna att vidtaga vissa ändringar »avseende byggnadsstil m. m.»⁴

År 1907 godkände kyrkorådet Elméus' omarbetade förslag. Samtidigt fick han i uppdrag att utarbeta en »blyertsskiss till en mindre kapellbyggnad till en kostnad af högst Kr. 200 000 och rymmande 400 personer i själfva kapellet och 100 personer i kyrksalen äfvensom försedd med vaktmästarebostad och barnkrubba ofvan jord». Vid kyrkostämman samma år framlade kyrkorådet två alternativa förslag, båda utarbetade av Elméus. Dels ett förslag till en mindre kapellbyggnad belägen å västligaste delen av Högalidsberget i skärningspunkten av Ligna- och Lundagatorna med sittplatser för 510 personer, dels ett annat förslag till en kyrka belägen på krönet av Högalidsberget med sittplatser för 1 218 personer. Båda förslagen innehöllo enligt programmet såväl en församlingssal som en barnkrubba. Efter långvarig överläggning vann det senare förslaget kyrkostämmans bifall. Detta förslag visade en långhuskyrka med ett stort torn krönt av en barockiserande spira och med ingångar från fyra håll. Kyrksalen var förlagd i V och barnkrubban i Ö. Kyrkvaktmästarens bostad låg ursprungligen vid barnkrubbans ingång i S omedelbart intill kyrkans huvudingång. På förslag av kyrkorådsledamoten, riksantikvariern O. Montelius flyttades emellertid vaktmästarebostaden en trappa upp. Vad byggnadens yttre beträffar ha enligt Elméus »svenska renaissanceformer blifvit fritt använda». Materialet avsåg tegel med puts och sparsam användning av natursten.⁵ Efter beslut i kyrkorådet översändes ritningarna 1908 till drätsel-

¹ Sthlms stadsfullmäktiges prot. § 4, ¹/₁₂ 1905.

² Arkitekt HERMANSSONS ritningar till nämnda kapellbyggnad ha ej kunnat återfinnas.

³ CARL KONRAD ELMÉUS, f. 1868, † 1940, arkitekt; verksam i Stockholm från 1897. Vid sidan av privata skol- och bostadshus sysslade han under sin senare verksamhet huvudsakligen med olika kyrkliga uppgifter.

⁴ MKA: st.prot. ²⁸/₅ 1907, bil. A.

⁵ MKA: ELMÉUS' förslag till »Kyrka, Kyrksal, Barnkrubba m. m. för Maria församling i Stockholm».

nämndens första avdelning för granskning. Denna instans ansåg sig emellertid ej kunna godkänna förslaget i befintligt skick, emedan »det smäckra tornet ej rätt väl passar för det höga läget och södra landets karaktär, där mera satta proportioner och mera fyllighet och lugn i konturen vore välgörande. Äfven öfver den rent kyrkliga delen af komplexet har en viss profan hållning blifvit förhärskande, hvarförutom på ett ofördelaktigt sätt framträdande stilblandningar förekomma».¹

Sedan en del smärre ändringar vidtagits, förkastades dock förslaget helt och Elméus utarbetade ett nytt 1909. Detta omfattade förutom kyrka, kyrksal och barnkrubba även ett gravkapell. Kyrkan var orinterad Ö—V. Barnkrubban var belägen Ö om koret, kring en fyrkantig gård. Gravkapellet var däremot placerat i V, försänkt i terrängen under kyrksalen. Kyrkan skulle rymma 1 070 platser, därav 290 på läktaren. Kostnadsförslaget slutade på 885 000 kr. Byggnaden skulle ha rest sig på en sockel av grovhuggen granit och skulle f. ö. ha utförts av mörkrött tegel. Invändigt skulle kyrkan ha välvts med valvstrålarna utförda i synligt rött tegel. Beträffande byggnadens formgivning har enligt Elméus »den sengötiska stilen, sådan den framträder i den baltiska kyrkoarkitekturen, blifvit lagd till grund med de ändringar, som äro betingade af vår egen tids uppfattning och kraf».² Vid den preliminära granskningen av förslaget påtalade förste intendenten vid ÖIÄ I. G. Clason brister i konstnärligt och konstruktivt avseende och meddelade att ÖIÄ säkerligen skulle anse det vara bäst att skrida till tävlan.

Vid kyrkorådets sammanträde den 27 mars 1911 beslöts att uppdraga åt disponent Carl Wassén, ing. Otto Ehrngren och grosshandlaren Josef Carlsson att sätta sig i förbindelse med lämpliga arkitekter för att uppgöra skissritningar och kostnadsförslag för ifrågakvarande byggnadsprojekt. Programmet³ avsåg en kyrkobyggnad för 1 200 personer, därav högst 200 på läktare, samt under byggnaden ett gravkor med likkällare. Kostnaderna finge ej överstiga 500 000 kr.

Som resultat av sina underhandlingar inlämnade kommitterade 1912 till kyrkorådet tre förslag av arkitekterna Konrad Elméus, Georg Nilsson⁴ och Ivar Tengbom,⁵ samt ett

¹ SSA: Drätselnämndens första avd. diarier 12/5 1908.

² MKA: Handlingar rörande Högalidskyrkan O XIV: 2.

³ HKA: Högalidskyrkans byggnadshandling 1923: 1, KV a: 1.

⁴ GEORG ALFRED NILSSON, f. 1871, † 1949, arkitekt. År 1907 arkitekt vid ÖIÄ, 1922—37 byggnadsråd och 1936 chef för BSt. Han har utfört ritningar till ett stort antal skolbyggnader, särsk. i Stockholm samt till kyrkobyggnader, bl. a. till Åmots kapell i Gästrikland (SvK, Gä, s. 292, 296) och till Baltaks kyrka i Västergötland.

⁵ IVAR JUSTUS TENGBOM, f. 1878, arkitekt, prof. vid Konsthögskolan 1916—20, chef för BSt 1924—36, preses i Konstakademien 1943—53, slottsarkitekt vid Sthlms slott 1922—58, och vid Drottningholms slott sedan 1922. Bland Tengboms tidigare arbeten märkas Borås rådhus, Stockholms Enskilda Banks huvudkontor i Sthlm och kyrkan i Arvika samt de uppmärksammade tävlingsförslagen till Engelbrektskyrkan och tillsammans med E. TORULF till svenska kyrkan i Paris. Bland huvudverken äro ytterligare att nämna Konserthuset, Citypalatset, Esselte- och Åtvidabergshusen i Sthlm, samt Svenska

Fig. 269. Tävlingsförslag av Konrad Elméus 1911. MKA.

Beitrag von Konrad Elméus zum Architektenwettbewerb 1911.

Competition entry by Konrad Elméus, 1911.

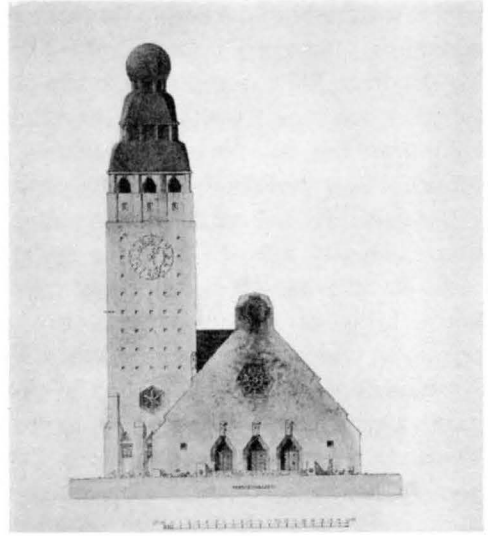

Fig. 270. Tävlingsförslag av Georg Nilsson 1911. HKA.

Beitrag von Georg Nilsson zum Architektenwettbewerb 1911.

Competition entry by Georg Nilsson, 1911.

av arkitekt Carl Westman¹ såsom enmanssakkunnig avgivet utlåtande över dessa förslag.

Arkitekt Westman satte Elméus' förslag (fig. 269) i tredje rummet. Mot detta förslag, som avsåg en centralkyrka, anförde Westman att »för en så pass liten kyrka bör planen utformas så enkel och hel som möjligt. En centralanläggning med dess utbildade plan- anordning bör, synes mig ej här komma i fråga. Rummet blir med de mått, som här finnas, för splittradt, dagern för orolig. Arkitekturen är därjämte rätt torrt behandlad. Tornet öfver midtkvadraten är ej väl sammankomponerat med det öfriga och ger intryck av lanternin för inläppande av ljus i kyrkan».

Nilssons förslag (fig. 270) avsåg en långhuskyrka, utförd helt i betong, alternativt i tegel, Westman ansåg att den saknade kyrklig karaktär och satte den i andra rummet.

Tengboms förslag (fig. 272), som sattes i första rummet, ansåg han däremot i fråga om kyrklig karaktär synnerligen lyckat. Westman fann dock att det varken ur terräng- eller stadsplanesynpunkt förelåg tillräckligt starka skäl för torndubblingen.

I enlighet med arkitekt Westmans sakkunnigutlåtande beslöt kyrkorådet att till Institutet i Rom. Han har även utfört restaureringar av bl. a. Skara domkyrka, Bondeska och Flemingska palatsen samt Arvfurstens palats i Sthlm.

¹ CARL ERNST WESTMAN, f. 1866, † 1936, arkitekt. Bland Westmans mest betydande verk äro att nämna Svenska Läkaresällskapets hus samt Rådhuset i Sthlm. Som medicinalstyrelsens arkitekt från 1916 ritade han främst stora sjukhusanläggningar, bl. a. Beckomberga och Karolinska sjukhusen, vilket senare han dock ej hann fullborda.

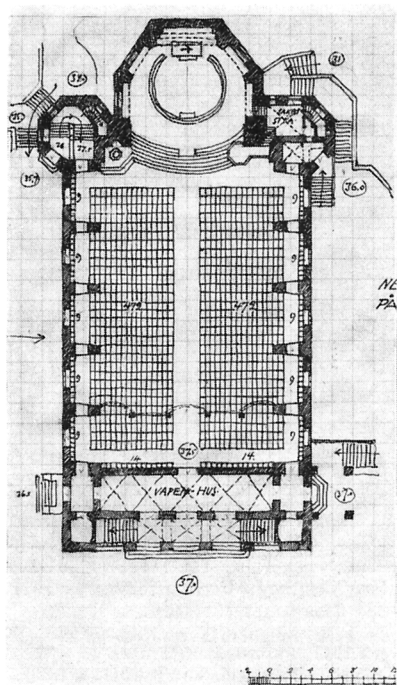

Fig. 271. Ivar Tengboms tävlingsförslag 1911, bottenplan. HKA.

Beitrag von Ivar Tengbom zum Architektenwettbewerb 1911. Grundriß.

Ivar Tengbom's competition entry, 1911, ground floor.

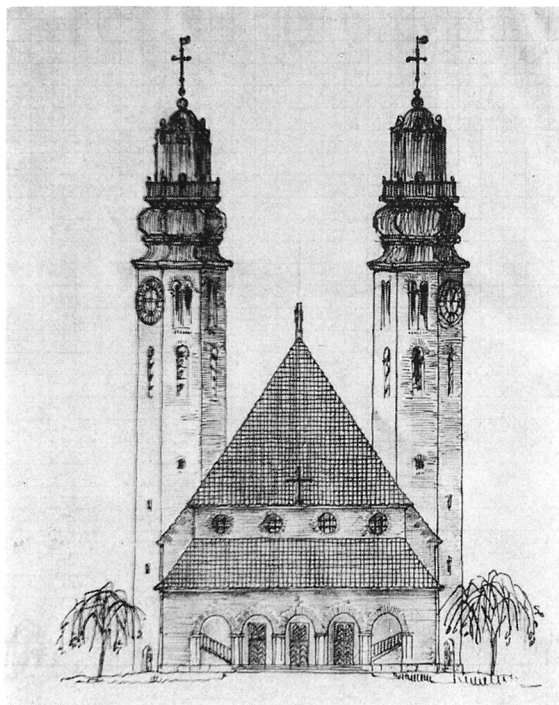

Fig. 272. Ivar Tengboms tävlingsförslag 1911, fasad mot S. HKA.

Beitrag von Ivar Tengbom zum Architektenwettbewerb 1911, Fassadenaufriß nach S.

Ivar Tengbom's competition entry, 1911, S front.

drätselns första avdelning överlämna de av arkitekterna Elméus, Nilsson och Tengbom upprättade förslagen och att därvid för sin del förorda det Tengbomska förslaget.¹ Efter att ha inhämtat Stockholms stads byggnadskontors yttrande, anslöt sig drätselns medlemmar preliminärt till det Tengbomska förslaget, dock med förbehåll att de av arkitekt Westman ifrågasatta ändringarna skulle beaktas.

Sedan arkitekt Tengbom bemött anmärkningarna mot hans förslag uppdrog kyrkorådet åt honom att utföra fullständiga huvudritningar jämte kostnadsförslag. Dessa förelågo i färdigt skick 1913.² Enligt dem förlade Tengbom kyrkan till Högalidsbergets östligaste del med huvudriktningen i N—S (fig. 276). Koret, som var flankerat av två torn, bildade fond mot Högalidsgatan. Planen visade en enkel långhuskyrka med konterforerna indragna i interiören där de förenas genom rundbågiga tunnvalv, var-

¹ Till ELMÉUS tävlingsförslag bifogades det av honom upprättade förslaget från 1909.

² HKA: Avskrift av I. TENGBOMS »Förslag till ny kyrka för Maria församling på Högalidsberget i Stockholm», 19/11 1913.

Fig. 273. Ivar Tengboms tävlingsförslag av 1911, fasad mot N. HKA.

Beitrag von Ivar Tengbom zum Architektenwettbewerb 1911, Fassadenaufriß nach N.

Ivar Tengbom's competition entry, 1911, N front.

igenom de bilda liksom höga, invändiga fönsternischer. Låga bågöppningar genom konterforerna förena dessa nischer till smala sidoskepp på ömse sidor om långhusets huvudrum. Till grund och sockel skulle användas på platsen erhållen sprängsten, medan själva byggnadsstommen skulle uppföras av tegel, huvudskeppet däremot med en konstruktion i armerad betong. Betongytan skulle behandlas på ett sådant sätt att träformarnas struktur framträdde. Invändigt skulle kyrkan kring väggarna förses med en hög, mörklaserad furupanel.

Dessa ritningar antogs av kyrkorådet följande år och man beslöt att insända dem till drätselnämnden, som den 3 mars 1914 meddelade sitt godkännande av förslaget. Detta överlämnades därefter till ÖIÄ och efter hörande av Stockholms stads konsistorium fastställdes ritningarna av Kungl. Maj:t den 5 december 1914.

Vid kyrkostämman den 22/3 1915 anslags för byggnadskostnadernas täckande av för ändamålet tillgängliga medel 216 900 kr., varjämte beslöts att upptaga ett lån på högst 285 000 kr. Vidare tillsattes en byggnadskommitté på sju personer bestående av kammarrådet Johan Östberg, ordf., disponent Carl Wassén, v. ordf. och kassaförvaltare, ingenjör Otto Ehrngren,¹ byggmästare August Blomdahl, handlanden Thure Göransson, tullvaktmästare Hjalmar Rissén och murare Emil Pettersson. Församlingens kyrkoherde

¹ OTTO EHRRNGREN avled 1917 och efterträddes av häradshövding KARL AXEL RIBEN.

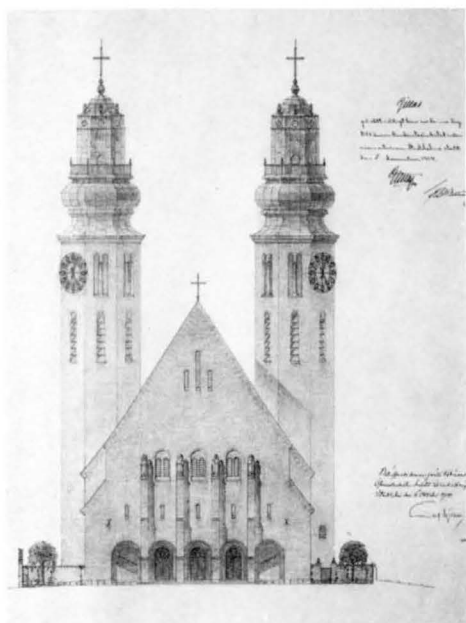

Fig. 274. Förslag av Ivar Tengbom 1913, fasad mot S. HKA.

Projekt von Ivar Tengbom 1913, Fassadenaufriß nach S.

Drawing by Ivar Tengbom, 1913, S front.

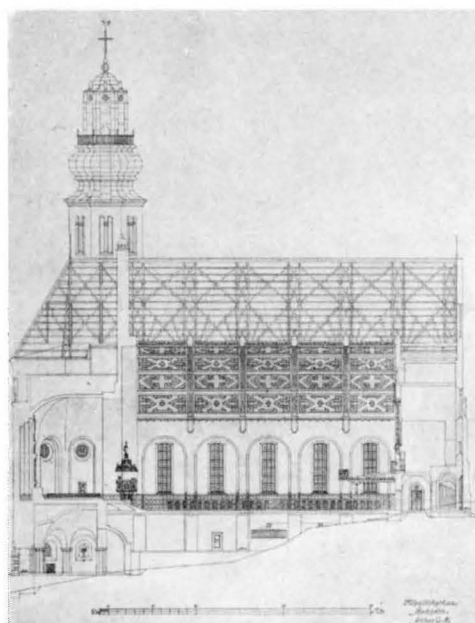

Fig. 275. Förslag av Ivar Tengbom 1913, längdsektion mot Ö. HKA.

Projekt von Ivar Tengbom 1913, Längsschnitt nach Ö.

Proposal by Ivar Tengbom, 1913, longitudinal section looking east.

Karl Anton Eklund eller den som förrättade hans tjänst skulle även vara berättigad att delta i kommitténs beslut. Till sekreterare antogs kyrkonotarie Karl Masreliez. Vid samma kyrkostämma gjordes gällande att kyrkan borde förläggas till bergplatåns mitt med sin huvudriktning i Ö—V. De ändringar i de ursprungligen fastställda planritningarna som nödvändiggjordes av denna omflyttning, stadfästes efter att ha passerat vederbörliga instanser genom Kungl. brev den 30 juni 1916 (fig. 276). Planformen blev nu något längre och smalare än tidigare. Vidare drogs nocken ut till en gavel även över koret. De båda tornen flyttades närmare varandra och avslutades upptill med spetsiga spiror. Dessutom höjdes korets valv.

KYRKOPYGGNADENS UPPFÖRANDE

På grund av starkt stigande material- och arbetspriser beslöt byggnadskommittén att icke infordra något entreprenadsanbud utan driva byggnadsarbetet i egen regi.

Schaktningen påbörjades den 30 augusti 1916 av grundläggaren Frithiof Johansson och framskred så att grundstensinvigningen kunde äga rum pingstdagen (den 27 maj) 1917 i närvaro av kronprinsparet, prins Carl och prinsessan Ingeborg, statsminister Carl Swartz, ärkebiskop Söderblom m. fl. Under grundstenen nedlades en kopparcylinder

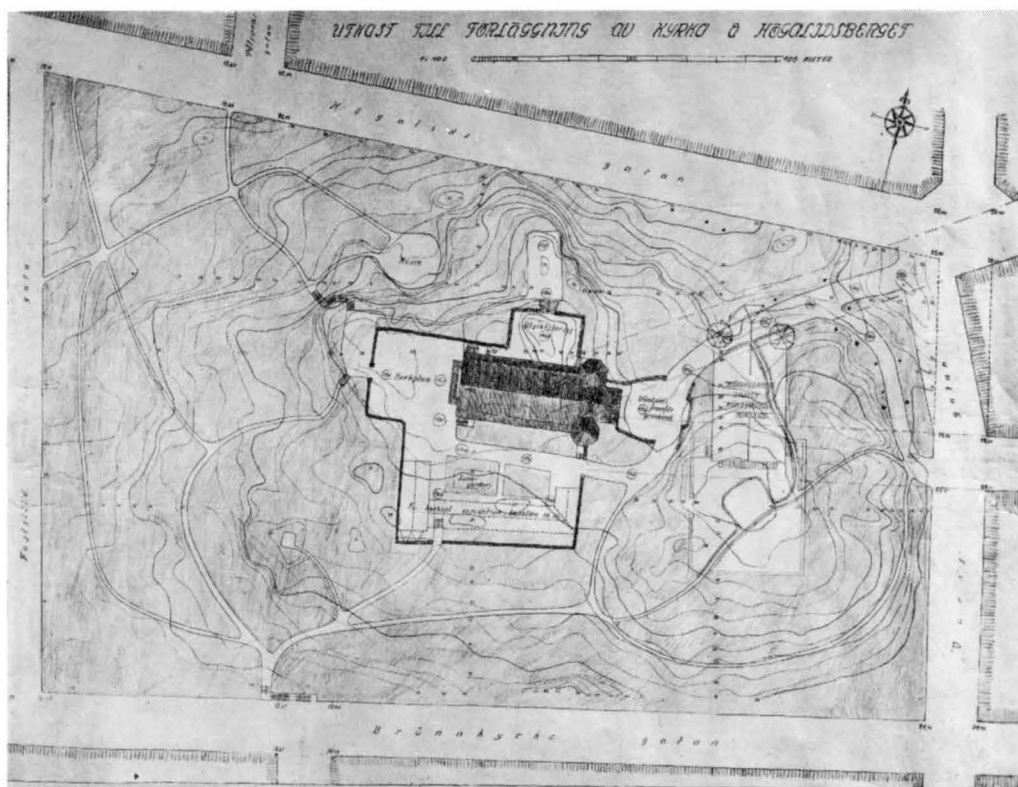

Fig. 276. Situationsplan. Kyrkans ursprungliga förläggning samt förläggningen till Högalidsberget mitt 1916. HKA.
 Lageplan mit dem anfänglich vorgesehenen Kirchplatz und dessen Verschiebung auf die Kuppe von Högalidsberget 1916.
 General plan. Original location of church and site in middle of summit of Mount Högalid, 1916.

innehållande grundläggningsdokumentet samt i riket gångbara mynt och exemplar av dagens huvudstadstidningar.

Murningsarbetet, som påbörjades den 20 juli 1917, avbröts under byggnadskonflikterna 1918 och 1920.¹

Under arbetets gång ändrades planerna på tornens avslutning, som ansågs verka för tung i förhållande till tornens massa. Den ändrade planen (fig. 282) stadfästes genom Kungl. brev av den 30 april 1920.

På grund av de genom kriget starkt ökade kostnaderna visade det sig emellertid att den för bygget beräknade summan snart skulle bli otillräcklig, och kyrkostämman beslöt därför att dels låna 47 400 kr. av donationsfondernas regleringsfond, dels 22 600 kr. av den inre reparationsfonden, samt upptaga ett amorteringslån på högst 600 000 kr. Kostnaderna intill kyrkans invigning torde ha uppgått till omkr. 1 800 000 kr.

¹ Arbetet lades ned den 21/4 och återupptogs 23/8 1918 samt nedlades åter den 1/4 1919 och återupptogs 29/11 1919.

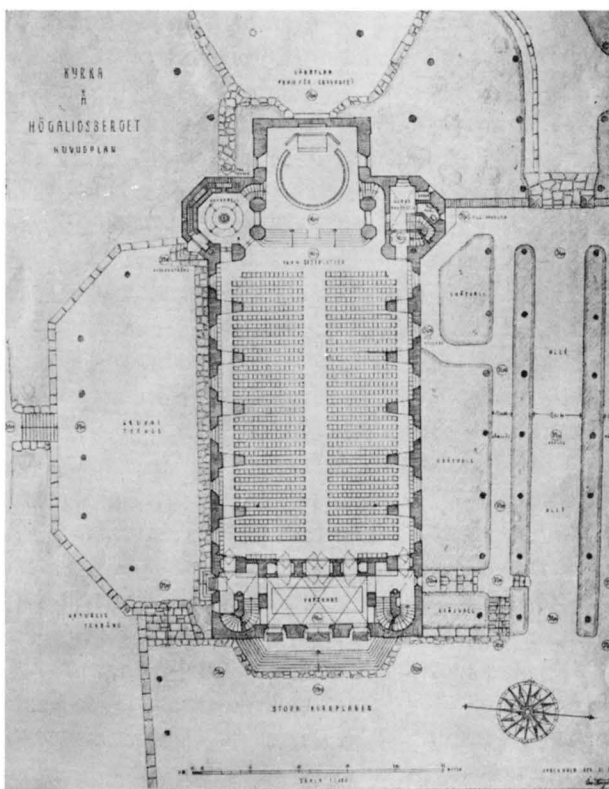

Fig. 277. Kyrkans plan av Ivar Tengbom. 1916. HKA.

Kirchengrundriß von Ivar Tengbom 1916.
Plan of church, by Ivar Tengbom, 1916.

KYRKOBYGGNADEN

Högalidskyrkan är belägen på Högalidsbergets högsta platta. Genom sitt läge och sina höga torn är kyrkan synlig från stora delar av staden. Från korsningen av Varvsgatan och Högalidsgatan leder en uppfartsväg i en böjd linje upp till gravkapellets ingång i Ö och fortsätter genom smidesjärngrindar över en förgård upp till en asfalterad, av en låg naturstensmur omgärdad plan i V. Brantare gångstigar, delvis med trappor, leda från andra håll utmed höjdens sidor upp till denna plan (fig. 276).

S om kyrkan ligger i vinkel två av arkitekt David Dahl¹ åren 1926—27 uppförda tegelbyggnader, som med kyrkans S-sida bilda en fyrkantig gård. SV om kyrkan är församlingshuset med församlingssal och sällskapsrum m. m. beläget, och i S prästgården med expeditionslokaler och bostäder.

LÄGE OCH
OMGIVNINGAR

FÖRSAM-
LINGSHUS

¹ DAVID DAHL, f. 1895, arkitekt, bygnadsråd vid BSt. Han har bl. a. utfört skolbyggnader och broar i Sthlm. Dessutom har han restaurerat ett antal kyrkor, bl. a. Adolf Fredriks kyrka i Sthlm, Solna kyrka m. fl.

KOLUM-
BARIUM

N om kyrkan i direkt förbindelse med denna ligger ett kolumbarium, uppfört efter arkitekt Tengboms ritningar. Den ursprungliga anläggningens plan utgjorde en oregelbunden sexkant utmed kyrkans N mur, uppförd av tegel 1938—39 och utvidgad 1959 med en rund, genom arkader inåt öppen byggnad i två våningar. Kring gården med springbrunn och tårpilar löper en kolonnad av vit, svensk marmor (fig. 285). I väggarna äro urnnicher inmurade i olika sektioner. Den Ö, halvrunt utbuktade väggen, är försedd med en muralmålning (fig. 286), Den gode herden, utförd 1942 av Arvid Fougstedt.¹ I S är ett altare med en av Ture Jörgensson 1939 utförd relief. De glasade, konstsmidda gallergrindarna äro ritade av Tengbom och utförda i Herman Lindbloms konstsmidesverkstad. De bära i förgyllda versaler inskr.: + DU STILLA GRAV +/+ DU SÄLLA BO +//+ MIN JESUS HELGAT + / + HAR DIN RO +/. I portalens tympanon en skulptur, kallad Dödens ängel, i vit marmor utförd av Ivar Johnsson² 1939.

PLAN OCH
MATERIAL

Kyrkan består av ett rektangulärt långhus med smalare, rakslutet kor i Ö på båda sidorna omgivet av torn, som ansluta sig till kor och långhus med fyra sidor av en oktagon. I N tornets bottenvåning, som ligger några trappsteg lägre än långhuset, är ett dopkapell anordnat. I det S tornets bottenvåning inrymmer ett förrum till sakristian. Den egentliga sakristian är belägen en trappa upp och en kyrkorådssal ytterligare en trappa högre. I V är ett vapenhus anlagt. Från dess N och S sida leda trappor upp till en läktare. Under koret ligger ett begravningskapell.

Byggnadens stomme är uppförd av vanligt murtegel av stort format. Ytterfasaderna av handslaget tegel från Mälardalen äro lagda i munkförband med ett koppskift på en sockel av granit i stora block. På vissa ställen förekommer mönstermurning i form av kors, trianglar (Guds allseende öga), solar m. m. Mönstermurning förekommer även i fönsteromfattningar. Huvudportalerna äro utförda av granit från Vånevik. I fasaderna förekommer Ignaberga kalksten som slutstenar över fönstren, som räckverk i torngluggar och som omfattning till en korsformad glugg i V gaveln. Alla utvändiga trappsteg, planer och portsocklar äro av röd Vätögranit. En del portsmygar samt listverk i fasaderna äro slammade med kalkbruk.

TORNEN

Det N tornet öppnar sig utåt i Ö och V medelst höga, rundbågiga ljudöppningar med starkt lutande yttre solbänkar. Tornur, levererat av G. W. Linderoth, har siffer-tavlor mot Ö, V och N. Slagklockor av metall om 50 resp. 75 kg hänga i den Ö ljudöppningen. Den kopparklädda tornhuven på åttkantig plan har ett karnissvängt parti med vindskupelika ljusöppningar och bär upp en åttkantig av smidesjärnräcke omgiven avsats. Därövan på kvadratisk plan med rätvinkligt urtaga hörn ett högt, upptill

¹ ARVID LORENZ FOUGSTEDT, f. 1888, † 1949, målare, tecknare och grafiker. Prof. vid Konsthögskolan 1937—47.

² IVAR VIKTOR JOHNSSON, f. 1885, skulptör, fil. hed.dr 1947, vice preses för Konstakademien 1951—1964. Bland hans verk kan nämnas relieffigurerna i Trons kapell i krematoriet på Skogskyrkogården i Sthlm och altarf figurerna i Matteuskyrkan i Sthlm (SvK, Sthlm V, s. 228, *229, *232, 234; se äv. SvK, Sthlm VIII, s. 212 not 2; 214, *217).

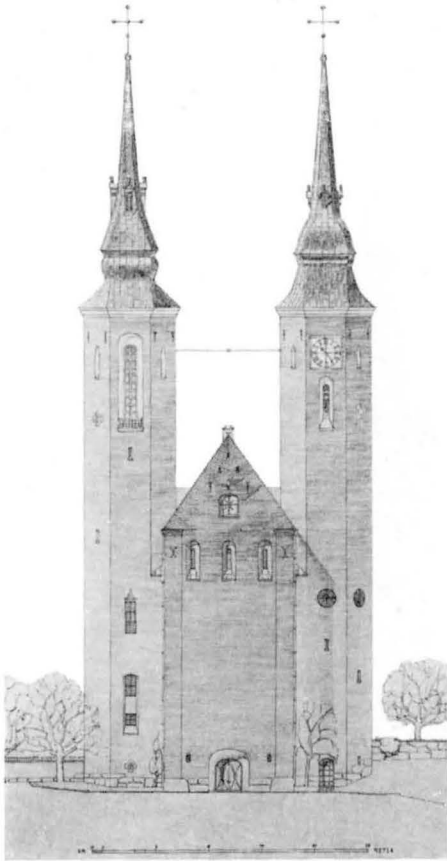

Fig. 278. Förslag av Ivar Tengbom 1916, fasad mot Ö. HKA.
Projekt von Ivar Tengbom 1916, Fassadenaufriß nach O.
Drawing by Ivar Tengbom, 1916, E front.

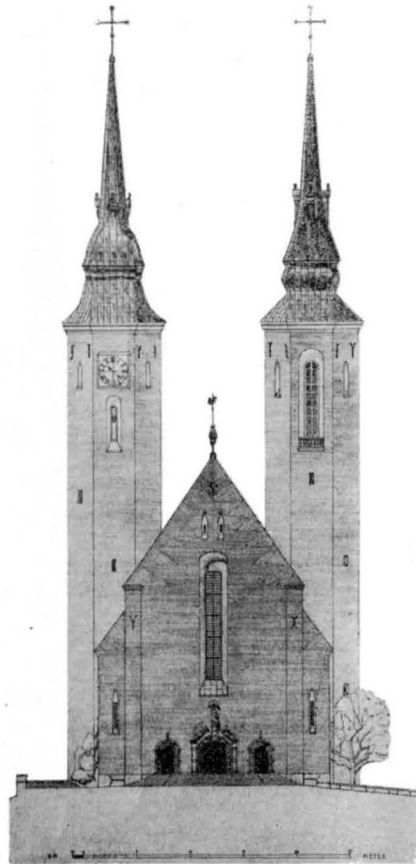

Fig. 279. Förslag av Ivar Tengbom 1916, fasad mot V. HKA.
Projekt von Ivar Tengbom 1916, Fassadenaufriß nach W.
Drawing by Ivar Tengbom, 1916, W front.

rakavslutat övre parti. Ovan detta en klockformig kupol, som krönes av en tupp (H 260) av kopparplåt på en upptill avsmalnande ståndare.

Det S tornet skiljer sig från det N genom sina betydligt större, rundbågiga ljudöppningar i åttkantens alla sidor. Ljudöppningarna, som ha skrånande smyggar och starkt lutande yttre solbänkar, äro försedda med snedställda, kopparbeslagna jalousiluckor av furu i de fyra väderstrecken. I de övriga sidorna låga räcken av kalksten. Gluggarna avslutas upptill med valvbågar, vars form framgår av fig. 268. Tornhuven saknar räcke och krönes av ett förgyllt kors. Tornur med siffertavlor mot S. Västgaveln krönes av en kopparklädd takryttarliknande ståndare.

Tornen avse att symbolisera lagen och evangelium i anslutning till det tal, som

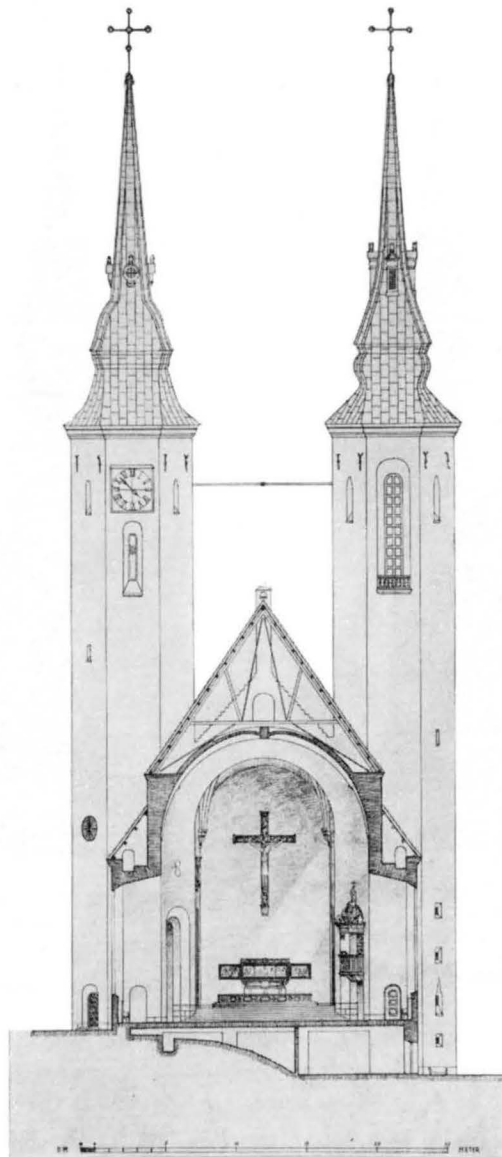

Fig. 280. Tvärsektion mot Ö av Ivar Tengbom 1916. Tornhuvarnas utformning ändrad 1920. HKA.

Querschnitt nach O von Ivar Tengbom 1916. Die Gestaltung der Turmhauben 1920 verändert.

Cross section looking E, by Ivar Tengbom, 1916. The shape of the crowns of the towers was changed 1920.

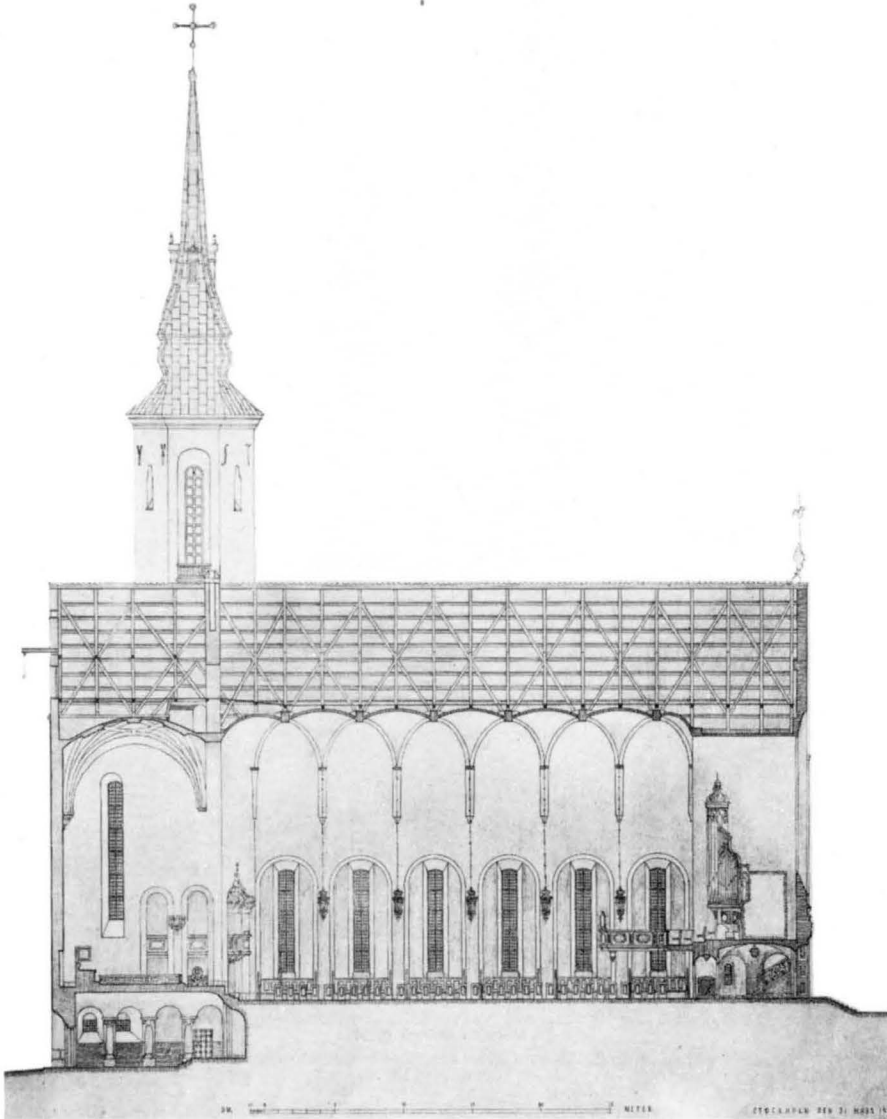

Fig. 281. Längdsektion mot S av Ivar Tengbom 1916. HKA.

Längsschnitt nach S von Ivar Tengbom 1916.

Longitudinal section looking S, by Ivar Tengbom, 1916.

ärkebiskop Nathan Söderblom höll vid grundstensnedläggningen, där han anknöt till reformationens samma år firade 400-årsjubileum och uppkallade tornen efter Ansgarius och Olaus Petri.

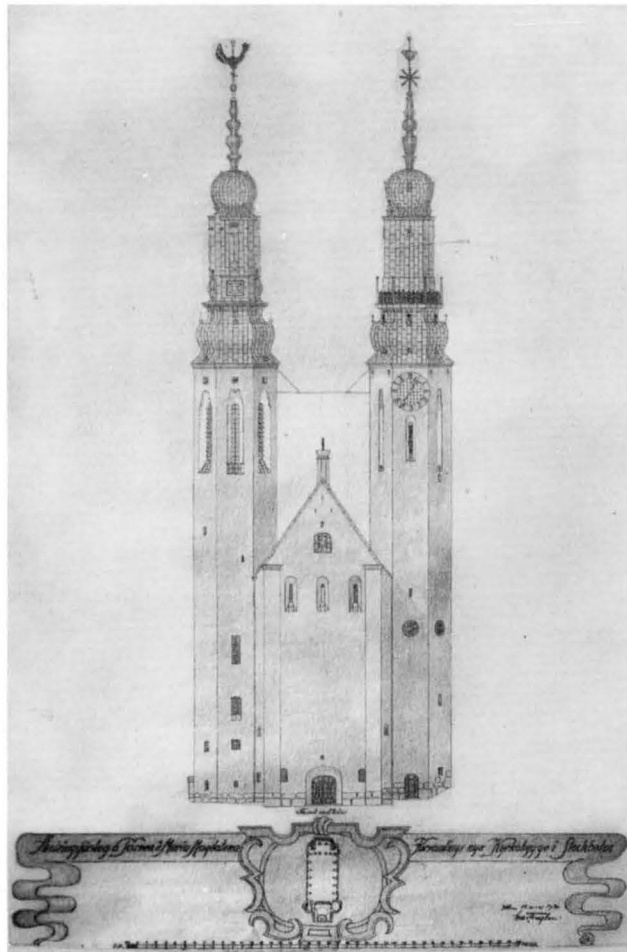

Fig. 282. Kyrkans Ö fasad. Ändring av tornhuvornas utformning av Ivar Tengbom 1920. BST.

Ostfassade der Kirche mit veränderter Turmhaubengestaltung von Ivar Tengbom 1920.

E front of church. Alteration in shape of tower crowns by Ivar Tengbom, 1920.

YTTERTAK

Kyrkan har en skenbart basilikal takanordning med ett stort sadeltak över långhusets huvudrum och smärre pulpettak över sidogångarna. Samtliga yttertak voro ursprungligen täckta av enkupigt, dubbelfalsat taktegel, som emellertid 1932 ersattes med kopparplåt.

FÖNSTER

Långhuset upplyses av höga rundbågiga fönster i N och S fasadmurarna, placerade mitt i de ovannämnda välvda nischerna. I koret utfördes ett likartat fönster i N och S ytterväggen. Det N korfönstret igenmurades emellertid redan vid kyrkans upp-

Fig. 283. Kyrkan från NÖ. Foto SSM. 1923.

Die Kirche von NO, 1923.

The church from NE, 1923.

förande, emedan arkitekten ansåg, att belysningsförhållandena krävde detta. Under långhusets taklist parvis ställda, trepassformade fönsteröppningar med murad mittpost. I tornen fönster av varierande form. Fönstren har träbågar med blyinfattade rutor av antikglas.

Huvudingången är belägen i V. Till dess tre ingångsportaler leda åtta trappsteg av granit (fig. 288). De tre portalerna i Våneviksgranit äro utförda efter Ivar Tengboms ritningar av Johan Desaix, Axel Steinmark och Otto Appel. Portalerna utveckla samma program, som kom till uttryck i tornen (se ovan s. 487): den N sidoportalen är lagens, den S evangeliets och huvudportalen i mitten livets port. Över mittportalen en bildframställning i hög relief; en knästående man, som dricker av ett ur en klippa framspringande vattenflöde. Därövan synes den Helige Andes duva och inskr.: DEN SOM TÖRSTAR / TAGE LIVETS VATTEN. På ömse sidor därom inskrifter, t. v.: HUNGER / ÄR TIDENS / KÄNNETEC/KEN. BRÖDET / TRYTER. / MÄNNISKORNA / HUNGRA EFTER / KÄRLEK. / SALIGA

INGÅNGAR

Fig. 284. Kyrkan från V. Foto 1965.

Die Kirche von W.
The church from W.

ÄRO DE / SOM HUNGRA OCH / TÖRSTA EFTER / RÄTTFÄRDIGHET, / TY DE SKOLA BLIVA
MÄTTADE. / 1914, t. h.: MÄNSKO/SJÄLENS / HUNGER / KAN INGEN JORDISK LYCKA / STILLA /
OCH OM VÅR SJÄL / EJ LYFTES FRI / TILL DET SOM / EVIGT BLIVER / EN VANSKLIG / GRÖDA
BÄRGE / VI AV ALLT SOM JORDEN GIVER / 1922. Citaten äro hämtade ur Nathan Söder-
bloms bönedagsplakat. Han har även medverkat i utformandet av bildprogrammet för
övrigt. I den djupa portalsmygen äro uthuggna reliefer med motiv av växter, djur
och himlakroppar, som antyda skapelsehistorien. Överst är en stiliserad sol.

Över N sidoportalen Ansgar i relief; i portalsmygarna namnen på den svenska medel-
tidskyrkans framstående gestalter. Överst: ANSGARIUS, t. v.: SANCT ERIK / SANCT BOTVID /
SANCT DAVID / SANCT ESKIL / SANCT SIGFRID /, t. h.: SANCT HENRIK / ÄRKEBISKOP STEFAN /
SANCTA BIRGITA / SANCTA KATARINA / BISKOP THOMAS.

Över sidoportalen i S, OLAUS PETRI och i portalens smyggar namnen på framstående
män inom den svenska kyrkan efter reformationen. Överst: OLAUS PETRI, t. v.: ERIK
TOLLSTADIUS / HAQUIN SPEGEL / GUSTAF II ADOLF REX / LAURENTIUS PETRI / LAURENTIUS

ANDRÆ /, t. h.: EMANUEL SWEDENBOG / J O WALLIN / C O ROSENIUS / PONTUS WIKNER / FREDRIK FEHR.

Portarna äro av mörkbetsad furu med järnbeslag.

Ytterligare ingångar finnas i S och N tornen och i långhusets SV del. Långhusets NV ingång igenmurades i samband med uppförandet av kolumbariet. Kolumbariets vaktrum står dock medelst en dörröppning i direkt förbindelse med vapenhuset. Dessutom finns en mindre dörröppning i S, som leder till värmecentralen. Till gravkapellet kommer man genom dubbla järnportar i en korgbågig portal med putsad smyg i Ö.

Vapenhuset (fig. 289), som är beläget i V, täckes av ett kraftigt bjälklag dekorerat av VAPENHUSET Karl Filip Månsson.¹ På sidorna i N och S leda breda trappor upp till en läktare. Över sidodörrarna, som leda till långhuset, äro reliefer av en fyrbåk och ett skepp, över mittdörren en inskr. i brun kalksten, omgiven av stiliserade veteax och Guds öga: SÖKEN FÖRST / EFTER GUDS RI/KE OCH HANS RÄTTFÄRDIGHET / SÅ FALLER EDER / ALLT ANNAT TILL.

¹ KARL FILIP MÅNSSON, f. 1864, † 1933, dekorationsmålare. Han återuppväckte dekorationsmåleriet i Sverige genom friska impulser och genom sina stora tekniska kunskaper. Månsson har utfört dekorativt måleri i ett flertal kyrkor ss. Engelbrektskyrkan i Sthlm, Uppenbarelsekyrkan i Saltsjöbaden, Caroli kyrka i Borås (se äv. SvK, Sthlm V, s. *221, 226—233).

Fig. 285. Kolumbariet från V. Foto 1965.

Der Urnenhof von W.

The court of the columbarium from W.

Fig. 286. Kolumbariets Ö vägg med fresk, framställande »Den gode herden» av Arvid Fougstedt 1942.
Foto 1965.

Ostwand des Urnenhofs mit dem Fresko »Der gute Hirte» von Arvid Fougstedt 1942.
E wall of columbarium with fresco, The Good Shepherd, by Arvid Fougstedt, 1942.

INTERIÖR

Den ljusa interiören ger intryck av rymd och mäktighet (fig. 290). Ljuset är jämnt fördelat över hela kyrkorummet. När man träder in från vapenhuset frapperas man av att ljuskällorna äro dolda. Fönstrens placering i de ovan omtalade nischerna (se s. 488) samt fönsterbågarnas och nischernas lika valvhöjd gör att dessa fungera som ett slags ljusreflektorer, medan de med sköldmurarna vinkelställda konterforerna dölja fönstren för betraktaren. Kyrkorummets ljusa karaktär betonas ytterligare av valvens ansenliga höjd. De ha en fri spännvidd på något över 15 meter och ha utförts på kryssbågar av vanligt tegel med valvkropparna av lättegel i något större format, på långt utkragade konsoler. Valven som sakna synliga gördelbågar betona genom sin något spetsiga, tunnvalvliknande karaktär långhusets längd. Valvtrycket upptages av breda, innanför yttermurarna indragna vinkelställda konterforer, som bilda djupa nischer kring fönstren. Konterforerna äro genombrutna av låga, rundbågiga öppningar, som bilda långhusets sidogångar. I V över läktaren ett tunnvalv. Koret som ligger åtta trappsteg högre än långhuset och som avgränsas medelst en hög triumfbåge, är täckt med ett rikt stjärnvalv av tegel.

SKULPTURER

I korets Ö-vägg en infälld piscina av brun öländsk kalksten. I piscinans övre del en skulptur av förgylld brons, Bebådelseängel (H 88) utförd av Alice Nordin.¹ Gåva

¹ ALICE NORDIN, f. 1871, † 1948, skulpttris.

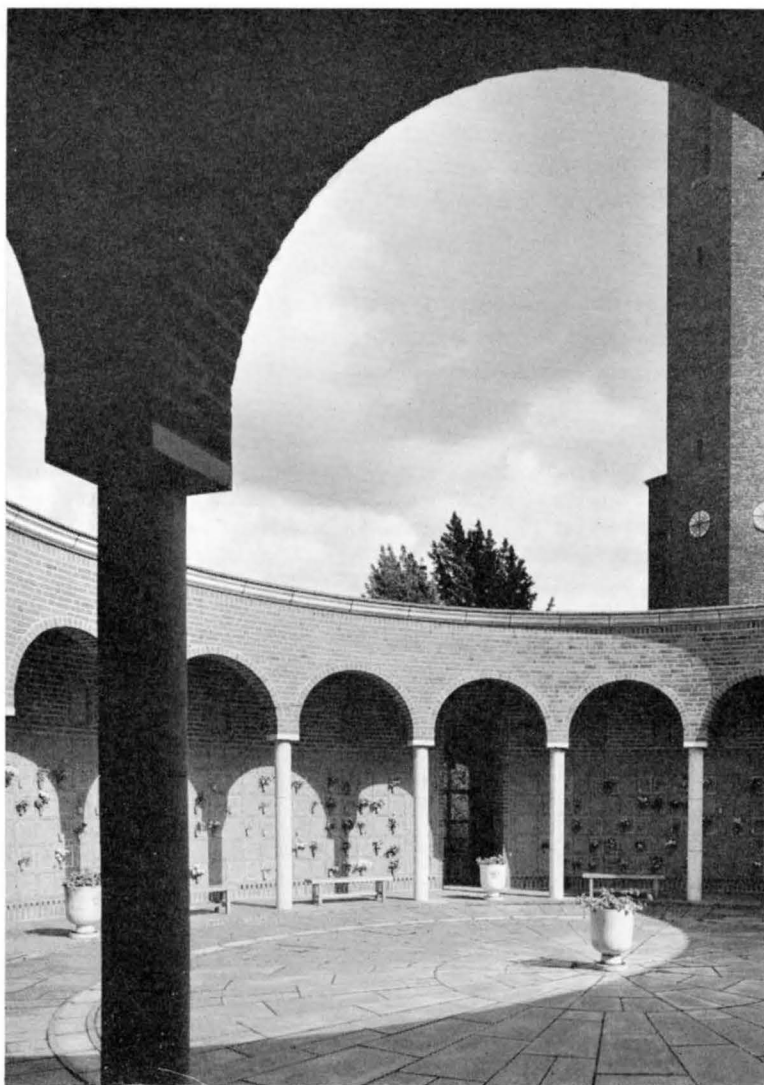

Fig. 287. Det nya kolumbariet från NV. Foto 1965.

Neuer Urnenhof von NW.

The court of the new columbarium from NW.

av fru Helen Berg 1925. — Över ingången till dopkapellet sitter en replik av N portalens figur; Ansgar med lyftade armar, den högra handen höjd i välsignande gest, i den vänstra ett förgyllt kors av Gustav Cederwall.¹ — I S sidogången i en grund nisch ett krönt, kvinnligt helgon stående med Maria Magdalena kyrkas modell i händerna. Av Gustav Cederwall.

¹ GUSTAV IVAR CEDERWALL, f. 1863, † 1928, skulptör.

KALK-
MÅLNING

Den NV korpelaren är försedd med en målning av Olle Hjortzberg¹ föreställande S. Veronika med svetteduken. Målningen, som är utförd *al fresco*, och sign.: O. H. 1923, är en gåva av konstnären (fig. 292).

GLASMÅLNING

I V, över läktaren ett högt, rundbågigt fönster, bestående av tjugofyra rutor med inbränd målning och blyinfattat antikglas framställer avsnitt ur Bergspredikan om saligheterna. Det är utfört efter kartonger av Oscar Brandtberg² av glasmästare N. P. Ringström.

Golv och invändiga socklar äro av brun öländsk kalksten.

Alla väggytor äro slammade med grovt, ofärgat kalkbruk, utan någon målning förutom i koret där ett målat draperi är anbragt, samt i långhusets V del, under läktaren, där en dekorativ målning i form av svarta fyrkanter mot grå botten samt stiliserade blad förekommer.

¹ GUSTAF OLOF (OLLE) HJORTZBERG, f. 1872, † 1959, målare, se ovan s. 443 not 1.

² CARL OSCAR BOTVID BRANDTBERG, f. 1886, † 1957, målare, tecknare och textilkonstnär. Brandtberg har utfört dekorativa arbeten bl. a. glasmålningar till ett flertal kyrkor. Bland hans textila kompositioner märkas antependier för Ridderholmskyrkan (SvK, Sthlm II, s. 286) och Oscarskyrkan i Sthlm, Vreta kloster, Ög (SvK, Ög II, s. 124).

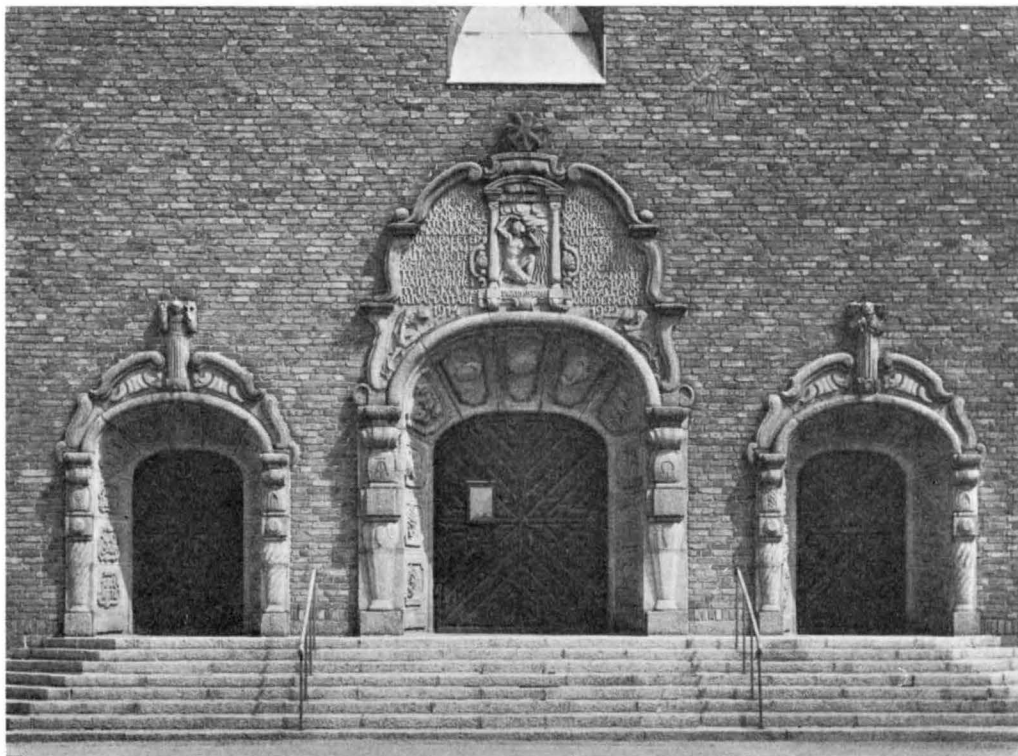

Fig. 288. Kyrkans V portaler. Foto 1965.
W Portale der Kirche. W portals of church.

Fig. 289. Vapenhuset. Interiör mot S. Foto 1965.
Inneres der Vorhalle nach S. Porch, interior looking S.

Kyrkan rymmer 1 118 platser, därav 100 på läktaren.

Dopkapellet är beläget i N tornets bottenplan och ligger 24 cm lägre än långhusets golyplan. Dopkapellet bildar ett högt, uppifrån valvet belyst rum med oktogonal grundplan (fig. 294). Rummet öppnar sig genom höga arkadbågar mot koret med 2 och mot långhuset med 1 sida av oktagonen. Dock betonas dess slutenhet genom att arkadöppningarna nedtill försetts med smidesjärngrindar (fig. 293). Dessa grindar äro utförda av

DOPKAPELL

Fig. 290. Interiör mot Ö. Foto 1965.
Kircheninneres nach O. Interior looking E.

Fig. 291. Interiör mot V. Foto 1965.
Kircheninneres nach W. Interior looking W.

Fig. 292. S. Veronika. Kalkmålning av Olle Hjortzberg 1923. Foto 1965.
Heilige Veronika, Wandbild von Olle Hjortzberg 1923.
St. Veronica. Mural by Olle Hjortzberg, 1923.

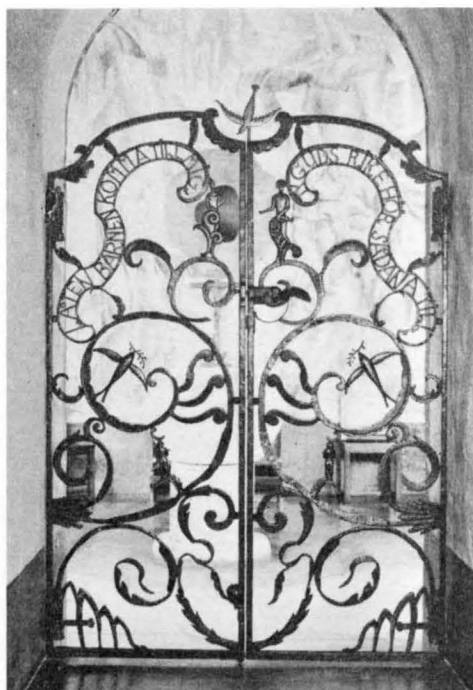

Fig. 293. Järnsmidesgrindar till dopkapellet av Herman Lindblom. Foto 1965.
Schmiedeeiserne Gitter der Taufkapelle von Herman Lindblom.
Forged iron gates to the baptistry, by Herman Lindblom.

Herman Lindblom efter Tengboms ritningar och bära inskr.: HAN SKALL DÖPA EDER / I HELIG ANDE OCH ELD. / — LÅTEN BARNEN KOMMA TILL MIG / TY GUDS RIKE HÖR SÅDANA TILL. Dopkapellets väggar och valv äro dekorerade med målningar av Gunnar Torhamn.¹ I det övre fältet av målningarna äro två scener ur Johannes döparens liv (fig. 295, 296): Johannes predikar vid Jordan och Jesu dop, i den nedre sviten äro stora manliga gestalter framställda.

SAKRISTIA

Ett förrum till sakristian är beläget i S tornet, i samma plan som koret, medan den egentliga sakristian ligger en trappa högre upp och genom en korridor står i direkt förbindelse med predikstolen.

KYRKORÅDS- SAL

Från sakristian leder en trappa upp till en sal för kyrkorådssammanträden. Över en

¹ JOSEF GUNNAR TORHAMN, f. 1894, † 1965, målare och skulptör. Han har utfört väggmålningar och träskulpturer i en mängd kyrkor, bl. a. i Stockholm: det nya gravkapellet vid Maria Magdalena kyrka (se ovan s. *39, 49) och i Oscarskyrkan samt altartavlor i Estuna kyrka i Uppland (SvK, Up V, s. 740), i Möljeryds kyrka i Blekinge (SvK, Bl IV, s. 137) och i svenska kyrkan i Oslo.

Fig. 294. Dopkapellet mot SÖ med målningar av Gunnar Torhamn 1922. Foto 1965.

Taufkapelle nach SO, ausgemalt von Gunnar Torhamn 1922.

Baptistry looking SE, with paintings by Gunnar Torhamn, 1922.

Fig. 295. Målningar på dopkappellets N vägg, Johannes Döparens predikan av Gunnar Torhamn 1922. Foto 1965.

Malereien an der N Wand der Taufkapelle, »Predigt des Täufers» von Gunnar Torhamn 1922.

Paintings of N wall of baptistry: John the Baptist preaching, by Gunnar Torhamn, 1922.

öppen spis en replik av reliefen över huvudportalen i gips. Kyrkorådssalen täckes av ett bräddtak med evangelistsymbolerna målade i tempera av Einar Forseth.¹

BEGRAV-
NINGSKAPELL

Ett begravningskapell är inrett under koret och bildar ett treskeppigt rum med en absid i V (fig. 297). Skeppens tunnvalv uppbäras av kolonner med skulpterade kapitäl, allt av vit Ignabergakalksten. I absiden ett altare av kalksten; på dess framsida ett likarmat kors i relief. Framför altaret står en katafalk, murad av tegel med marmorinläggningar.

För dekorativ utsmyckning av begravningskapellet anordnade Eva Bonniers donationsnämnd pristävlingar 1922 och 1923. Vid det första tillfället belönades bland över sjuttio insända bl. a. de av Evald Dahlskog, Otte Sköld och Mollie Faustman inlämnade

¹ CARL EINAR ANDREAS FORSETH, f. 1892, målare, illustratör, mosaikkonstnär och glasmålare. Bland hans glasmålningar märkas korfönstret i Mariakyrkan i Hälsingborg samt fönster i Västerledskyrkan (SvK, Sthlm VIII, s. 70, *75).

Fig. 296. Målningar på dopkappellets Ö vägg, Kristi dop av Gunnar Torhamn 1922. Foto 1965.

Malereien an der O Wand der Taufkapelle, »Christi Taufe» von Gunnar Torhamn 1922.
 Paintings on E wall of baptistry: The Baptism of Christ, by Gunnar Torhamn, 1922.

förslagen. Vid den andra omgången erhöll bland fyrtiosju tävlande Einar Forseth första priset.

Forseths förslag »Pietà» kom till utförande i mosaik. Denna är begränsad till absidens vägg och valv. Absidmosaikerna är lagd med mörk guldmosaik inramad av en båge med en stiliserad akantusslinga. På ömse sidor om gravkappellets ingång är mot väggens gråa bakgrund målad en änglfigur i svart konturteckning. Inskr.: TY JAG LEVER I SKOLEN OCK LEVA. JOH. EV. 14: 19.

Högalidskyrkan är ett av de monumentalaste uttrycken för den stilvilja inom svensk arkitektur vid seklets början som brukar benämnas nationalromantik. Nationalromantikens förkärlek för äldre svenska arkitekturformer har sina rötter bl. a. i de nya forskningsresultat och restaureringsarbeten av Johnny Roosval och Sigurd Curman, som samtidigt eller något tidigare sågo dagen och som flitigt upptogs av samtidens arkitekter såsom Carl Westman, Erik Lallerstedt, Ragnar Östberg m. fl.

Fig. 297. Begravningskapellets interiör mot V. Foto 1965.
Innes der Begräbniskapelle nach W. Burial chapel, interior looking W.

I Högalidskyrkan anknyter Ivar Tengbom till äldre svensk arkitektur vilket tydligast träder fram i kyrkans östparti med koret flankerat av två torn som har sin förebild i Mariakyrkan i Visby, vars tornhuvar även varit inspirationskällor. Kyrkorummet med sina i interiören indragna konterforer, i synnerhet i den form det hade i Tengboms förslag från 1913, visar tydlig kontakt med romanska kyrkobyggnader, särskilt cisterciensernas, t. ex. Alvastra klosterkyrka.

INREDNING OCH LÖSA INVENTARIER

All fast inredning är efter Ivar Tengboms ritningar utförd i furu hos AB Nordiska Kompaniets verkstäder och i allmänhet målåd i gråblå temperafärg av Filip Månsson. Smidesarbetena äro utförda av konstsmeden Herman Lindblom.

ALTAR-
ANORDNING

Tre trappsteg leda upp till altaret vars bord är uppmurat invid korets Ö vägg och täckt med en skiva av brun öländsk kalksten.

Fig. 298. Predikstol ritad av Ivar Tengbom med målningar av Gunnar Torhamn. Foto 1965.

Kanzel entworfen von Ivar Tengbom mit Malerei von Gunnar Torhamn.

Pulpit designed by Ivar Tengbom, with paintings by Gunnar Torhamn.

På ömse sidor om altaret stå två läspulpeter (amboner) med svarvade ståndare i betsad furu, bokbrädornas baksidor äro dekorerade med Kristusmonogram. H 140.

Altarskåp med ett högre smalt mittparti och rektangulära, lägre sidopartier med flygeldörrar. Överstykke i form av en stjärna av gjuten, brännförgylld mässing. Infällda pannåer, målade av Erik Jerke.¹ I mittpartiet den välsignande Kristus, i sidopartierna

¹ ERIK JOHAN JERKE, f. 1898, † 1947, målare, tecknare och grafiker. Bland hans dekorativa arbeten märkas målningar i överståthållarens rum i stadshuset, glasfönster och målningar i Räpplinge kyrka på Öland, arbeten i Nosaby kyrka i Kristianstad samt i Borgholms kyrka.

apostlarna parvis ställda. Från v.: MATTEUS + TOMAS — JAKOB D. Y. + JUDAS — SIMON + PAULUS, t. h.: PETRUS + ANDREAS — JOHANNES + JAKOB D. Ä. — FILIPPUS + BAR-TOLOMEUS. Upptill stiliserade vinrankor i förgyllt genombrutet listverk. Över mittpartiet inskr.: OCH SE JAG ÄR MED EDER ALLA DAGAR INTILL TIDENS ÄNDE. Över sidopartierna t. v.: MIG ÄR GIVEN ALL MAKT I HIMMELEN OCH PÅ JORDEN. GÅN FÖR DEN SKULL UT OCH GÖREN ALLA FOLK TILL LÄRJUNGAR.; t. h.: DÖPANDE DEM I FADERNS SONENS OCH DEN HELIGA ANDENS NAMN LÄRANDE DEM ATT HÅLLA ALLT VAD JAG HAR BEFALLT EDER. På flyglarnas framsidor: Kristi himmelfärd och Konungarnas tillbedjan; på fransidorna profetbilder med respektive namn : JOEL — HEZEKIEL — DANIEL — JESSAIAS — JONAS — JEREMIAS. På den långsträckta predellan ett målat kors, omgivet av pinoredskapen. Altarskåpets totala L 370, H (utan predella) 145, mittpartiets H 180. Predellans L 154, H 38.

Över altaret i Ö korväggen hänger ett stort krucifix (H omkr. 400) av furu, utfört 1922 av Gunnar Torhamn.

PREDIKSTOL

Predikstol bestående av korg och ljudtak med polygonal plan (fig. 298). Den skjuter fram ur triumfbågens S sida. Korgens samtliga sidofält äro prydda med målade medaljonger av Gunnar Torhamn. I korgens hörn stå nedåt avsmalnande karyatidliknande pilastrar vilande på konsoler. Mellan konsolerna löper en vulst. Nederst avslutas korgen med hängande, genombrutna bågar och stjärnor samt ett svarvat klot i form av en hopringlad orm som biter i ett äpple. Korgens krönlist är dekorerad med tandsnitt samt mellan konsolerna av en rund vulst. I varje medaljong målade bilder av Gunnar Torhamn samt citat ur bibeln. Predikstolen är målad i grått, blått och guld. I medaljongerna inskr. fr. h.: LIKT SILVER SOM RINNER NER MOT JORDEN. — EN SÅNINGSMAN GICK UT FÖR ATT SÅ OCH SÄDEN ÄR GUDS ORD. — HIMMEL OCH JORD SKOLA FÖRGÅS MEN MINA ORD SKOLA ALDRIG FÖRGÅS. — SALIGA ÄRO DE SOM HÖRA GUDS ORD OCH GÖMMA DET. — HAN FÖR MIG TILL VATTEN DÄR JAG FINNER RO. — SÅSOM EN ELD.

Predikstolsläktaren, som förbinder predikstolen med sakristian, har bröstvärtet dekorerat på samma sätt som predikstolskorgens sidor. Inskr. i dess medaljonger t. v. MÄNNISKAN SKALL LEVA ICKE ALLENAST AV BRÖD; t. h. LÅTEN GIVA EDER ANDENS SVÄRD SOM ÄR GUDS ORD.

BÄNKAR

Öppna bänkar av furu. Bänkgavlarnas rektangulära fält äro målade med tempera i gråbrun marmorering.

På mittgångens främsta bänkgavlar äro fästade två vridna pelare av furu, förenade genom en båge av driven och förgylld mässing med stiliserade bladmotiv.

NUMMER-TAVLOR

Två ovala nummertavlor av snidat och förgyllt trä med svängtavlor äro fästade vid första bänkraden (fig. 299). H 222. Gåva 1923. Inköpta i konsthandeln, sannolikt svenskt arbete från 1700-talets senare del.

LÄKTARE

I V en läktare som även sträcker sig in över vapenhuset. Läktaren har svängd form med sidopartierna framspringande mot koret. Dessa vila på två skulpterade pelare av trä. På mittbarriärens fyllning en målad inskr.: DETTA HAR JAG TALAT TILL EDER FÖR /

ATT MIN GLÄDJE SKALL BLIVA FULLKOMLIG. Läktarbarriärens fyllningar äro försedda med målningar av Gunnar Torhamn. Dessa uppta motiv från det heliga landet: Jerusalem, Nasaret, landskap vid Jordan och Kapernaum. Vid kortsidorna två medaljonger. Den ena framställer en man försänkt i bön, den andra en man som faller ett träd. Två nummertavlor äro fästade på mittbarriärens sidor.

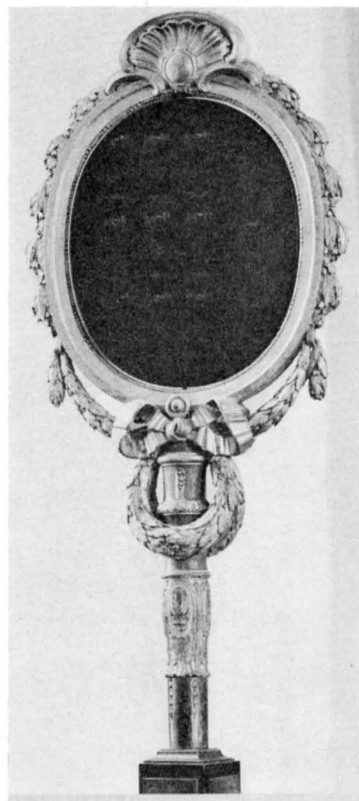
Orgeln är uppställd på läktaren i V. Orgelverket omfattade ursprungligen 94 stämmor fördelade på tre manualer och pedal, samt försett med fjärrverk Systemet var elektriskt med pneumatik i registreringen. Denna orgel byggdes av Åkerman & Lunds Nya Orgelfabriks AB i Sundbyberg 1923. Orgelverket befinner sig för närvarande under ombyggnad.

Framför orgeln en skärm, som omfattar 55 spiror och sockel, utförd efter Tengboms ritningar i samarbete med Oskar Brandtberg, som medverkat vid detaljkompositionen av nio änglaffigurer med musikinstrument. Utförd av furu hos AB Nordiska Kompaniets verkstäder.

Dopfunten av sandsten placerad i dopkappellets mitt (fig. 294). Cuppan är rund och vid nedre kanten, på mittpartiet och vid mynningen försedd med bandliknande upphöjningar. Mellan de två översta upphöjningarna finns en hålkälsliknande fördjupning. I botten ett hål (Dj 8), dock ej tapphål. H 105, D 80. Skaffet har cylinderform och fotplattan är åttkantig. Gåva av auktionsvaktmästaren C. E. Ericsson 1923. Enligt donationshandlingen är dopfunten av ». . . Gotlandskalksten, troligen från 1600-talet, . . . » (MKA, KR.PROT. 12/2 1923). Cuppan form har inga direkta motsvarigheter på Gotland eller i Mellansverige. Formen tyder på en viss kontakt med tyska metallfontar från tiden omkr. 1500 eller något senare.

Till dopfunten hör ett dopfat av drivet silver, utfört hos hoyjuveleraren K. Andersson efter Tengboms ritningar. Det är dekorerat med kors och snäckor och brättet bär en inskr. i versaler: GÅN UT OCH GÖREN ALLA FOLK TILL LÄRJUNGAR DÖPANDE DEM I FADERNS SONENS OCH DEN HELIGE ANDES NAMN LÄRANDE DEM HÅLLA ALLT VAD JAG BEFALLT EDER. D 85. — En lös mindre dopskål att placeras i dopfatet. D 36. Denna är i botten dekorerad med ett kors; vid skålens kant fyra gjutna kors, vilka tjäna som handtag. Enligt stplr. äro dopfat och dopskål tillverkade av K. Andersson år 1923.

En uppsättning nattvardskärl av silver (fig. 300) bestående av: — Kalk (1) med konisk fot, klotformig nod, cuppan dekorerad med stiliserade blad och kors. H 26. —

ORGEL

DOPREDSKAP

Fig. 299. Nummertavla från 1700-talets senare del. Foto 1965. Nummerntafel aus der 2. H. des 18. Jh. Late 18th century hymnboard.

NATTVARDSKÄRL

Fig. 300. Nattvardskärl ritade av Ivar Tengbom, utförda av Jacob Ängman 1923. Foto 1965.

Abendmahlsgefäße nach Ivar Tengboms Entwurf von Jakob Ängman 1923.
Communion vessels, designed by Ivar Tengbom, executed by Jakob Ängman, 1923.

Kanna (1) med konisk fot, rund behållare, oregelbundet format handtag, lock i form av ett halvklot krönt med en fladdrande eldslåga. Behållarens sida är dekorerad omväxlande med druvklasar och kors. H 45. — Paten (1), åttkantig, brättet dekorerat omväxlande med kors, veteax och lagens tavlor. D 18,5. — Oblatask (1), rund med konisk fot, svagt välvt lock krönt med en eldslåga i gjutet silver. Runt skålen lagens tavlor samt kors. H 13. Samtliga utförda efter Tengboms ritningar av Jacob Ängman.¹ Stplr.: G A B (= Guldsmedsaktiebolaget), v 7 (= 1923). På alla delar ingraverat: GÅVA TILL HÖGALIDSKYRKAN AV ANSGARIEKYRKANS UNGDOMSFÖRENING. 10/6 1923.

Nattvardskärl överlåtna från Ansgariekyrkan (se s. 475 not 2) bestående av: — Kalk (2) av silver, dekorerad med stiliserade blad som omgiva ett lutande kors stött av en kalk, H 23. Stplr.: G A B, v 6 (= 1899). — Kanna (2) av nysilver med en av ciselerade bladslingor omgiven bok vilande på ett kors. På lockets topp vilande på

¹ JACOB ÄNGMAN, f. 1876, † 1942, guldsmed och ciselör. Från 1907 konstnärlig ledare för Guldsmedsaktiebolaget i Sthlm. Han har bl. a. utfört kyrksilver för ett stort antal kyrkor. Se även ÅKE STAVENOW, Silversmeden Jacob Ängman 1876–1942, Sthlm 1953.

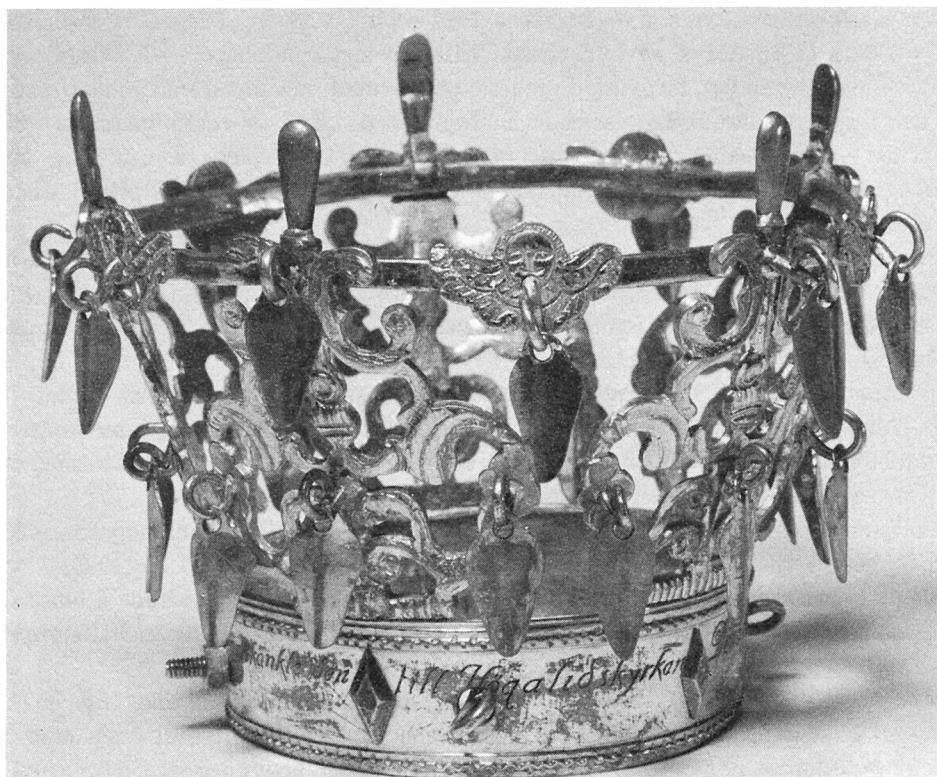

Fig. 301. Brudkrona från 1700-talets mitt, troligen från Dalarna. Foto 1965.
 Brautkrone aus der M. des 18. Jh., wahrscheinlich aus Dalarna.
 Mid-18th century bridal crown, probably from Dalarna.

en uppslagen bok Guds Lamm med fana och Kristusmonogram: I H S. H 40. — Paten (2) av nysilver med en stiliserad törnekrona. Stplr.: G A B, NS 98. D 13,5. — Oblatask (2) av nysilver dekorerad med två stiliserade palmblad. På locket ett kors med törnekrona. H 12,5.

Sockenbudstyg av silver förvarat i ett etui av getskinn: Kalk (3) med konisk fot, rund nod dekorerad med kors och druvklasar samt klockformig, invändigt förgylld cuppa. H 14. Stplr.: G A B, C 8 (= 1929). — Vinkanna (3), åttkantig upptill avrundad, på locket ett graverat och punsat kors. H 14,2. Stplr.: G A B, S. H. (?) GILLGREN, S 8 (= 1944). — Paten (3), åttkantigt brätte, runt mittparti med graverat och punsat kors. Kring brättet fyra stiliserade veteax. D 10,3. Stplr.: G A B, C 8 (= 1929). — Oblatask (3) rund med svagt välvt lock; överst på detta gjutet, stiliserat veteax, H 3. Stplr.: G A B, C 8 (= 1929). På samtliga delar ingraverat: HÖGALIDSKYRKAN. — Vinkanna (4) av silver. Konisk fot, rund behållare, dekorerad med druvklasar och kors, locket dekorerat med en fladdrande eldslåga. Runt foten graverat: TILL MINNE AV HÖGALIDS

FÖRSTA KYRKOHERDE NILS UNO NILSSON 1925—28. Ritad av Tengbom. Stpl: G A B, D 8 (= 1930). H 45. Gåva av kyrkoherde Nilssons maka och barn. — Kalk (4) av ny-silver, cuppan invändigt förgylld. Foten sexpassformad och dekorerad med stiliserade blad och ringkors samt bokstäverna A. D. Ingraverat: GÅVA AF JOSEF CARLSSON. H 23. — Sil av silver, i skaffet ingraverat: HÖGALIDSKYRKAN. Stpl: G A B, V 7 (= 1923).

Oblatsked av silver, å skaffet ingraverat: HÖGALIDSKYRKAN. Stpl: G A B, U 7 (= 1922).

BRUDKRONA Brudkrona av förgylld mässing (fig. 301), delvis handgjord, delvis gjuten. Runt kronringen: DENNA KRONA BARS 22 JAN. 1930 AV YVONNE TENGBOM SOM SEDAN SKÄNKTE DEN TILL HÖGALIDSKYRKAN. H 9. Brudkronan härstammar troligen från Mora eller Rättviks socken i Dalarna. Sannolikt från mitten av 1700-talet.

LJUSREDSKAP Belysningsarmaturen i kyrkan utgöres dels av ljuskronor av björk, målade och delvis förgyllda med drivna reflektorer av antikoxiderad mässing invändigt vitlackerade, dels av ljusplåtar och lampetter. Utförda efter Tengboms ritningar av AB Nordiska Kompaniets verkstäder.

Sex ljusstakar av silver, på framsidan dekorerade med Kristusmonogram, utförda efter Tengboms ritningar av Jakob Ångman. H 43. Stpl: G A B, V 7 (= 1923).

Två guéridoner av trä, apterade till sjuarmade ljusstakar, placerade å ömse sidor om altaret i koret. Inköpta i konsthandeln 1921. H 270. Troligen av mellaneuropeiskt ursprung från 1700-talet.

TEXTILIER Antependier: — 1. Av lackrött siden, broderat med guld och silke (fig. 302). På mitten ett likarmat kors i vitt, blått och guld med broderi av imiterade ädelstenar, omgivet av guldflammar. Däromkring nattvardsinstiftelsens begynnelseord: FÖR EDER. På sidorna fint slingverk i guldbroderi i svag relief med vindruvor och ax och nederst guldfrans. Skänkt 1923 av »Kvinnor i Maria församling». Komponerat av Oskar Brandtberg, utfört av Licium. L 325, B 101. — 2. Av svart sidendamast med broderi i guld och silver, i mitten ett kors i guld och lingarn med bokstäverna I N R I. Bottnen är strödd med stjärnor. Komponerat av Elin Pettersson,¹ utfört av Licium 1923. L 325, B 101. — 3. Av handvävd ljusgrön, mönstrad, italiensk sidenbrokad med broderier i silver och guld. Komponerat av Sofia Widén,² utfört av Licium. Gåva av C. Th. Ericssons efterlevande 1932. Omfärgad och omarbetad av Licium 1960. L 325, B 101. — 4. Av handvävt, naturfärgat linne med motivet Den heliga familjen inramad av korsets form. Upptill broderad inskr.: UNDERBAR I RÅD + VÄLDIG GUD + EVIG FADER + FRIDSFURSTE. Nedtill frans av silketråd. Komponerat av Sara-Britta Ekman,³ utfört av Ersta Parentavdelning. Gåva 1946 av köpmän och fastighetsägare i församlingen. L 325, B 101.

Mässhakar: — 1—2. Av violett sidendamast med ett rikt broderat kors i silke och

¹ ELIN PETTERSSON, f. 1892, textilkonstnärinna, se ovan s. 462 not 4.

² SOFIA WIDÉN, f. 1900, † 1961, textilkonstnärinna, föreståndarinna och konstnärlig ledare för Licium 1930—51. Utförde textilier till ett stort antal kyrkor.

³ SARA-BIRGITTA (SARA-BRITTA) EKMAN, f. 1907, textilkonstnärinna, tecknare, grafiker och målarinna.

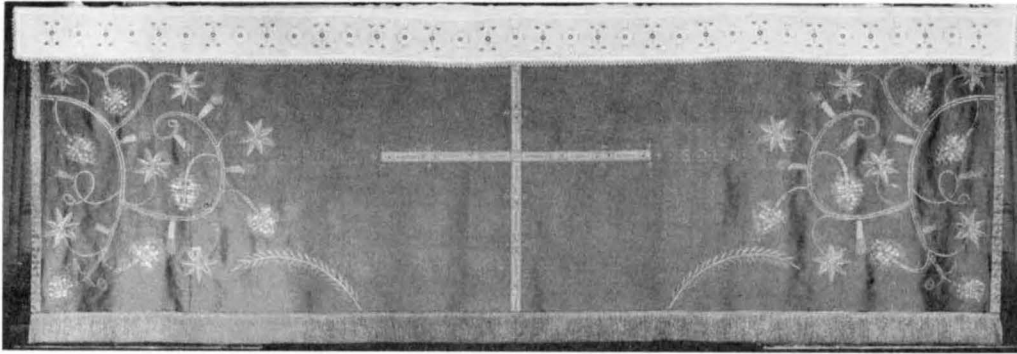

Fig. 302. Antependium (1) av Oskar Brandtberg, utfört av Licium 1923. Foto 1965.

Antependium (1) von Oskar Brandtberg, Ausführung durch Licium 1923.

Altar frontal (1) by Oskar Brandtberg, executed by Licium, 1923.¹

guld. Gåva av kyrkvårdarna Carl Wassén och August Blomdahl. Komponerade av Elin Pettersson och utförda av Licium 1923. Renoverade av Licium 1955. — 3—4. Av gråvit sidendamast med broderi i guld och silke. Komponerade av Elin Pettersson, utförda av Licium 1923. Renoverade 1950 och 1953 av Licium. Gåva av ing. Oscar Bergstedt. — 5—6. Av ljusgrön italiensk sidenbrokad, mönstrad med små kors. Broderi i lingarn och silke. Komponerade av Sofia Widén, utförda av Licium 1932. Gåva av C. Th. Ericssons efterlevande. — 7—8. Av röd italiensk sidendamast, den ena har en duva, den andra ett svärd på ryggsidan och Kristusmonogrammet IHS på framsidan. Komponerade av Sara-Britta Ekman, utförda av Ersta Paramentavdelning 1946. Gåva av Högalids skyddsförening, Syföreningen S:ta Birgitta och Ansgarskretsen. — 9—10. Av vit sidendamast, å ryggsidan dekorerade med handvävda guldband och rika guld- och silverbroderier. Komponerade av Sten Kauppi,¹ utförda av Licium 1953. Gåva av Kinaringen, Missionskretsen och Högalids skyddsförening. — 11. Av fransk helsidendamast med sakralt mönster av broderier i natursilke och äkta guld. Fodret av irländskt hellinne. Komponerad av Naemi Nyquist, utförd av Ateljé Kyrklig konst, Vaxholm 1955. Gåva av Ansgarskretsen och Syföreningen S:ta Birgitta.

Predikstolskläden: — 1. Av blått siden med i guld broderat bibelcitat: *DETTA ÄR MITT BUD ATT I SKOLEN ÄLSKA VARANDRA SÅSOM JAG HAR ÄLSKAT EDER.* H 55, B 98. Gåva av Mariasalens ungdomsförening 1923. — 2. Av blågrått siden med applikationer i guld i form av ett likarmat kors. Licium 1961. — 3. Av svart siden, broderat kors med fyra eldslågor av guldtråd.

Draperi bakom predikstolen, dubbelvävnad i rött och grönt lin- och ullgarn. Komponerat av Alf Munthe,² utfört av Handarbetets Vänner 1950. L 270.

¹ STEN ERIK KAUPPI, f. 1922, textilkonstnär, har bl. a. utfört mässhakar för Gullhedens kyrka i Göteborg samt altarbrun för Anundsjö kyrka, Ångermanland.

² ALF MUNTHE, f. 1892, målare och textilkonstnär. I samarbete med Handarbetets Vänner har han bl. a. utfört en altarbonad i dubbelvävnad för Skövde krematorium.

Fig. 303. Bebådelsen. Oljemålning i 1400-talsstil. Foto 1965.

Die Verkündigung. Ölgemälde im Stile des 15. Jh. The Annunciation. Oil-painting in 15 th century style.

Kollekthåvar: — 1—2. Av röd sammetsbrokad med band över sömmarna. Brännförgyllda mässingsställningar. Licium 1923. Gåva av kyrkvårdarna Carl Wassén och August Blomdahl. — 3—4. Violetta med stiliserade blad. — 5—6. Ljust röda med broderat kors. — 7—8. Mörkt röda med broderad, stiliserad vinranka. — 9—10. Röda med stiliserade blommor och ett kors. 5—10 samtliga av sammet med band över sömmarna, uppmonterbara på ställning av brännförgylld mässing, 1—4 försedda med holk för skaft av polerat trä. Dessa håvar utförda av Licium 1941. Gåva av Georg Karlsson.

Mattor i koret: — 1—2. En av tät, röd flossa. L 360, B 245. Komponerad av Märtha Gahn¹ och utförd av Föreningen Svensk Hemslöjds textilavdelning 1927. Den andra av blå flossa. L 225, B 135. Komponerad av Märtha Gahn och utförd av Föreningen

¹ MÄRTHA FREDRIQUE GAHN, f. 1891, textilkonstnärinna, se ovan s. 459 not 1.

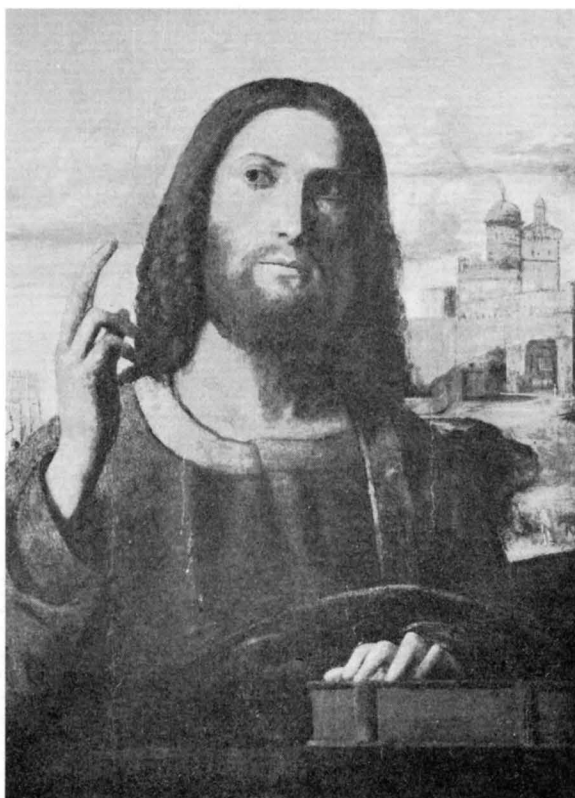

Fig. 304. Välsignande Kristus. Oljemålning på poppelpannå. Tillskriven Benedetto Diana (1460—1525). Foto 1965.

Segnender Christus, Ölgemälde auf Pappelholz, zugeschrieben Benedetto Diana (1460—1525).

Benediction by Christ. Oil-painting on poplar wood ascribed to Benedetto Diana (1460—1525).

Svensk Hemslöjds textilavdelning 1927. — 3. Av flossa i olika blåa nyanser. Komponerad av Edna Martin¹ och utförd av Licium-Handarbetets Vänner 1963. L 302, B 246. Gåva av Kinaringen.

Tavlor: — 1. Marie bebådelse (fig. 303), oljemålning på duk.² Målningen ger genom sin allmänna stilkarakter vid första anblicken intryck av att vara utförd på 1400-talet men visar sig vid närmare stilistisk, ikonografisk och teknisk granskning vara ett verk av betydligt senare datum. Om den tillkommit i vårt eller närmast föregående århundrade kan lämnas därhän, men att den är ett sådant sentida försök till återskapande av ett religiöst motiv i 1400-talsstil är obestriddigt och röjer sig bl. a. i den hybrida stilkarakteren. Målningen speglar en ingående förtrogenhet med renässansens måleri, även om den blandar stilarna både i tiden (14- och 1500-tal) och rummet (svårigheten att lokali-

TAVLOR

¹ EDNA MARTIN, f. 1908, textilkonstnärinna, konstnärlig ledare för Föreningen Svensk hemslöjd 1945—51, lärare vid Konstfackskolan 1949—51, huvudlärare i textil där sedan 1957, chef och konstnärlig ledare för Handarbetets Vänner med Licium och Sätergläntan sedan 1952.

² Analys och beskrivning har utförts av intendent Bengt Dahlbäck, Nationalmuseum.

Fig. 305. Jungfru Maria på månskäran. Oljemålning, troligen av spansk mästare, 1600-talet.
Foto 1965.

Jungfrau Maria auf der Mondsichel, Ölgemälde, wahrscheinlich spanischer Meister des 17. Jh.
The Virgin on a Sickle Moon. Oil-painting, probably by a Spanish master, 17th century.

sera den till Syd- eller Nordeuropa). Duken är uppsatt på en typisk engelsk kilram med avfasade kanter på baksidan. Inköpt 1933. Mått: 90 × 116.

— 2. Välsignande Kristus (fig. 304), olja på poppelpanna. Bröstkbild en face med höger hand lyftad i en välsignande åtbörd. I bakgrunden landskap med byggnader. Den svårt skadade målningen har tillskrivits¹ Benedetto Diana (omkr. 1460—1525). Målningen inköptes i samband med kyrkans tjugofemårsjubileum 1948. Mått: 68 × 51.

¹ OSVALD SIRÉN, Tre italienska renässansmålningar i svenska samlingar, i: Konsthistorisk tidskrift 1934, s. 1 f., fig. 1. — Enligt uppgift i inv. hade målningen av Sir KENNETH CLARK, National Gallery, London, tillskrivits BARTOLOMEO MONTAGNA.

Fig. 306. Korsnedtagningen. Oljemålning tillskriven Giovanni Battista Piazzetta (1682—1754). Foto 1965.

Abnahme vom Kreuz, Ölgemälde Giovanni Battista Piazzetta (1682—1754) zugeschrieben.
The Deposition. Oil-painting ascribed to Giovanni Battista Piazzetta (1682—1754).

— 3. Jungfru Maria på månskärans (fig. 305), oljemålning på duk. Madonnan avbildas iförd vit livklädnad och mörkgrön mantel med utslaget hår och uppåtriktad blick. Hon står på en månskära och trampar på en orm som sprutar etter (ormen symboliserar i detta sammanhang immaculata conceptio = den obefläckade avlelsen). Maria omgives av änglar med gåvor i händerna, blommor och spegel. Överst den Helige Andes duva. Till vänster ett stadslandskap, till höger brunnskar och trappa. Målningen inköptes 1937 i London såsom ett verk tillskrivet den store spanske målaren Bartolomeo Esteban Murillo (1618—1682). Mått: 157×159. — 4. Korsnedtagningen (fig. 306),

olja på duk. Kristus ligger utsträckt på marken i förgrunden. Bakom honom Jungfru Maria samt män i färd med att förbereda svepningen. Den kyliga färgskalan domineras av blå och grå nyanser. Målningen har tillskrivits Giovanni Battista Piazzetta (1682—1754). Den skänktes till kyrkan 1923 främst genom bankdirektör Otto Enell och kamarrättsrådet Johan Östberg. Mått: 125×100.

I vapenhuset på båda sidor om mittingången till långhuset äro inmurade två minnestavlor av röd granit med inhuggna namn på de församlingsbor, som under andra världskriget omkommo till sjöss.

BÖCKER

Biblar: — 1. Gustav Vasas bibel 1541 (fig. 307). På frampärmen finnes fem mäsingsbeslag, fyra i hörnen och ett på mitten samt lika många på bakpärmen. — 2—3. Två exemplar av Karl XII:s bibel 1703. Samtida hela skinnband med spännen. — 4. Gustav V:s bibel 1917 i helt skinnband med guldsnitt. På försättsbladet antecknat av ärkebiskop Erling Eidem: »Trettondag Jul 1936 fick jag predika vid högmässogudstjänst i Högalids församlings kyrka. Gud välsigna denna församling, med dess lärare och förtroendemän. Jesus Kristus, Frälsaren, är allt vårt hopp».

Ett original exemplar av Confessio Fidei 1593. — Then Svenska psalmboken, Sthlm 1774, inbunden i samtida skinnband med helt ornerat guldsnitt.

DIVERSE

Vaser: 1. Av silver, runt vasen upptill graverat: TILL HÖGALIDSKYRKAN AV IVAR TENGBOM HANS HUSTRU HJÖRDIS SAMT DERAS BARN YVONNE, ANN-MARIE, ANDERS OCH ULF-IVAR I TACKSAMHET VID VERKETS FULLBORDAN. H 28. Stplr: G A B (= Guldsmedsaktiebolaget), v 7 (= 1923). — 2. Av nysilver, invändigt förgylld. Runt skålen graverat: TILL HÖGALID KYRKA TILL MINNE AV FRU HILDEGARD ERIKSSON 1943. H 31,5. — 3—4. Av silver, runt skålen ingraverat: TILL MINNE AV FRU HILDEGARD ERIKSSON 1943. H 19. Stplr.: G A B, z 7 (= 1926). — 5. Av silver, ingraverat: ERNST NYGREN TILL MINNE AV VÄNNER I FEMTIOMANNAFÖRENINGEN 1896—1901. H 23,5. Stpl: x 6 (= 1900).

Silverbricka. D 32, ingraverat: SKÄNKT TILL HÖGALIDSKYRKAN 1923 AV JUVELERAREN HENRIK RUNDGREN. Stplr: G A B, s 7 (= 1920).

KLOCKOR

Kyrkans tre klockor, som hänga i S tornet äro samtliga gjutna på K. G. Bergholtz & Co klockgjuteri efter ritningar av arkitekt Tengbom: — 1. Storklockan, kallad Kristuslockan, väger 1 800 kg och är stämd i 'd'. Den är ornerad med änglahuvud kring halsen och Kristusmonogrammet kring slagringen. Ena sidan bär följande inskr.: ÅR 1922 / UNDER KONUNG GUSTAV V:S 15 REGERINGSÅR / DÅ NATHAN SÖDERBLOM VAR SVEA RIKES ÄRKEBISKOP / DÅ NILS WIDNER VAR PASTOR PRIMARIUS I STOCKHOLM / OCH KARL ANTON EKLUND / VAR KYRKOHERDE I MARIA MAGDALENA FÖRSAMLING / BLEVO HÖGALIDSKYRKANS TRE KLOCKOR / KRISTUSKLOCKAN / OLAUS PETRI KLOCKAN / OCH ANSGARIEKLOCKAN / GJUTNA AV K. G. BERGHOLTZ & C:O I STOCKHOLM. — BYGGNADSKOMMITTERADE JOHAN ÖSTBERG ORDF. / CARL WASSÉN OCH PER AUGUST BLOMDAHL KYRKOVÄRDAR. / THURE GÖRANSSON, EMIL PETERSSON, KARL AXEL RIBEN, HJALMAR RISSÉN / — / IVAR TENGBOM / KYRKANS ARKITEKT. — På motstående sida: OCH VÄRLDAR SKOLA HAVA SLUT / OCH STJÄRNOR SKOLA SLOCKNA UT / OCH HIMLAR STÖRTA MED VÅR

JORD; / MEN DIG, SOM TÖRSTAT PÅ HANS ORD, / EJ NÅR FÖRGÄNGLIGHETENS SVALL; / HAN LEVER OCH DU LEVA SKALL. / — J. O. WALLIN./ Kring kanten av överkronan inskr.: ARBETET UTFÖRDES AV MAGNUS BERGHOLTZ, EMIL SKOGLUND OCH OSCAR NILSSON. — 2. Mellanklockan. Olaus Petriklockan väger 1 200 kg och är stämd i 'c'. På framsidan en gjuten bild av Olaus Petri; däröver: OLAUS PETRI. På baksidan inskr.: O KÄRLEKSHAV UTGJUT DIN FLOD / UTÖVER ALLAS HJÄRTAN / LÅT KRAFTEN AV DITT HELGA BLOD / FÖRDRIVA OTROSSMÄRTAN / DU HELA VÄRLDENS NÅDASTOL / FÖRVANDLA MED DIN LJUVA SOL / VÅR KÖLD I EVIG VÄRMA. / A. K. RUTSTRÖM. — 3. Lillklockan, Ansgarieklockan väger 800 kg och är stämd i 'fiss'. På ena sidan en gjuten bild av Ansgar samt: ANSGARIUS. På motsatta sidan inskr.: KOMMEN FÖR HERREN MED TACKSAMHET GAMLA OCH UNGA. / KOMMEN MED FRÖJD ATT VÅR FADER AV HJÄRTAT LOVSJUNGA. / VIDGA DIG BRÖST, / LYFT DIG MOT HIMLEN; / MIN RÖST / JUBLA GUDS ÄRA, MIN TUNGA. / PAUL NILSSON.

Fig. 307. Gustav Vasas bibel 1541.

Foto 1965.

Bibel Gustav Vasas von 1541.

Gustav Vasa's Bible, 1541.

SAMMANFATTNING

En vid sekelskiftet alltmer tilltagande befolkningsökning nödvändiggjorde delning av de särskilt folkrika församlingarna i Stockholm. I Maria Magdalena församling beslöts 1902 att undersöka möjligheterna att uppföra en kyrkobyggnad i församlingens V del där folkökningen var störst. De första förslagen till en kapellbyggnad utarbetades av arkitekterna Gustaf Hermansson och Konrad Elméus 1906. Hermanssons förslag är nu förkommet. Elméus' förslag visar en stil, som har sin förankring i sekelskiftets romantiska arkitektur. Båda förslagen, liksom ett av Elméus år 1909 utarbetat nytt förslag, förkastades. Ur den tävling, som därefter anordnades mellan arkitekterna Konrad Elméus, Georg Nilsson och Ivar Tengbom avgick såsom segrare Tengbom, som 1913 fick uppdraget att rita en ny kyrka. Grundläggningsarbetet påbörjades 1916 och kyrkan invigdes 1923.

Högalidskyrkan är belägen på Högalidsberget och är orienterad i Ö—V (fig. 276). Kyrkobyggnaden, som är uppförd av tegel, består av ett långhus med smalare rakslutet kor, omgivet av två höga åttkantiga torn. I N tornets bottenvåning är ett dopkapell inrett (fig. 294), i det S är sakristia och kyrkorådssal belägna. Under koret med ingång i Ö är ett begravningskapell anordnat (fig. 297). Genom portalerna i V (fig. 288) kommer man till ett vapenhus (fig. 289). Interiören präglas av mot långhusets yttermurar i vinkel ställda konterförelser, som äro genombrutna av låga öppningar, vilka bilda smala sidoskepp (fig. 290—291).

I Högalids kyrka anknyter Tengbom till den s. k. nationalromantiska riktningen inom svensk arkitektur. Förebilden till de båda tornen, som flankera koret, står att finna i Mariakyrkan i Visby. Kyrkorummets gestaltning visar inflytanden från romanska kyrkobyggnader, särskilt cisterciensernas, t. ex. klosterkyrkan i Alvastra.

I anslutning till kyrkan uppfördes i N ett kolumbarium efter Ivar Tengboms ritningar 1939 (fig. 285). Det utvidgades 1959 (fig. 287).

Vid inredningen av kyrkan medarbetade flera av tidens mest framstående konstnärer och konsthantverkare. Gunnar Torhamn utförde målningarna i dopkapellet (fig. 295—296) och det storakrucifixet av furu i koret. Oskar Brandtberg utförde kartongen till glasmålning i V över läktaren och antependiet nr 1 (fig. 302). Erik Jerken målade pannåerna till altarskåpet. Den övriga inredningen har tillkommit samtidigt med kyrkan och är utförd efter ritningar av Ivar Tengbom.

Bland äldre inventarier märks en dopfont av sandsten (fig. 294), två guéridoner apterade till sjuarmade ljusstakar samt två nummertavlor (fig. 299). Tre äldre oljemålningar tillskrivas: Benedetto Diana (1460—1525), en spansk 1600-talsmästare, samt Giovanni Battista Piazzetta (fig. 304—306).

ZUSAMMENFASSUNG

Eine um die letzte Jahrhundertwende immer stärker werdende Bevölkerungszunahme machte in Stockholm eine Unterteilung der besonders angewachsenen Gemeinden notwendig. Die Maria Magdalenen-Gemeinde beschloß 1902, die Möglichkeiten für einen neuen Kirchenbau im westlichen Pfarrbezirk untersuchen zu lassen, wo die Einwohnerzunahme am größten war. Die ersten Projekte für einen Kapellenbau wurden 1906 von den Architekten Gustaf Hermansson und Konrad Elméus ausgearbeitet. Hermanssons Zeichnungen sind verschollen, während die Pläne von Elméus einen Stil zeigen, der an die romantische Architektur der Jahrhundertwende anknüpft. Beide Vorschläge, sowie ein von Elméus 1909 ausgearbeitetes neues Projekt, wurden verworfen. Aus dem Architektenwettbewerb, der im Anschluß daran zwischen Konrad Elméus, Georg Nilsson und Ivar Tengbom veranstaltet wurde, ging letzterer als Sieger hervor. Tengbom erhielt 1913 den Auftrag, eine neue Kirche zu entwerfen. Das Fundament wurde 1916 gelegt und der fertige Bau konnte 1923 geweiht werden.

Die Högalidskirche liegt auf dem Högalidsberg mit einer Orientierung O—W (Abb. 276). Der Kirchenbau ist aus Backstein aufgeführt und besteht aus einem Langhaus mit schmalere, platt geschlossenen Chor, der von zwei hohen achteckigen Türmen flankiert wird. Im Erdgeschoß des N Turms ist eine Taufkapelle eingerichtet (Abb. 294), im S Turm befinden sich Sakristei und Kirchenrats-Saal. Unter dem Chor ist mit dem Eingang im O eine Begräbniskapelle eingerichtet (Abb. 297). Durch die Portale im W (Abb. 288) gelangt man in eine Vorhalle (Abb. 289). Das Kircheninnere wird im Raumeindruck durch die Langhausmauern bestimmt, an die im rechten Winkel Kontraforen gestellt sind, welche durch niedrigen Öffnungen miteinander verbunden sind, und schmale Seitenschiffe bilden (Abb. 290—291).

Mit seiner Högalidskirche knüpft Tengbom an die sog. nationalromantische Richtung in der schwedischen Architektur an. Das Vorbild für die beiden den Chor flankierenden Türme läßt sich in St. Marien zu Wisby erkennen, während die Gestaltung des Innenraums Einflüsse romanischer Sakralbauten verrät, besonders der Zisterzienserkirche von Alvastra.

1939 wurde im Anschluß an die N Front der Kirche nach Entwürfen von Ivar Tengbom ein Urnenhof errichtet (Abb. 285), der 1959 eine Erweiterung erfuhr (Abb. 287).

An der Ausstattung der Kirche arbeiteten mehrere der führenden Künstler und Kunsthandwerker ihrer Zeit mit. Gunnar Torhamn schuf die Ausmalung der Taufkapelle (Abb. 295—296) und den großen Kruzifixus aus Fichtenholz im Chor. Von Oskar Brandtberg stammen die Kartons zu der Glasmalerei im W Fenster über der Empore und zu dem Antependium Nr. 1 (Abb. 302). Erik Jerken bemalte die Felder des Altarschreins. Die übrigen Teile der Ausstattung sind im Zusammenhang mit dem Bau entstanden und von Ivar Tengbom entworfen worden.

Auch eine Reihe älterer Kunstwerke gehören zur Ausstattung: eine Taufe aus Sandstein (Abb. 294), zwei Guéridons, die zu siebenarmigen Leuchtern umgearbeitet sind, sowie zwei Nummerntafeln (Abb. 299). Drei ältere Ölgemälde werden beziehungsweise Benedetto Diana (1460—1525), einem spanischen Meister des 17. Jahrhunderts, sowie Giovanni Battista Piazzetta zugeschrieben (Abb. 304—306).

SUMMARY

A rapid rise in the population around the beginning of the present century necessitated the division of parishes, especially the thickly populated ones in Stockholm. In the parish of Maria Magdalena, for example, it was resolved in 1902 to investigate the possibilities of erecting a chapel or church in the western part of the parish, where the increase of population was greatest. The first proposals were for a chapel, and were presented by two architects, Gustaf Hermansson and Konrad Elméus. Hermansson's drawings are no longer available. Elméus's proposal is in a style reminiscent of the romantic architecture typical of the turn of the century. Both plans were rejected, as was a new one drawn by Elméus in 1909. A competition between three architects, Konrad Elméus, Georg Nilsson and Ivar Tengbom, was won by Tengbom, who, in 1913, was given the task of designing a new church. Building was begun in 1913, and the church was consecrated in 1923.

Högalid Church is situated on the top of Mount Högalid, and has east-west orientation (fig. 276). The church, which is built of brick, consists of a nave with a narrower, straight-ended chancel, with a tall octagonal tower at each side of the chancel. On the ground floor of the north tower is a baptistry (fig. 294), and in the south tower is the vestry and the parochial church council meeting room. Under the chancel is a burial chapel entered from the east (fig. 297). The west portals lead into a porch (fig. 289). The interior is characterized by counterforts, set at angles to the outer walls of the nave, and perforated by low openings forming narrow aisles (figs. 290, 291).

In his design of Högalid Church, Tengbom followed the so-called national-romantic style of Swedish architecture. The prototype of the two towers, one on each side of the chancel, is St. Mary's Church in

Visby. The form of the nave is influenced by Romanesque ecclesiastical buildings, especially those of the Cistercians, e.g. the cloister church of Alvastra.

In 1939, a columbarium (fig. 285), on the north side of the church and connected with it, was erected; it was enlarged in 1959 (fig. 287).

Several of the most prominent artists and craftsmen of Sweden were engaged on the interior of the church. Gunnar Torhamn executed the paintings in the baptismal chapel (figs. 295, 296) and the huge rood, of pine-wood, in the chancel. Oskar Brandtberg drew the cartoons for the stained glass window above the west gallery and altar frontal no. 1 (fig. 302). Erik Jerken painted the pictures for the triptych. The other furnishings were designed by Ivar Tengbom and are contemporary with the church.

The older objects in the church include a sandstone font (fig. 294), two *guéridons* adapted to seven-armed candelabra and two hymnboards (fig. 299). Three old paintings in oil, ascribed to Benedetto Diana (1460—1525), a Spanish seventeenth century master, and Giovanni Battista Piazzetta (figs. 304—306) hang in the church.

TILLÄGG OCH RÄTTELSE TILL STOCKHOLM

BAND VII

MARIA MAGDALENA KYRKAS RESTAURERINGAR 1950—51 OCH 1964—65

Maria Magdalena kyrka genomgick 1950—1951 en genomgripande yttre restaurering. Restaureringsarbetet genomfördes av Olle Engkvists Byggnads AB i samråd med representanter från Byggnadsstyrelsen, Riksantikvarieämbetet och med dåvarande stadsantikvarien Gösta Selling, som kulturhistorisk kontrollant. Före omputsningen befriades kyrkan helt från all gammal puts. Enligt beslut av tillkallade färg- och puts-specialister samt fil dr Tord O:son Nordberg (restaurer.-komm. prot. den 26/7, 31/7, 7/8 1950) omputsades kyrkan i en svagt ruggad puts. Kyrkans fält avfärgades i en gul färgton i överensstämmelse med tidigare färg. Pilastrar, fönster- och portalomfattningar avfärgades i en ljusare grå färgton.

YTTRE
RESTAURE-
RING

Kyrkans sandstenspartier renoverades och konserverades av Ingenjörfirman Pehr Engwalls AB. Förgyllaren Paul Magnusson nyförgyllde emblemen på fasaderna, urtavlor m m. Tornet fick nya tak av koppar och kyrkans alla övriga plåtbeslag blevo ersatta med kopparplåt. Den 20/6 1951 var den yttre restaureringen helt genomförd.

Igenmurningar (restaurer.-komm. prot. juli—aug 1950): I samband med den gamla putsens nedhuggning blottades kyrkans murytor. Ritaren Folke Larke från Stadsmuseet hade i uppdrag att övervaka arbetet och konstatera eventuella igenmurningar: — 1. I korets Ö mur påträffades ett högt, rundbågigt fönster som synes vara ursprungligt, d v s tillkommet vid kyrkans förlängning åt Ö 1657—59 (s 79), troligen igenmurnat vid kyrkans ombyggnad efter den svåra branden 1759 (s 83—93). — 2. I tornmurens V vägg strax ovanför V portalen blevo två rader parvis sittande rundbågiga öppningar synliga, samt högre upp en rund öppning, troligen avsedd för urtavla (se beskrivn. s 76, 103). De blottade öppningarnas placering överensstämmer helt med S. von Vogels stick från 1650—51 (fig. 7, 44, se även skisser utarbetade av F. Larke vid rest. 1950, i SSM).

IGEN-
MURNINGAR

1964—65 genomgick kyrkan en inre restaurering under överinseende av byggnadsrådet David Dahl, som samtidigt tjänstgjorde som kulturhistorisk kontrollant. Restaureringsarbetet genomfördes av Byggnadsfirman Edvin Rundlöf AB (entreprenadkontrakt undertecknades den 27/1 1964). För konserveringsarbetena svarade konservator Sven Dalén. Någon förändring i färgsättning eller flyttning av i kyrkan befintliga fasta eller lösa inventarier avsågs icke, med undantag för att trägolvet vid altare och altarring utbyttes mot kalksten. Renoveringsförslaget godkändes av BSt den 11/9 1963. Kyrkan

INRE
RESTAURE-
RING

återöppnades den 21/3 1965. Enligt förslag av byggmästare Edvin Rundlöf avknackades all lös puts, valven förstärktes och de blottade murytorna omputsades. Vidare ommålades hela interiören i samma ljusa färgton som tidigare (s 98). Inredningen, såsom altare, predikstol, orgelfasad, epitafier m m rengjordes, konserverades och ommålades i likhet med tidigare målning (ATA 10/11 164; BSt 13/12 1962).

KOMPLETTERINGAR 1947

DOPVÄN-
RUM OCH
VIGSELNUM

Det tidigare kapprummet på kyrkans sydvästra sida omändrades år 1947 till dopvänt-
rum och vigselrum. Inredningen utfördes av konstnären och inredningsarkitekten
Gotte Lundquist (f 1885, † 1954).

EPITAFIER

Samma år tillkommo två epitafier: — 1. Över Carl Michael Bellman. Av mörkgrå
kalksten med gråröd marmorram och med stiliserade blommor av brons i de fyra hörnen.
På mittfältet en avgjutning i brons av Johan Tobias Sergels medaljong (NatM). Inskrift:
CARL MICH. BELLMAN/FÖDD DEN 4 FEBRUARI 1740 / I S:TA / MARIA MAGDALENA / FÖRSAM-
LING / DÄR HANS MORFADER / MICHAEL HERMONIUS / VAR KYRKOHERDE / 1731—1749 /
GÅVA TILL FÖRSAMLINGEN 1947 / AV / SÄLLSKAPET BELLMANS MINNE. Hänger på Ö väggen
i N korsarmen. Mått: 165 × 128. — 2. Över Johan von Hoorn, av mörkgrå kalksten med
gråröd marmorram. Krönt av en förgylld oljelampa av trä, på mittfältet en oval medal-
jong föreställande ett foster. Inskrift: JOHAN VON HOORN / 1662—1724 / LÄKAREN / FÖR-
LOSSNINGSKONSTENS OCH BARNMORSKEUNDERVISNINGENS / GRUNDLÄGGARE I SVERIGE. /
UPPSATT AV SVENSKA BARNMORSKEFÖRBUNDET ÅR 1947. Hänger på Ö väggen i S kors-
armen. Mått: 126 × 190.

Litteratur om Maria Magdalena kyrka utgiven efter kyrkans publicering i SvK, Stockholm VII:1.
Maria Magdalena kyrka, 1934: — K. JOHN HEDBERG, Kyrkorestaureringen, i: S:ta Maria Magdalena
församlingsblad 1965, nr 2, s. 5—6. — HUGO KULIN, S:ta Maria Magdalena i ny skrud, i: Sancta Maria
Magdalena kyrkblad, sept—okt 1950, s. 2. — JOHN STENUNG, Sancta Maria Magdalena kyrka, historik,
inventarium och series pastorum, Stockholm 1956. — Tidningsartiklar om Maria Magdalena kyrkans
restaurering: DAGENS NYHETER 1/10 1950, 20/3 1965. — MORGON TIDNINGEN 19/3 1951. — SVENSKA
DAGBLADET aug. 1950, 23/3 1965.

OTRYCKTA KÄLLOR: — ATA: Handlingar rörande yttre (1950—1951) och inre (1964—1965) restau-
rerings. — BSt: Skrivelser och förslag rörande uppsättandet av C M BELLMANS och J VON HOORNS
epitafier 1947; diverse handlingar rörande yttre (1950—1951) och inre (1964—1965) restaureringar. —
MKA: S:ta Maria Magdalena, Församlingskyrkans yttre renovering år 1950: restaurer.komm.prot.
1950—1951 med bilagor och fotografier (K Vb:7); restaureringsdelegerades prot. 16/1 1964—2/3 1965
med bilagor. — SSM: Skisser utförda i samband med putsens nedhuggning 1950 (Ö korväggen, tornets
V fasad) av FOLKE LARKE; fotografier.

KATARINA KYRKAS RESTAURERING 1952—54

Katarina kyrka genomgick 1952—1954 en omfattande invändig restaurering efter förslag och under ledning av arkitekt Erik Fant och efter hans död (12/4 1954) av arkitekt Jan Wahlman. Kulturhistorisk kontrollant var fil. dr Tord O:son Nordberg, huvudentreprenör var byggmästare Edvin Rundlöf. Kyrkan återinvigdes den 29/8 1954 vid församlingens 300-årsjubileum (se ovan s. 197).

Sedan gamla putsen avknackats och murytorna frilagts framkom att en del av kyrkans valv och väggar genom sprickbildningar och företagna förändringar voro i dåligt skick. Särskilt gällde detta murarna ovan korsmitten och de fyra kraftiga hörnpelarna samt korsarmarnas valv på vilka tornet vilar. Restaureringsförslag av Erik Fant fastställdes av BSt den 7/10 1952.

Nödvändiga förstärkningsarbeten utfördes på murar och valv. De målningar och den dekorativa utsmyckning, som på 1890-talet utförts på kyrkans väggar och valv efter skisser av Agi Lindegren (se ovan s. 332), borttogos i samband härmed. Väggar och valv putsades samt kalkades i en vit ton och återfingo därmed sin forna färg, som bättre framhäver den ursprungliga kyrkointeriörens monumentalitet.

VÄGGAR
OCH VALV

Det trägolv som 1862 (s. 331) hade lagts ungefär 3/4 m ovanför det ursprungliga stengolvet, avlägsnades och det gamla kalkstengolvet med sina gravhällar från 1600- och 1700-talet frilades. De flesta av gravstenarna hade blivit flyttade från sina ursprungliga platser. Under 1800-talet lades även gravstenar från kyrkogården in och användes som golvsten i kyrkan. Genom den sänkning av golvet som nu företogs återskänktes kyrkorummet dess ursprungliga karaktär och mäktiga resning.

GOLV

Åtskilliga av de gamla gravstenarna voro försedda med hantverkarembblem huggna i låg relief i en försänkt medaljong eller fyrkant. Den äldsta av dessa, ornerad med tunna och trefot, är lagd över tunnbindaren Hans Gramo¹ med huggen inskrift: DENA STEN OCH LEGER / STADH HÖRER SALIGH / MESTER HANS GRAMO TIL / OCH HANS ARFVINGAR / ANNO 1667. Kring yrkesemblemen bokstäverna M H G—E M D (=Mäster Hans Gramo—Elsa M (?) Dotter). Mått 210 × 127. — Den vackraste och bäst bevarade stenen med yrkes- emblem, en täckvagn, är ägnad åt vagnmakaren Simon Gaiar² med följande inskrift: DISER · STEIN · VND · LAGERSTAD · / KOMPT · MIR · M · GAIAR · / WAGNER · M · (acher) VNDT · MEINE · LIEBE · / HAVSFRAW · ELISABETA · IOHANS · DOCHTER · / VNDT · VN SER · BEIDEN · ERBEN · / ANNO 1676. Mått: 202 × 140. Andra representerade yrkesmän äro hovslagare (hästsko), slaktare (tjur), snörmakare (band och tofsar), notfiskare (fisk), styrman (ankare).

¹ TORD O:SON NORDBERG, Bellmansstudier, Sthlm 1954, s. 118—121.

² Ibid. s. 119, 121—122.

Fig. 308. Interiör mot Ö efter restaureringen 1954. Foto O. Ekberg 1954, KKA.
Inneres gegen O nach der Restaurierung 1954. Interior looking E after restoration 1954.

Fig. 309. Interiör mot V efter restaureringen 1954. Foto O. Ekberg 1954, KKA.
Inneres gegen W nach der Restaurierung 1954.
Interior looking W after restoration 1954.

VAPEN-
HUS M M

I västra korsarmen under läktaren inbyggdes ett vapenhus. Utrymmena på ömse sidor om vapenhuset avskärmades mot kyrkorummet genom en glasvägg med tätsittande ramverk i trä, som tillåta ett visst ljusgenomsläpp även under läktarens golvplan från de stora fönstren i korsarmens gavelvägg. Rummet på S sidan anordnades till väntrum för bröllopgäster och på N sidan till vigselrum (1965). Ett altare av trä i vigselrummet är ritat av arkitekt Robert Berghagen.

Vindfångsbyggnaderna från 1890-talet i södra och norra korsarmarna som voro störande i interiörens strama arkitektur borttogos (s 332). I södra korsarmen kunde det vid C. C. Gjørwells restaurering på 1820-talet tillkomna vindfånget åter framtagas (s 329).

En skrudkammare med skåp och montrar inrättades i gamla dopkappellet (s 333). Sakristian försågs med direkt ingång från kyrkogården (s 293, 294).

GRAVKOR

I Lillienhoffska gravkoret (s. 284—285), där under 1700- och 1800-talet ett stort antal kistor blivit insatta, har en grundlig uppordning skett. Joakim Lillienhoffs³ och hans hustrus stora kopparkistor stå nu åter på sina ursprungliga platser, medan alla övriga kistor uppställts utefter gravvalvets S vägg.⁴ I ett rum ovanför Lillienhoffska gravkoret inrättades ett litet kapell för enskild andakt.

GLAS-
MÅLNINGAR

Glasmålningarna av Olle Hjortzberg från 1905 i korets fönster (s. 332—333), som gåvo kyrkan ett främmande intryck och lade koret i mörker, borttogos och förvaras nu i Södra gravkoret. 1966 insattes antikglas i fönstren i koret samt i N och S korsarmarnas gavelfönster.

INRED-
NINGENS
MÅLNING

1700-talsinredningen: altaruppsats, predikstol, orgelfasad och läktarbarriär befriades från den senaste övermålningen i brun färg och de ursprungliga färgerna grön marmorering och guld framtogos och konserverades (s. 327 o. 331). Konserveringsarbetet utfördes av konservator Sven Dalén 1953 (ATA: Konserver.rapp. 1953).

ALTAR-
UPPSATS

I altaruppställningen har Lorens Gottmans oljemålning från 1735 (s. 340) efter rengöring från tjocka lager av fernissa och konservering återuppsats framför Johan Axel Wetterlunds gipsrelief (s. 342).

BÄNK-
INREDNING

Bänkinredningen omgjordes, varvid de gamla bänkarna användes vid tillverkningen. Bänkarna, som gjordes rymligare och bekvämare, har raka, strama gavlar och äro uppställda i slutna kvarter. De äro nu målade i samma grå-gröna färg som inredningen i övrigt.

DOPREDSKAP

En ny dopfunt och en manshög dopljusstake tillkom år 1955. Funten är helt driven i silver med sockel av svart, matt slipad granit. Runt cuppan är graverat: Till Katarina Församling av Margareta och Robert Berghagen 1955. Stpl S. A. Gillgren. Funten är komponerad av arkitekt Robert Berghagen och silversmeden Sven Arne Gillgren samt tillverkad av GAB i Stockholm. Dopfunten är uppställd i koret.

³ JOAKIM LILLIENHOFF (PÖTTER, adl.), f. 1630, † 1676 i Stockholm; handelsman, rådman, assessor i kommerskoll., adl. 1668; g. 1655 m. PETRONELLA LOHE, † 1694.

⁴ TORD O:SON NORDBERG, Katarina kyrka, kort historik, Sthlm 1954, s. 6, 15.

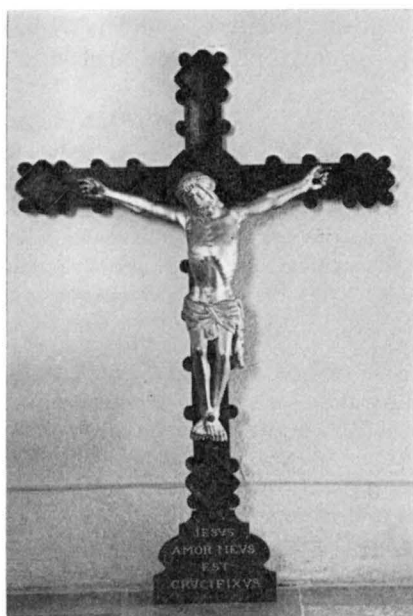

Fig. 310. Krucifix av ek, Kristusbild
från ca 1475. Foto S. Hallgren 1966.
Krucifix aus Eich, Christusbild um 1475.
Crucifix of oak, figure of Christ ca 1475.

Fig. 311. Detalj av fig. 310.
Abschnitt aus Abb. 310.
Detail of fig. 310.

Den nya fritt hängande armaturen i koret tillkom 1965, utformad av arkitekt Robert Berghagen i samarbete med arkitekt Bertil Brisborg vid NK:s belysningsavdelning.

Kormatta av flossa i vitt, grått och svart med inslag av blått och grönt från år 1954. Till kyrkans invigning komponerad av Sofia Widén (s. 508, not 2) och handvävd av Alice Lunds textiler i Borlänge.

Altarbrun i rött linne med broderier i gult, svart och vitt komponerad av Sofia Widén. Tillkom 1954.

Värmeledning, elektrisk installation och övriga elektriska anläggningar inom kyrkan har förnyats och kompletterats av Helge Erikssons konstruktionsbyrå och av Elektriska Prövningsanstalten AB, Stockholm.

1947 anlades en urnlund i kyrkogårdens SÖ del enligt förslag av Professor Erik Lundberg (stadf. av BSt 10/12 1947).

LJUS-
REDSKAP

TEXTILIER

VÄRMELED-
NING M M

URNLUND

RÄTTELSE

Det krucifix av ek med förgylld Kristusbild (fig. 310), vilket omtalas å s. 344, kan ej dateras till 1600-talet. Korset är ett i tämligen sen tid utfört sengotiskt kors (H 140)

KRUCIFIX

med en ännu senare (1891?) utförd fotplatta med målad inskrift. Kristusbilden (H 67) är ett arbete av god kvalitet i lübeckstil från ca 1475 (uppg. av fil. lic. Rune Norberg).

Litteratur om Katarina kyrka utgiven efter kyrkans publicering i SvK, Stockholm VII:2. Katarina kyrka, 1940: — STEN KAHNLUND, Katarina kyrka förnyad till 300-årsdagen, i: Stockholms stifts Julbok 1954, s. 38—44. — JOHN LANDQUIST, Livet i Katarina, Stockholm 1965, s. 97—103. — TORD O:SON NORDBERG, Katarina kyrka, kort historik, Stockholm 1954. — Dens, Vid korpral Bomans grav, i: Bellmansstudier, Stockholm 1954, s. 116—123 (om 1600- och 1700-tals gravstenarna). — Dens, Katarina kyrkas restaurering, i: Stockholms Tidningen 1/12 1953. — Tidningsartiklar om Katarina kyrkas restaurering: DAGENS NYHETER 13/8 1954; — STORSTADEN 25/8 1954; — SVENSKA DAGBLADET 24/8 1954; — TIDNING FÖR BYGGNADSKONST, nr 18, 1954.

OTRYCKTA KÄLLOR: — KA: HENRIK HENRIKSSON FATTENBORG-LILLIEBORGS⁵ ARKIV⁶, vol. 7, 13, 19: Katarina kyrka. — ATA: Ritningar (93 blad) och handlingar rörande restaurering 1952—1954 av arkitekt ERIK FANT; konserveringsrapport av SVEN DALÉN, 25/8 1956 samt övriga rest.-handlingar. — BST: Förslag och ritningar rörande anläggning av urlund å Katarina församl. kyrkogård av professor ERIK LUNDBERG 1947; ritn. och förslag till förändring av värmeledningen av HELGE ERIKSSONS konstruktionsbyrå 1952; ritn. och förslag till förändring av elektriska anläggningar av Elektriska Prövningsanstalten AB, Sthlm 1953; förslag och ritningar till inbyggnader under orgelläktaren 1953—1954 av ERIK FANT och JAN WAHLMAN; försl. och ritn. till en ny dopfunt av ark. ROBERT BERGHAGEN samt silversmed SVEN-ARNE GILLGREN; ritn. till ny belysning i koret av R. BERGHAGEN. — SSM: Fotografier, ritningar, anteckningar.

⁵ HENRIK HENRIKSSON FATTENBORG-LILLIE(N)BORG (FATTENBORG adl.), f. trol. i slutet av 1610-talet, † 1684, begravd 1687 i Katarina kyrka. Härstammar från en viborgsk släkt; kom 1657 till Sverige, utnämndes till kassör och 1674 till revisionskommissarie i krigskollegiet. Under många år hade LILLIEBORG hand om Katarina församl. medel och förde dess räkenskaper; 1670—1675 var han inspektör över församlingens kyrkobygge; adl. 1676, g. m. CATHARINA CLAESDOTTER PALM, † 1694.

⁶ H. H. FATTENBORG-LILLIEBORGS ARKIV ordnades och förtecknades först 1952, jfr inledningen till denna förteckning i: KA.

REGISTER TILL STOCKHOLM BAND VII

utarbetade av

LYDIA TUULSE

ORTREGISTER

Kursiverade siffror hänvisa till huvudbeskrivningen av en kyrka

- A**nsgarskapellet på Björkö 426
Antwerpen, Belgien 15, 99
Arboga, Trefaldighetskyrkan 115
Arkona, Rügen, Swantewitts-tempel 109
Avesta 306, 320
Avignon, Frankrike 7
- B**evern, Tyskland, slottskapell 110
Borgholm (Öl), slottet 108
    slottskapellet 111
Borlänge 464
Borås 420
Brandenburg 42
Burgsvik (Go) 272
- D**anmark 223
Dirschau, Polen 74
Dresden, slottskyrkan 110
Drottningholm, jakt paviljong 364
    slottet 121, 364
- E**d (Up), kyrkan 443
Eger, Böhmen, borgkapell 109
Eisleben, Tyskland 155
Eskilstuna 33
- F**alun, Kristine kyrka 120
Fellingsbro (Vs) 273
Finland 73
Fontainebleau, Frankrike, slottskyrkan 111
Frankrike 222
Frötuna (Up) 267, 268, 274
- G**aillon, Frankrike, slott 110
Gotland 101, 224, 505
Gustavsberg (Up), kyrkan 420
- Gävle, Heliga trefaldighetskyrkan 120
Göteborg 198, 210, 224, 272, 454, 457, 467
- H**araker (Vs) 12
Harg (Up) 272
Holland 222
Hälsingborg, Gustaf Adolfskyrkan 420, 421
- I**talien 222
- J**erusalem 201
Jönköping, Sofia kyrka 418, 420
- K**almar 310, 378
    domkyrkan 91, 121
    slottet 106
    slottskyrkan 108, 114
Karlskoga, kyrkan 459
Kristianstad, Trefaldighetskyrkan 120
Königsberg, Tyskland, slottskyrkan 110
Köpenhamn 378
- L**eipzig, Tyskland 181
Lidingö, kyrkan 462
Lilleboda, Åker sn (Sö) 260
Linköping, domkyrkan 101, 115
Linz, Österrike 378
Livland 268
- M**almö 389
Marienburg, Polen 206
La Muette, Frankrike, slott 111
- N**ürnberg, Tyskland 181, 277
    borgkapell 109
- P**aris 95, 467

- Polen 206, 223
 Preussen 224
- Rasbo** (Up), kyrkan 104
 Rhenlandet 421
 Riga 72
 Robertsfors (Vb), kyrkan 459
 Rom 103, 119, 120, 378
 Romfartuna (Vs) kyrkan 103
 Roskilde, Danmark 229
 Rådmanö (Up), kyrkan 370, 374
- Saltsjöbaden, Uppenbarelskyrkan 440, 443
 Sandviken, kyrkan 426
 Schmalkalden, Tyskland, slottskapell 110
 Schwerin, Tyskland, slottskapell 110
 Sigtuna 12, 66
 Skara, domkyrkan 89, 115
 Skoghall (Vr), kyrkan 459
 Skälby, Rimbo sn (Up) 61
 Sollefteå, kyrkan 420, 446
 Solna, kyrkan 462
 Sparrsätra (Up), kyrkan 100
 Stegeborg (Ög), slott 106, 108
 Stockholm
   Ansgari kyrkan 475
   Brädekyrkan se Sturekapellet
   Börshuset 91
   Danvikens hospital 224
   Engelbrektskyrkan 426, 440, 443
   Ersta, paramentverkstad 462, 508, 509
   Finska kyrkan 67, 122, 462
   Gerde, Johan Gerdes änkas hus 257
   Gråbrödraklostrets kyrka se Riddarholms-
   kyrkan
   Gustav Vasakyrkan 440
   S. Görans kyrka 420
   hospital 103
   Hedvig Eleonora kyrka 121, 131, 158, 220, 222,
   227, 323, 324, 379, 381
   Helga Kors kapell 14, 18, 198, 199, 200, 201
   Helga lekamens gille 29, 61
   Högalids kyrka 474—518
   Jakobs kyrka 66, 68, 75, 105, 112, 115, 120, 122,
   202, 225, 323, 364
   Johannes kapell 225
   Johannes kyrka 420, 462
- Stockholm Johannes Bothwids gård 197
   Katarina kyrka 14, 19, 32, 79, 80, 121, 191—410,
   443, 451, 521—526
   Katarina prästgård 258
   Klara kyrka 79, 84, 87, 112, 120, 229, 289, 364,
   443
   Kungsholms kyrka 364
   Libraria 369, 459, 462
   Licium, AB 372, 462, 464, 508, 509, 511
   Magnus Erikssons kapell 43, 61, 69
   Maria Magdalena kapell 7, 8, 9, 11, 13, 14, 15,
   18, 22, 61, 63, 66, 100, 101, 102, 103, 104
   Maria Magdalena kyrka 3—188, 195, 197, 200,
   202, 203, 204, 205, 364, 372, 493, 519, 520
   Matteus kyrka 443
   Nationalmuseum 125, 128, 130, 377
   Nordiska kompaniet AB 451, 459, 502, 505, 508
   Nordiska museet 56, 131, 247, 350, 370, 374,
   393, 418
   Operan, Kgl. 420
   Oscarskyrkan 420, 421
   Riddarholmskyrkan 36, 37, 67, 100, 111, 112,
   200, 205, 222, 337, 356, 368, 372
   Riddarhuset 217, 218, 219
   Rumpffska huset 33
   Rörstrand, porslinsfabrik 205
   Skansen, Solliden 444
   Slottet, Kgl. 106, 209, 218, 291, 451
   Slottskyrkan 106, 109, 114
   Sofia kyrka 415—470
   Storkyrkan (S. Nicolai), 29, 67, 102, 103, 106,
   112, 115, 120, 122, 131, 179, 196, 291, 321,
   343, 364
   Sturekapellet 18, 19, 22, 33, 68, 75, 76, 112,
   195, 196, 198—205, 368, 372
   Svensk Hemslojd 510
   Södersjukhuset, doprum 464
 Strängnäs 9, 11, 12
   Domkyrkan 122
 Sundsvall, kyrkan 420, 421, 446
   Posthuset 418
 Svartsjö, slott 106, 108, 109
   Slottskapell 111
 Svinnegarn (Up), kyrkan 100, 103
- Thorn**, Polen 136, 358, *359
 Torgau, Tyskland, slottskapell 110
 Tranås, kyrkan 426

- Ullånger (Ån), 420
Uppsala 8, 11, 108, 112, 140, 272, 382
  Domkyrkan 106, 115, 122, 327, 446
  Slottskapellet 111
  Slottskyrkan 107, 109
  Trefaldighetskyrkan 102, 446
- Vadstena
  Kapell 109, 111
  Slottet 108
  Slottskyrkan 108
Varberg 379
Vira bruk (Up) 394
Visby 66
  Domkyrkan 462
- Västeråker (Up), kyrkan 100, 103
Västerås 8, 15, 104, 115, 130, 180
  Domkyrkan 122
Vätö (Up) 268, 272, 274, 437
Växjö 383, 384
  Domkyrkan 115
- Åbo, Finland 180
  Domkyrkan 14
- Örebro 420
Österhaninge (Up) 253
Östersund, kyrkan 446
Östra Ryd (Up), kyrkan 122
Öveds kloster (Sk) 442

SAKREGISTER

Siffror med * beteckna avbildning.

- Abrahams offer 448
Altan 322
Altaranordning *86, 125, *126, *127, 128, 428, 451, *452, *453, 502, 503, 504
Altarbrun 368, *459, 525
Altarduk 368, 369
Altare 125, 128, 288, 292, 296, 303, 337, 342, 343, 344, 451, *455, 502
Altarkläde 368
Altarkors 177, *183, 451
Altarpallduk 369
Altarring (altarskrank) 79, 128, 297, 340, 445, 451, *453
Altarskåp 503, 504
Altartavla 74, 75, 125, 130, 296, 340, 342, *345
Altaruppsats 125, 128, 337, *338, *339, 451, 524
Antependium *149, 368, 462, 464, *465, 508, *509
Apostlar (se även under resp. namn) 346, 504
Arkivrum 333, 428
Avlatsbrev 61, 63
- Basun** 397
Begravningskapell *39, *40, 43, 46, *49, *52, 54, 132, 428, 500, *502
Begravningsvapen *89, 132, *175, *176, *177, *178, *388, *389
»Bekännelsestol» (skriftestol) 205
Beslag, av järn 491
Bibel se Böcker
S. Birgitta 490
Blindering 104
Bogårdsmur 46, 47, 240, 241, 242, *243, 245, 246, 247
Bokdyna (-pall) 149, *150, 369
Bokpallsduk (-kläde) *150, 466
Bomärke 47
S. Botvid 490
Brandspruta 393
Brinnande hjärta 346, 369
Brudkrona 362, 458, *507, 508
- Bårhus 53, 54, 213, 242, 244, 245
Bägare av silver 140
Bänkar (se även herrskapsbänk, prästbänk) 98, 130, 288, 289, 290, 291, 292, 308, 326, 331, 332, 351, 352, 428, 455, *457, 504, 524
Böcker 178, 179, 180, 181, 392, 468, 514
- S. David, Västmanlands apostel 490
Dopfat 76, *132, 134, 358, 505
Dopfat och kanna till oäkta barns döpelse 358
Dopfund 76, *133, 134, 357, *453, 455, 505, 524
Dopfundsskrank 297, 358
Dopkapell 333, 493, 495, *498, *499
Dopskål *134, *135, 358, 455, 456, 505
Dödens ängel, skulptur 484
Dörr 269, 270, 290, 306, 440, 442, 491
- S. Elisabet och Maria *353
Epitafium *88, 162—*171, *174, *384, *385, *386, *387, 520
S. Erik 490
S. Eskil, Södermanlands apostel 490
Evangelistsymboler 500
- Fattighus 56
Flöjel *336
Fronton 279, 280
Fågel Fenix (Phoenix) 448
»Fängestol» 205
Fönster 75, 76, 77, 87, 89, 269, 270, 277, 278, 298, 306, 331, 346, 428, 440, 443, 488, 489, 519
- Gabriel**, ärkeängeln 353
Gavelröste 440
Gipsrelief *451
Glasmålning 346, 428, 443, 444, *446, 494, 524
Golv, 74, 76, 272, 289, 333, 428, 442, 494, 519, 521
Gravhäll (-sten) 48, 56, *172, 390, 391, 392, 521
Gravkapell 249

- Gravkor *25, *50, *51, 52, 53, 55, 248, 249, *275, 284, *285, 308, 329, 330, 331, 524
 Gravmonument 48, 169
 Gravvård *43, 169, *172, *173, 174
 Grind, av smidesjärn *498
 Guds lamm (Agnus Dei) 369, 507
 Guds öga 337, 372, 374, 442
 Guéridon 49, *141, 508
- H**
 Hanna och Simeon 340, *345
 Helgon (se resp. namn) 372
 Helige Andes duva 77, 342, 346, 456, 489, 513, 514
 S. Henrik 490
 Herdarnas tillbedjan 125, 369
 Herrskapsbänk 130
 Hoppet 337
 Häv (kollekt-) *153, *375, 376, 464, 510
- I**
 Innertak 267, 268, 269, 273
 Inskriftstavla 449
- J**
 Johannes, aposteln 95, 340
 Johannes, Döparen *154, 340, *342, 498, *500
 Johannes, evangelisten 353
 Josef 135, *154, 369
- K**
 Kalk, (nattvardskärl) 134, 135, *136, *137, 138, *139, *140, 358, *359, *360, 362, 457, *458, 505, *506, 507, 508
 Kalkkläde *150, *151, 369, 370, *371, 462
 Kalkmålningar *39, 49, 428, 441, 444, 446—450, 494, *498
 Kapell 8, *9, 13, 14, 15, 16, 99, 100, *101, *102, 103, 104
 Kapital *442, *443
 Kartusch 393
 Kassakista *179
 S. Katarina 362, 372, 490
 Kistbänk 392
 Klocka (ring-) 77, 83, 181, 205, 206, 208, 209, 281, 394, 395, 396, 468, *469, 514, 515
 Klockargård 214, 254, 263, 264
 Klockhus 440
 Klockstapel 205, 206, 208, 209, 316
 Kolumbarium 484, *491, *492, *493
 Kommunistergård 56, 254, 260, 261, 262, *263, *264
 Konsekrationskors se Invigningskors
- Konungarnas tillbedjan 504
 Kors med pinoredskap 504
 Korskrank 297, 344, 428, 451
 Kristus 340
 bergspredikan 446, 494
 döpes 134, *135, 340, *342, 448, *501
 frambärandet i templet 340, *345
 födelsen 346, 446
 förklaringen 443, *446
 himmelsfärden 346, 504
 huvud 343
 i templet 340, *345
 konungarnas tillbedjan 504
 korsfästelsen 377
 korsnedtagningen 337, *338, 343, 513, 514
 missionsbefallning till lärjungarna 451, *452
 monogram 363, 448, 457, 503, 507, 509
 nattvarden 337, 340
 och de visa jungfrurna 444
 och Johannes Döparen 340, *342
 och Nikodemus 353
 och Simeon 340, *345
 på Golgata 377
 på korset 154
 skattepenningen *377
 som den gode herden 484, *492
 uppståndelsen 49, 346
 vandringen till Emaus 448
 väckandet av änkans son i Nain 448
 välsignande 448, 503, *510, 512
- Krucifix 344, 370, 371, *372, *445, 451 504, *525
 Kryssvalv 87, 88, 441, 442
 Kungatal 393
 Kupol 279, 280, 281, 282, 283, 293, 320
 Kyrkogård *5, 22, 43, *44, *45, 46, 47, 203, *207, 213, 214, 235, 236, 240, 249, 250, *251, 252, *253, 254
 Kyrkogårdsgrind 46, *47, 246, 247, 248
 Kyrkogårdsingång *24, *28, *41, *46, 47, 241, 242, 245, 246, 247
 Kyrkogårdsmur se Bogårdsmur
 Kyrkvaktaregård 264
 Kärleken 337, *341
- L**
 Lamm *361, 362, 448
 med korsfana 369, 370, 457
 Lampett 364, *365, *439, 458, 508
 Lanternin 280, 281, *319, 320

- Liksång 56, 57
 Liktag 56, 57
 Likvagn *393
 Ljusarm 141—145, 364, 365
 Ljuskrona 141, *142, 143, 290, 363, 364, 366, 367, 428, 458, 459, 508
 Ljusplåt 364, 365, 508
 Ljusredskap, se lampett, ljusarm, ljuskrona, ljusplåt, ljusstake.
 Ljusstake 143, 144, 145, *146, *147, *148, 364, 365, 366, *367, 451, 458, 459, 508
 Lykta 145
 Lukas, evangelisten 353
 Lås 177, *180, *181
 Läktare 76, 77, 95, 131, 273, 288, 289, 293, 298, 324, 325, 326, 329, 353, 354, *355, 356, *397, 428, 430, 441, 442, 504, 505
 Läspulpet (ambon) 503
- Maria** 125, *513, 514
 bebådelsen 353, 369, *511
 och Elisabets möte *353
 och Jesusbarnet *154, *155
 och Josef 340, 369
 på månskäran *512, 513
 S. Maria Magdalena 130
 Markus, evangelisten 353
 S. Martins legend 444
 Materialhus *48, 54
 Matta 464, 510
 Matteus, evangelisten 353
 Minnestavla 203, 204, 390, 391
 Moses 448
 med lagens taylor 443
 Musikinstrument 181
 Mässhake 151, *152, 370, 371, *372, *373, 374, *460, *461, 462, 508, 509
 Möbler 468
- Nattvardskärl, se kalk, oblatask, oblatsked, paten, sockenbudstyg, vinkanna, vinkärl, vinsked
 Notbibliotek 428
 Nummertavla *130, *131, 132, 350, *351, 504, *505
 Nyckelskåp 352
- Oblatask *138, 139, 140, *361, 362, 457, *458, *506, 507
 Oblatsked 508
 Offerstock 468
 Oljemålning, se även porträtt *38, *154—*167, *377—*383, *466, *467, *510, *511, *512, *513
 Orgel *65, 74, 77, 91, *96, 131, 205, 288, 290, 298, 356, 357, 428, *439, 454, 505
- Patén** 134, 138, 140, 358, 359, 362, 457, *458, *506, 507
 Paulus, aposteln 95, 454
 Petrus, aposteln 454
 Piscina 492
 Portal, 75, 77, 79, 102, *117, 271, 334, 335, 440, 489, 490, 491, *494
 Porträtt 131, 155, *156—*167, 377, *378—*383, *466, *467
 Porträttmedaljong 166, 167, *171
 Porträttrelief 384
 Predella 451, 504
 Predikstol 74, *129, 130, 289, 292, 293, 297, 308, 326, 346, *347, 350, 428, 430, *438, 454, *456, *503, 504
 Predikstolsbeklädnad 374, 509
 Predikstolskläde *151, 153, 374, 466, 509
 Predikstolsläktare 504
 Profetbild 504
 Prästbänk 292
 Prästgård (se även komministergård) *26, *27, *53 *54, *55, 56, 214, 254, 255, 256, *257, 258, *259, 260, *261
 Puka 397
- Reliefgrupp** av gips 337, *338, 342
 Ribbvalv *441
 Rökelsekar 362
- Sakristia 76, 81, *95, 269, 293, 326, 428, 443, *445, 451, 498
 Sanningen *341
 »Schamplun» 343
 S. Sigfrid 490
 Sigill *104, 178
 Silverkammare 60, 79
 Simeon och Hanna 340, *345
 med Kristusbarnet 340, *345
 Sked, silver 362, 458
 Skrankverk med dörrar 79
 Skriftestol (»bekännestol») 205

- Skrudkammare 60, 79, 524
Sockenbudstyg *138, 139, 361, 362, 457
Spegel, 393
Stola 462
Sveriges vapen 372, 373
Sädesax 362, 369, 457
Sädeskärve 369, 444
- Tak, se inner-, ytter-
Tal, se kungatal
Timglas *128 130, 350
Torn 67, 74, 75, 76, 79, 80, *92, *93, 102, 103, 104, 111, *116, *118, 122, *123, 124, 202, 203, 276—283, 309—314, *315, 316, 437, 440, 484, 485
»Tornbyggaregård» 264
Tornur 76, 208, 281, 321, 322, *335, 396, 397, 440, 485
Trappa 81, *87, 275, 285
Fritrappa 298, 299, 300, *301, *303, 334, 336
Träskulptur (se även altarskåp) 337, 340, *341, *342, *343, 344
Trävalv 76, 82
Turell 281, 282, 322
- Uppvärmning 331, 333, 430, 525
Urverk 77, 281, 396, 397
- Valv (se även kryssvalv, ribbvalv, trävalv) 286, 287, 308, 492, 521
Valvdekoration 82
Vapen, 130, 358, 361, 385
Vapenhus 76, 491, *495, 524
Vas 363, 514
Veronikas svetteduk 346, 494, *498
Vigselpall 177
Vindfång 329, 332
Vinkanna av silver 134, *139, 362, 457, *458, *506, 507
Vinkärl till sockenbudstyg *138, 139
Vinsked *140
Väggbonad *463, 464
Väggmålning 498, *499, *500, *501
Värja, dräktvärja 389
- Yttertak 276, 280, 281, 284, 304, 306, 336, 430, 440, 488, 519
- Zacharias, inför altaret 353
- Ängel 77, 125, 134, 337, 340, 344, 356, 372, 492, 501, 512
Änglahuvud 135, 337, 340, *342, *343, 346, 356, *386, 388

PERSONREGISTER

Siffror med * beteckna avbildning
(s. d.) = se denna eller denne

- ADAM se SEEBACH, ADAM
 ADAM MÄRTENSSON, mjölnare 396
 ADELBORG, ELEONORA AMALIA MARIA, textil-
konstnär *460, 462
 ADELCRANTZ, CARL FREDRIK, friherre, arkitekt,
överintendent 130, 131, 326, 334, 337, *339, 346,
*347, *348, 350, 356; minnesvård 392
 ADELCRANTZ, GÖRAN (GEORG) JOSUE (TÖRN-
QVIST, adl), arkitekt, hovintendent, borg-
mästare 91, *96, 183, 259, 284, 302, 306, *307,
308, 309, 310, 311, 312, 313, 314, 315, 316, 318,
322, 323, 324, 326, 334, 337, *338, 340, 344,
352, 395
 ADLER SALVIUS, JOHAN (SALVIUS, adl), friherre,
riksråd; g.m. MARGARETA PEDERSDOTTER
SKUTHE; donation 228, 229
 ADOLF FREDRIK, konung av Sverige; porträtt 131
 ADOLFSSON, CARL OSKAR HERMAN, komminister;
porträtt *467
 ADOLPH, KRISTIAN, kopparslagare, ålderman 304,
309, 320, 322
 AFZELIUS, ARTUR EJVIN ANSHELM, kyrkoherde;
porträtt 381
 AGNETA ESKILSDOTTER 255
 AHLGREN, JOHAN G, instrumentmakare 397
 AKEN, CARL PHILIP VON, hovrättsassessor; grav
391
 ALMGREN, Wilhelmina 372
 ALPH, JOHN GUSTAF ADOLF, servitör; donation
462
 ALPH, MARGARETA LUCIA EMILIA (f LÖVGREN);
g m JOHN GUSTAF A ALPH (s.d.); donation 462
 ALTHIN, CALEB, konstnär 446
 AMÉEN, CARL GUSTAF, arkitekt *417, 420
 AMOUR, ANDERS ANDERSSON, guldsmed 140
 ANDERBERG, AXEL JOHAN, arkitekt 54, 420
 ANDERS ERIKSON, klensmed 208
 —JÖNSSON, rådman 196
 —JÖNSSON, snickare 205
 —JÖRANSSON, stenhuggare 79
 —LARSSON, bergsprängare 268
 —LARSSON, målare 109
 —MATTSON, stenhuggare 274
 —OLUFSON, brännvinsbrännare; donation 366
 —TOMMESSON, donation 364
 ANDERSSON, GUSTAF, orgelbyggare 357
 ANDERSSON, K, hovjuvelerare 505
 ANNA SALMONSDOTTER, g m HINDRICH FEIFF
(s.d.); donation 134, 142
 ANSGAR, Nordens apostel, helgon 487, 490, 493,
515; klockinskrift 515
 ANUND, biskop i Strängnäs 9, 11, 12
 APPEL OTTO 489
 ARENBECKIUS, PETRUS DIETERICI, kyrkoherde
32, 197, 225, 226, 227, 228, 229, 230, 236, 238,
249, 255, 256; gravhäll 390; minnestavla 390
 ARNELL, JONAS, kyrkoherde; porträtt 156, *157
 AROSANDER, PETTER, ingenjör 351, 390
 ASP, PER OLOF VON, envoyé; gravvård 169, *172
 ASPLUND, DANIEL, grosshandlare 55; gravvård
169, *173
 ATTERBERG, H A, ingenjör 247
 AURIVILLIUS, MAGNUS, kyrkoherde 40; porträtt
157, 158, *159
 BADER, MICHEL, klockgjutare, kungl styckgjutare
397
 BADIN (eg COUSCHI), ADOLF LUDVIG GUSTAF
FREDRIK ALBERT, kammarlakej hos drott
LOVISA ULRIKA, titulärassessor; grav 392
 BALCK, ANDERS, målare 246, 322
 BANG, LARS FREDRIK, byggmästare 424, 426
 BAUMAN, GEORG CHRISTIAN, smed 177, *180
 BECHER (BÄCKER), JOHAN, donation 368
 BECK (BÖCKE, BÖÖK), MICHEL, guldsmed 140
 BECKMAN & CO, JOHAN A, klockgjuteri 468
 BELITZ, änkan, donation 372
 BELLMAN, CARL MICHAEL, skald 57, 252, 391;

- epitafium 520
 BERCH, CARL REINHOLD, numismatiker, kansli-
 råd; epitafium 162, *168
 BERCO, MÄRTA, f RÖTLING, g m WILHELM VON
 BERCO (s.d.); donation 370, 374
 BERCO, WILHELM VON, sekreterare; 370; begravn-
 ingsvapen *389
 BERENDT ERIKSSON, båtsman 197
 BERG, ANDERS, smed 247
 —ANDERS, snickare 289
 —HANS, garvare 247; donation 246
 —HELEN, donation 493
 —JAKOB, slaktare; donation 374
 —JONAS, guldsmed 392
 BERGER, N, verkgesäll 262
 BERGH, EDVARD AUGUST, dekorationsmålare,
 kyrkorestauratör 332
 BERGHAGEN, MARGARETA, donation 524
 —ROBERT, arkitekt 525; donation 524
 BERGHOLTZ & Co, K G, klockgjuteri 181, 514
 BERGHOLTZ, MAGNUS, klockgjutare 515
 BERGSTEDT, OSCAR, ingenjör; donation 509
 BERGSTEN, ERIK, kyrkoherde 389; grav 392;
 porträtt 379
 —GUSTAF, bildhuggare 451
 BERGSTRÖM, ANDERS WILHELM, arkitekt *415,
 418, 424
 —J W, bronsgjutare 332, 367
 BESKOW, Bo, konstnär 444
 BESKOW, HENRIK NIKOLAUS, grosshandlare, bruks-
 patron; gravvård 169, *173
 BETKE, BRITA, donation 142
 BEYER, JOHAN, orgelbyggare 290
 (BIELKE), GUNILLA se GUNILLA (BIELKE)
 BING, RUDOLF, stenhuggare 47
 BJURHOLM, ANDERS, bryggare, fabrikör; donation
 247, 342
 BJÖRK, MATTIAS, donation 369
 BJÖRKMAN, HÅKAN JONSSON, kyrkovård 228
 BJÖRKQUIST, MANFRED, biskop 430
 BJÖRNSTRÖM, JOHAN HERMAN, kyrkoherde, dom-
 prost; porträtt 381, 382
 BLOM, snickare (1829—30) 352
 BLOM, ANDERS och DIDRIK se BLUME
 BLOM, CARL FREDRIK, professor, arkitekt 247
 BLOM CARLSSON, CARL GUSTAF, arkitekt, inten-
 dent v ÖIÅ 247, 331, 332, 335, 340, 344, 366,
 391
 BLOM, JOHAN ERIC, slottsstenhuggare, rådman
 333, 389
 —JOHAN PETER, donation 149
 BLONDAHL, PER AUGUST, byggmästare, kyrko-
 värd 480; donation 509, 510; inskrift 514
 BLUME (BLOM), ANDERS, stenhuggare 286
 —(BLOM), DIDRIK, bild- och stenhuggare, ålder-
 man 79
 BOCK, FRANTZ se BOLL, FRANTZ
 BOHMAN, FR 321
 BOKANDER, P 332
 BOLINDER, C G 332, 367
 BOLINDER, J 332, 367
 BOLL, FRANS (FRANTZ; ej BOCK, FRANTZ), orgel-
 byggare 288, 356
 BOLLIUS, EUSEBIUS, kopparslagare 304
 BOLTERWEIN, KRISTOFFER, muraregesäll 286
 BOM, PETER (PETTER), 197, 235; donation 289,
 342
 BOMAN, MAGNUS (?), korpral; grav 252
 BONDE, CATHARINA, g 2 m JOHAN POSSIETH (s.d.);
 donation 337
 BONEAUSKIÖLD, GUSTAV, sekreterare v. inrikes
 civilexpeditionen 312
 BONNIER, EVA, konstnär 500
 BOURDON, SÉBASTIEN, fransk målare 377
 BOY (BOYEN, BOYENS), WILLEM, skulptör, me-
 daljkonstnär, arkitekt 73, 105
 BOYE, LARS, guldsmed 366, *367; donation 153
 BRAHE, PER d ä, riksdrots 18
 BRANTBERG, CARL OSCAR BOTVID, målare, teck-
 nare, textilkonstnär 494, 505, 508, *509
 BRANTING, AGNES MARGARETA MATHILDA, textil-
 konstnär, textiltforskare 376
 BREHMER, Joel 394
 BREMER, MARIA HENRIKSDOTTER, donation 364
 BREUMAN (BROMAN), NICOLAUS, guldsmed 365,
 367
 BRISBORG, BERTIL, arkitekt 525
 BRITA OLOFSDOTTER, g m SUNDHOLM, hökare;
 donation 362
 BRITA PERSDOTTER, donation 374
 BROKAMP, ANDERS, stenhuggare 47, 79, 82
 BROMS, HINDRICK, donation 142
 BROSSÉ, SALOMON DE, fransk arkitekt 218, 220
 BRUNCK, JAKOB, guldsmed 134, 144, 145
 (BRUUN), HANS, tysk muraregesäll 286
 BRÄDHE, SIMON, ingenjör 333

- BRÜSSEL, NIKOLAUS 393
 BUCH, HERMAN, bildhuggare 343
 BUCHEGGER, HANS KONRAD, stads- och slottsbyggmästare 291, 292, 293, 298, 351, 353, 354
 BUNGE, JAKOB, borgmästare 312, 394
 —MÄRTEN, inspektör 232, 283
 BURE, OLOF (OLAUS BUREUS; BURE adl.), med dr, livmedikus, borgmästare 73
 —PETTER, skeppslöjtnant; donation 364
 BURG, HIERONYMUS VON DER, stadsingenjör *251, 252, 254, 390, 391
 BÅLD, ANDERS, d ä, kyrkoherde 40, 325; gravhäll 390
 —ANDERS, d y, kyrkoherde 40, 131; porträtt 159, *162
 BÅNG, GUSTAF, direktör; donation 367
 BÄCK, P M, konduktör 334
 —professor 330
 BÄCKMAN, JOHAN MATTSSON, slottsmurmästare 319
 BÄCKSTRÖM, JOHAN, grosshandlare; donation 332, 333, 363
 BÖCKE, MIKAEL se BECK
 BÖHLMARKS LAMPFABRIK, AB 363
 Böös, JOHAN J:SON, byggningskrivare 227
- CAHMAN, JOHAN NICKLAS, orgelbyggare 357
 CAMPS, LOUIS, general; grav 391
 CARLBERG, JOHAN EBERHARD, stadsarkitekt 85, 86
 CARLSSON, JOSEF, grosshandlare 477; donation 508
 CAROVE, CARLO, italiensk stuckatör 82
 CARRÉ, ABRAHAM, guldsmed 358, *360, 361
 CASTEL, JOHANN, köpman fr Lübeck 8, 61
 CEDERSTRÖM, OLOF CARLSSON (adl), friherre, statssekreterare 396
 CEDERWALL, GUSTAV IVAR, skulptör 493
 CHABIN, H, fransk konstnär 95
 CHRISTIAN se KRISTIAN
 CHRISTIAN, stenhuggare 134
 CHRISTMAN, CHRISTOFFER, målare 259, 297, 303, 305, 308, 309, 320, 321, 322, 340, 344; donation 350
 CLASON, ISAK GUSTAF, professor, arkitekt 418, 477
 CLEMENS VI, påve 7
- CLERCK (CLERK), JAKOB, bildhuggare 326, 350, 354, *355, 356
 COLLIN, prästman; porträtt 160, *166
 COLLIN, JOHAN, guldsmed 358, 362
 CONRADI, MARIA CHARLOTTA, förlovad m GUSTAF VON OTTER (s.d.); epitafium 168, *171
 CONRAD(US) se LYNTEBEKE
 CONRADUS DE COLONIA, notarius publicus 61
 CRONSTEDT, CARL JOHAN, greve, arkitekt, överintendent 85, *86, 87, 88, 89, 91, 125, *126, *127, 128, *129, 130, 182, 183, 326, 356
 CULMAN, ELIAS, donation 364, *365
 CURMAN, SIGURD, professor, riksantikvarie 324, 501
- DAHL, DAVID, arkitekt, byggnadsråd 483, 519
 —FRANS GUSTAF ABRAHAM, professor, arkitekt 418, 420
 —SVEN G-SON, med dr 156
 DAHLBERG, ERIC JÖNSSON, greve, fältmarskalk, generalguvernör, arkitekt, tecknare och gravör *191, 396
 DAHLGREN, WILHELM, ingenjör 430
 DAHLMANSSON, fabrikör, kyrkorådsledamot; donation 374
 DAHLKOG, EWALD, målare, konsthantverkare 500
 DAHLSTRÖM, A, brukspatron, kyrkovärd; porträtt-medaljong 383
 DALÉN, SVEN, konservator 519, 524
 DANELIUS, BROR AUGUST WILLGODT, affärsman, donator 333; donation 346
 DANIEL MATTSSON, smed 277, 280, 281, 290
 DANIEL MÅNSSON, handelsman, kyrkovärd; donation 278, 392
 DANT, PETTER ELIAESSON, klockgjutare 209
 DASHAU, HANS, handelsman; donation 369
 DE BESCHE, HUBERT, arkitekt, industriman 29
 DE BROSE, SALOMON se BROSE, SALOMON DE DE GEER, LAURENS (adl.), brukspatron 38
 —LOUIS, affärsman, bruksföretagare 29
 DEGENAER, J E, murmästare 248
 DE LA GARDIE, MARIA SOPHIA, grevinna; donation 368, 374
 DE LA VALLÉE, JEAN, arkitekt 32, 33, 79, 198, 206, *208, 209, 210, *211, 212, *214, *215, 216, 217, 218, 219, 220, 222, 223, 225, 226, 230, 231, 232, 233, 235, 238, 243, 244, 250, 254, 255, 263, 265,

- 267, 268, 270, 272, 273, 275, 277, 284, 288, 289, 290, 291, 292, 293, 294, 298, 312, 323, 336, 351; minnestavla 391
—SIMON, arkitekt 218
- DE MARDILLE, fransk skulptör 125, 128
- DENIS, HENRIK, timmermansmästare 272, 274, 275, 276, 288
- DESAIX, JOHAN 489
- DEUFFEL, KONRAD, stenhuggare, Nürnberg 277, 278, 279, 281
- DIANA, BENEDETTO, italiensk målare *511, 512
- DIMLING, J H E 262
- DITZINGER, GUSTAF ADOLF, ebenist 352
- DIURBERG, W, slaktareällderman; gravkor 248
- DJURBERG, familjen; gravhäll 390
- DJURLING, Wilh, grosshandlare; donation 384, 392
- DOROTHEA MIKELSDOTTER, g m LARS JONSON GEDINGH: (s.d.), donation 142
- DUCERCEAU (DU CERCEAU), JACQUES (ANDROU-ET), fransk arkitekt, kopparstickare 218
- DUMRATH, J M L, slottssnickarmästare 93
- DURÆUS, MAGNUS, kyrkoherde 397
- DYRING, ANDERS, handelsman; donation 363
- DU RIETZ (DURIETZ), GREGOR FRANCISKUS (GRÉGOIRE FRANCOIS), livmedikus, arkiater; begravningsvapen 175, *178
—GUSTAF ADOLF GREGORSSON, assessor; begravningsvapen 175, *178
- EBBE, JOHAN, snickare 241, 291, 293, 351
- EDEFORS- ZAWADA, ELIN MARGARETA, konstnär 464
- ÉDER, GYULA, ungersk målare, porträttmålare 377
- EHE, FRIEDRICH JOH, Nürnberg 181
- EHRENBERG, GUSTAF, assessor i Svea hovrätt, revisionssekreterare 343
- EHRENCRANTZ, GUDMUND, (SPAK, adl), amiralitetsråd; begravningsvapen 176, *177
—JOHAN, kommandör vid amiralitetet; begravningsvapen *176
- EHRENHOFF, CARL GUSTAF, ritare, vice president i Kammarrevisionen; gravkor 248
- EHRENSTEEN, EDVARD PHILIPSSON (adl), sekreterare vid utrikesexpeditionen, kungl råd 206, 390, 396
- EHRENSTRAHL, DAVID KLÖKER (KLÖKER, KLÖCKER, adl), hovmålare, hovindendent 382
- EHRNGREN, OTTO ISRAEL, ingenjör 426, 477, 480
- EICHENTOPF, JOHANN HEINRICH, Leipzig 181
- EIDEM, ERLING, ärkebiskop 514
- EISENMENGER, PHILIP, orgelbyggare 288
- EKEGREN, CATHARINA, g m JOHAN HENR GODU (s.d.); epitafium *387, 388, 389
- EKLUND, ANDERS, porträttmålare 159, *162, *163
—KARL ANTON, kyrkoherde 40, 514; porträtt 160, *165
- EKMAN, HANS, direktör 305, 316, 394
- EKMAN, HANS, direktör 305, 316, 394
—JOHAN AUGUST, ärkebiskop 426
—SARA BIRGITTA (SARA- BRITTA), textilkonstnär, målare 508
—snickerifabrik 351
- EKSTEIN, snickare 352
- ELBFAS, JACOB HEINRICH, porträttmålare 77, 346
- ELEKTRISKA PRÖVNINGSANSTALTEN AB, Stockholm 525
- ELGH, ANDERS, muraregesäll 280
- ELIES, JOHAN V, byggmästare 56
- ELISABETA JOHANSDOTTER, g m SIMON GAJAR (s.d.); gravsten 521
- ELLERS, MALIN, g.m. LARS WIVALLIUS (s.d.) 392
- ELMÉUS, CARL KONRAD, arkitekt 333, 391, 476, 477, *478, 479
- ELSA BERTILSDOTTER, g m SIMON URVÄDER (s.d.); donation *361
- ELSA M (DOTTER), g m HANS GRAMO (s.d.) 521
- ENANDER, SAMUEL, arkitekt, kammarskrivare i ÖIÅ 329
- ENELL, OTTO, bankdirektör; donation 514
- ENKVIST, OLLE, byggnads AB 519
- ENGWALL, PEHR, ingenjörsfirma, AB 519
- ERICSSON, C E, auktionsvaktmästare; donation 505
- ERICSSONS efterlevande, C Th; donation 509
- ERIK XIV, konung av Sverige 19, 20, 105, 109, 122
—CARLSON, skeppare; donation 363
—ERIKSON, skeppare; donation 363, 364
—ERIKSSON, kyrkovärd 72, 74, 75
—HANSSON, timmerman; donation 77
—OLOFSSON, stenhuggare 271, 274
- ERIKSSON, ERIK HENRIK, kyrkoherde; porträtt 381, *382

- ERIKSSON, HILDEGARD, donation 514
ERIKSSONS konstruktionsbyrå, HELGE 525
ERLER, JÖRGEN, muraregesäll 286
ESKIL JÖRANSSON, åkare 255
ESKIL LARSSON, murmästare 68, 202
- FAHNEHJELM, GUSTAFVA VILHELMINA, f SVINHUFVUD; gravvård 169, 174
FALCK, grav 390
—JOHAN, handelsman, bryggarålderman; donation 297, 357, 394; grav 390
—MAGNUS, klockare; donation 350
FALKSON, CAROLINA 155
—MARGARETHA, f TRIEVALD 155
FANT, ERIK, arkitekt 521
FAST, GUSTAF JOHAN, bildhuggare 131
FATTENBORG, HENRIK HENRIKSSON se LILLIE(N)-BORG
FAUSTMAN, MOLLIE, målare, författare 500
FEHR, FREDRIK, inskrift 491
FEIFF, HINDRICK (HEINDRICH), donation 134, 142
FICK, DIDRIK, snickare 346
FILCKE, kopparslagare 305
FILIP (PHILIP), orgelbyggare se EISENMENGER, PHILIP
FISCHER, ANDERS, murmästare, ålderman, stads-
murmästare 267, 319
FLEMING, CLAES (KLAS), riksråd, amiral, över-
ståthållare 22, 33
FOLCKER, GUSTAF, silversmed 140
FORSBERG, ANNA CATHARINA; donation 366
—DANIEL, murmästare 246
FORSETH, CARL EINAR ANDREAS, målare, mosaik-
konstnär, glasmålare 500, 501
FORSMAN, hökare; donation 370
—O, viktualiehandlare; donation 374
FORSELL, CHRISTIAN DIDRIK, kopparstickare;
gravvård 174
FORSSKÅHL, JOHANNES, kyrkoherde 40, 84; port-
rätt 158, *161
FORSSMAN, HÅKAN, smed 246, *319, 320, 321, 322,
*336, 396
FOUBELL, JOHAN, bildhuggare 337
FOUGDT, MAGDALENA, donation *375
FOUGSTEDT, ARVID LORENZ, målare, tecknare
och grafiker 484, *492
FOUGT, HENRIK, boktryckare 393
- FRANCK, P kyrkovård 394
FRANCKE, OTTO BERNHARD VON, överstelöjtnant;
begravningsvapen *388, 389
FREDRIK I, konung av Sverige 323; namnteckning
*307, 312
FRIEDRICH, CASPER, murmästare 233, 234, 235,
267, 270, 271, 274, 281
FRIESE, JOHAN WILHELM, murmästare, byggmä-
stare 56, 333
FRISTEDT, JONAS NILSSON, slottsmurmästare,
ålderman 238, 243, 245, 246, 298, 299, 300, 302,
308, 309, 312, 313, 314, 315, 316, 318, 319, 334
—OLOF, bildhuggare 246, 250, 259, 304, 306, 313,
318, 319, 320, 322
FUNCH, HARALD THEODOR, grosshandlare 424
FUNK, MARIA; donation 364
FURUBOHM, JOHAN ERIKSSON, rådman 224, 225,
226, 227, 236
- GABRIEL CARLSSON, smed 291
GAHM, JAKOB LARSSON, byggningsskrivare 228,
229, 230, 236
GAHN, MÄRTHA FREDRIQUE, textilkonstnär *455,
459, 510
CALLE, JÖRGEN NILSSON, murmästare 279
GAJAR, SIMON, vagnmakare; gravsten 521
GAMM, JAKOB, kyrkskrivare; donation 374
GAVELIUS, JAKOB se LAGERSTEDT
GEDEUR, förgyllare 350, 356
GEDINGH, LARS JONSON, donation 142
GERDMAN (JERMAN), OLOF, bildhuggare 346
GERTRUD ANDERSDOTTER, donation 362
GERLE, ARON, målare, litograf 160, *165, *466,
467
GERWE, THOMAS se GÄRFFELT
GESUS (GESSUS), MEDARDUS, klock- o. styck-
gjutare 181
GETINGH, OLOF OLSON, borgare; donation 47
GETTINGIA(?), MARIA, donation 366
GIERDES, GERT, glasmästare 282
GILIUS, smed 75
GILLBERG, JACOB, kopparstickare 383
GILLGREN, SVEN ARNE, guldsmed 524
GILLIS, LOUIS, slottsbyggmästare 206
GJÖRWELL, CARL, CHRISTOFFER, d ä, bibliotekarie,
skriftställare 83, 131
GJÖRWELL, CARL CHRISTOFFER, d y, professor, arki-
tekt 240, *325, 327, 329, 330, 331, 334, 340, 524

- GODAU, JEAN, skeppskommendör 354
 GODU, CATHARINA, f EKEGREN, g m JOH HENR
 GODU (s.d.); epitafium *387, 388, 389
 —JOH HENR, segelmakare 388
 GOTTMAN, LORENS (LARS), målare 340,*345, 346, 524
 GLÄSER, HENNING PETRI se HENNING PETRI
 GRAFF, LORENTZ, smed 277
 GRAMO, HANS, tunnbindare; gravsten 521
 GRANLUND, MAGNUS, bildhuggare 353, 354
 GRELLS PERSSON, donation 363
 GREN, JONAS, orgelbyggare 357
 GROEN, släkten, grav 53
 GROOT, MAURITS (MORITZ), muraregesäll 267
 GRUBB, familjen; grav 390
 GRÅÅ, MARIA, donation 140
 GRÖNBERG, donation 368
 GUNILLA (BIELKE), drottning av Sverige 115
 GUNTER, JOHAN, stenhuggare 241, 293
 GUSTAF I, konung av Sverige 15, 18, 29, 105, 108;
 bibel 515
 —II ADOLF, konung av Sverige 69, 72, 75, 77, 179,
 195, 203, 266; inskrift 490; medalj 362; porträtt 77
 —III, konung av Sverige 397; porträtt 383; tal 393
 —V, konung av Sverige 480, 514; bibel 468, 514
 GYLLENBORG, ERIK, skeppskommendör; donation
 368, 369
 GYLLENHORN, CHRISTINA, g m JOHAN GYLLEN-
 STIERN (s.d.) 138
 GYLLENKRONA, ERIK, donation 377
 GYLLENSTIERN, CHRISTOFFER, greve, överståt-
 hållare 291, 343
 —JOHAN, friherre, kammarherre; donation 138
 GÄRFELT, THOMAS (GERWE, adl), överste, krigs-
 råd; huvudbaner *175
 GÖRANSSON, vinskänk, donation 246
 —THURE, handlande 480, 514
- HAIJLEN, ALFRED, ingenjör 430
 HALLBERGS GULDSMEDSAKTIEBOLAG, CARL GUS-
 TAF 360, 361
 HALLSTRÖM, IVAR CHRISTIAN, tonsättare; grav-
 sten 174
 HANS ALBREKTSSON, murmästare 241
 —LARSSON, tornbyggare 203
 —OLOFSSON, tornbyggare se WÄSSMAN, HANS
 OLOFSSON
 —OLUFSSON, sillpackare; 364
 HANSSON, KRISTIAN, kvarnägare 304
- HANZIG, MARIA se HENTZIG, MARIA
 HARTECHINUS se HARTLEVUS HARTLEVI
 HARLEVUS HARTLEVI (HARTECHINUS), präst 8,
 61
 HARTMAN, PETTER, repslagare 208
 HARTMANN (HARDTMANN) WOLFFGANG, koppar-
 stickare *17, 75
 HAUBE (HÖBE), MICHAEL, bagare; donation 358
 HEIDTMAN, E 394
 HEILBORNS ELEKTRICITÄTSBYRÅ, AUGUST 430
 HEITZLER, BEATA, f DE TREUTIGER; donation 346
 HELGE HELGESSON, kyrkovård 228; donation 278
 HELLBERG, OLOF, smed 321
 HELSING, OLOF OLOFSSON, boktryckare 178, 180
 HENNING, grytgjutare 13
 HENNING PETRI (PETERS, PETERSSON) GLÄSER,
 guldsmed 366
 HENTZIG (ej HANTZIG), MARIA, g m JOHAN FALCK
 (s.d.); gravhäll 390
 HERMAN DANIEL HERMANNI, kyrkovård, han-
 delsman; donation 296, 298, 343, 354; begravn-
 ingsvapen 389
 HERMANSSON, PER FRANS GUSTAF, arkitekt 420,
 *421, *422, *423, 424, *425, 426, 448, 451,
 *453, 454, *457, 459, 476
 HERMONIUS, MICHAEL (MIKAEL), kyrkoherde 40,
 520, porträtt 158, *160
 HILCKE, PARMEN, donation 142
 HINRICH, JÖRANSON, timmerman 208
 HIOHLMAN (HJOLMAN), MAGNUS, miniatyr och
 porträttmålare 157, 158, *159
 HJORTZBERG, FOLKE, arkitekt *446
 —GUSTAF OLOF (OLLE), professor, målare 346,
 443, *446, 494, *498, 500, 524
 HJÄRNE (HJÄRNE adl), URBAN, livmedikus, bergs-
 råd 270
 HOBE, MARIA, g m MICHEL HOBE (s.d.) 256
 —MICHEL (MICHAEL), bagare 196, 254; donation
 368, 370
 HOFFMAN, KRISTOFFER, tysk muraregesäll 286
 —OLOF, målare 281, 397
 HOGENBERG, FRANTZ, tysk kopparstickare *7,
 *13, 66, 100
 HOLM, ABRAHAM, kofferdikapten 388
 —ANNA CATARINA, donation 138
 —ANNA MARIA; g m ABRAHAM HOLM (s.d.) 366;
 donation 388
 —JOHAN, stadsingenjör 23, 33, *239, 255

- JOHAN ABRAHAMSSON, kofferdikapten; epitafium *386, 388
 HOLMEN, JONAS, bildhuggare 130
 HOLMSTRÖM, LARS, Arvika 459
 HOOFMAN, HANS, smed 75
 HOORN, JOHAN VON, läkare, arkiater; epitafium 520
 HOPFNER, (HÖPFNER), JOHAN NICKLAS, guldsmed 143
 HORN, GUSTAF CARLSSON, greve till Björneborg, generalfältherre, president i krigskollegium 218
 HORNBEN, JÖRAN, bokbindare; donation 180
 HOWET, släkten, grav 53
 HULT, ELISABETH, donation 143
 —LARS, donation 143
 HUWEN, HENRIK VAN, byggmästare 73
 HYSING, DIEDRICH (DIDRIK) HANSSON, guldsmed 134, 143
 HÅRLEMAN, CARL, friherre, överintendent, arkitekt, gravör 132, 323
 HÖGBERG, J LUDVIG, målarmästare 351
 HÖKERSTEDT, OLOF, kyrkoherde; porträtt 379
 HÖÖK, JOHAN HANSSON 195
- I**NDEBETOU, GOVERT, handelsman; donation 362
 INGBORG BENDTZDOTTER, donation 139
 IGNELL, NILS, komminister; grav 392
 —SIGRID FLORENTINA, g m NILS IGNELL (s.d.); donation 368
 ITHIMAEUS, JUSTINA ELISABETH, g m CARL FREDRIK RINGQUIST (s.d.); donation 372
- J**ACOB, konterfejare se ELBFAS, JACOB HEINRICH
 —ULFSSON, ärkebiskop 104
 JERKEN (JERKE), ERIK JOHAN, målare, tecknare, grafiker 503
 JESUWITZ, JÜRGEN (GÖRAN GESEWITZ), murmästare, ålderman 79, 267, 278, 279
 JOHAN III, konung av Sverige 18, 19, 20, 23, 46, 66, 67, 68, 69, 73, 75, 105, 106, 107, 108, 109, 111, 112, 114, 115, 119, 120, 121, 122, 198, 201
 —kapellpräst 61
 —ANDERSSON, arbetsfogde 277, 289
 —ERIKSSON, lärftskrämare; donation 364
 —JOHANSSON (JANSSON), urmakare 281, 282, 396
 —JÖRANSSON, slaktare; donation 370, 374
 JOHANNES LAURENTII, kyrkoherde 19
 JOHANSSON, FRITHIOF, grundläggare 481
 —PETTER, tysk muraregesäll 286
- JOHNSSON, IVAR VIKTOR, professor, skulptör 484
 JONAS MÄNSSON, högkare; donation 278
 —NILSSON se FRISTEDT
 —SVENSSON, kvarnbyggare 209
 JOSIAS ANDERSSON, hovkamrer; donation 204
 JOSEPHSON, RAGNAR, professor, konsthistoriker 219, 220
 JOST, bildhuggare se SCHÜTZ
 JULIN, JONAS, tecknare *317
 JUNGSTEDT, AXEL ADOLF HARALD, målare 382, *383
 JURI, HANS, kopparslagare 281
 JØENSON, ANDERS, borgare; donation 46
 JÖNS LARSSON, snickare 289
 JÖRAN CASTENSSON, åkare, ålderman; donation 370
 JÖRGENSSON, TURE, skulptör, grafiker 484
- K**AMMECKER, CATHARIN, g m ADAM PINCKARDT (s.d.); donation 395
 KANSTEN, EVERHARD, borgmästare; donation 61
 KARL (VIII) KNUTSSON (BONDE), riksföreståndare, konung av Sverige 12
 —IX, konung av Sverige; hertig 25
 —X GUSTAF, konung av Sverige 32, 196, 197, 198, 204, 206, 209, 210, *211, 222, 223, 224, 225, 226, 228, 231, 234 235, 238, 272, 290, 291, 312; donation 396; porträtt 377, 382
 —XI, konung av Sverige 14, 34, 290, 291, 311, 312, 313, 314, 318
 —XII, konung av Sverige 179, 336, 352; bibel 181, 467, 514; donation 135, 136; monogram 180; namnchiffer 301, 334, 467
 —XIII, konung av Sverige; tal 393
 KARL FILIP, hertig av Södermanland 72
 KARLING, STEN, professor 219, 220
 KARLSON, AXEL, MAGNUS VALFRID, lektor i byggnadskonst *419, 420
 KARLSSON, GEORG, donation 510
 KASPER, glasmästare 77
 KATARINA JAGELLONICA, drottning av Sverige 115
 KAUPPI, STEN ERIK, textilkonstnär 509
 KELLER, ANTONIUS, kaplan 63
 KEYSER, HENRIK (HENRICH), boktryckare; bibel 180; donation 392; grav 390
 KIHLEBERG, KR, urmakare 396
 KIHLESTRÖH, OLOF, målare 302

- KIJL, HANS, hovslagare 206
 KLAS PETTERSSON, skeppare; donation 278
 KLEFBECK, ERNST ALARIK, kyrkoherde; porträtt 466
 KNUT, smed 203
 KOHL, HINDRICK, donation 142
 KONRADUS FR KÖLN se CONRADUS DE COLONIA
 KOSCHELL, släkten, grav 53
 KRAUS, HANS, målare 296, 297
 KRAWULEVIC, STANISLAUS, vikarierande prost 135, 136
 KRISTIAN (KRISTIERN) I, konung av Danmark, Sverige och Norge 12
 —(KRISTIERN) II, konung av Danmark, Sverige och Norge 15, 32, 69, 99, 119, 201, 392
 KRISTIAN HANSSON, repslagare 206
 KRISTINA, regerande drottning av Sverige 36; donation 374
 KRISTOFFERSSON, NILS 196
 KÖNIG, CARL HENRIK, stadsarkitekt 333
 KÖPKE, JOHAN, stenhuggare 82
 KÖSTER (KIÖSTER), JÖRGEN, bagare; donation 366
- LAGERSTEDT, JAKOB (GAVELIUS, adl), 305, 309
 LALLERSTEDT, ERIK JULIUS, professor, arkitekt 501
 LAMPA, DANIEL, ålderman i bryggarämbetet 178, 179
 LANDQUIST, CARL AXEL EMIL, fil dr, teol dr, kyrkoherde 418, 424; donation 344, 366, 372, 382; porträtt 382, *383, 466; porträttrelief 384
 —MARIA AUGUSTA, f UNÉR; g m CARL AXEL E LANDQUIST (s.d.); donation 372
 LANG(H), ISAK, smed 291, 351
 LANGE, JOHAN GEORG, boktryckare 393
 LARKE, FOLKE 519
 LARS, präst 61
 —kyrkoherde se MYLIANDER, LAURENTIUS MATTHIÆ
 —tornbyggare 294
 LARS JÖRANSSON, brännvinsbrännare 255
 —MÄRTENSSON, kyrkovård; donation 47
 —OLOFSSON, tornbyggare 240
 —OLSSON, hökare; donation 366
 —PERSSON, bergsprängare 267
 —RYSSETOLK, donation 372
 LARSSON, OTTO, skulptör 454
- LASSE MÅNSSON, tornbyggare 203
 LAURENT, CLAUDE, hovsekreterare; epitafium 166, *171
 LAURENTIUS ANDRÆE, ärkedjåkne, kansler, reformator; inskrift 490, 491
 LAURENTIUS PETRI, ärkebiskop; inskrift 490
 LAURINUS, JOHANNES, rådmän 236
 LEHMAN, HENRIK, snickare 244, 337, 340
 LEIJONANCKER, DANIEL (JOUNG, adl), kommerseråd 29, 305; donation 368, 369, 370, *372, 374
 LEMERCIER, JACQUES, fransk arkitekt, skulptör 220
 LEMON (LEMOINE), ERIK., guldsmed 140
 LIEWEN, HANS HENRIK VON, greve, riksmarskalk 84
 LILJEGREN, JOHAN GUSTAF, fornforskare; gravsten 169, *172
 LILJESTRÖM, rådmän 309
 LILLIE(N)BORG, HENRIK HENRIKSSON FATTENBORG (FATTENBORG, adl), kassör och revisionskommisarie i krigskollegiet 227, 279, 280, 526; donation 278, 358
 LILLIENHOFF, JOAKIM PÖTTER (PÖTTER adl), handelsman, rådmän 29, 524; gravkor 284, *285, 524; vapen 361
 —PETRONELLA, f LOHE; g m JOAKIM LILLIENHOFF (s.d.), 524; donation 358, 359, *360, 362, 364, 369; gravkor 284, *285
 —WATRANG, gravkor *275, *285, 294, 324, 328, 329, 330, 331, 332, 333, 336
 LILJENWALLDH, CARL CHRISTIAN, kyrkoherde 40
 LIMNELL, EMANUEL, professor, dekorationsmålare 331
 LINDBERG, ALBRECHT se LINDCREUTZ
 —ANDERS, bryggare; donation 376
 —JOHAN ADOLF, professor, mynt- och medaljgravör 163
 —J P *90, *91, *119
 LINDBERG, W, ingenjör 331
 LINDBLOM, HERMAN, konstsmed *498
 LINDBLOMS KONSTSMIDESVERKSTAD, HERMANN, 484
 LINDCREUTZ, ALBRECHT (LINDBERG adl); begravningsvapen *89, 176
 LINDEGREN, AUGUST (AGI), arkitekt 332, 333, 336, 342, 346, 356, 363, 392, 521
 LINDEROTH, G.W., hovurmakare 396, 440, 484
 LINNQVIST, Hilding, professor, målare 444, *447, *448, *449, *450

- LOCKERT, ALBREKT, guldsmed *361
- LODÉN, DAGMAR GURLI ELISABETH, f HENNIG, konstnär, målare *463, 464
- LODÉN, KARL OTTO (KALLE), målare 464
- LODSTRÖM, GEORG SIGURD, målare *467
- LOHE, HENRIC, handelsman 229
- LOOS, JONAS ANDERSSON, snickare 286, 287, 291, 351
- PETTER, snickare 297, 306
- LORENS CHRISTIANSSON, plåtslagare 277
- PETTERSSON, skeppare; donation 278
- LORENTZ PETTER, snickarmästare 351
- LOSCH, HENRIK JAKOB, guldsmed 358
- LOU, GUSTAF, borgare, hökare; donation 350
- LOVISA ULRIKA, drottning av Sverige 392; porträtt 131
- LUDMAN (LÜDEMAN), JOHAN DAVID, slottsmurmästare 241, 242, 286, 287, 291, 292, 293
- LUNDBERG, ERIK, professor 525
- LUNDELL, KRISTIAN, bagare; gravkor 248
- LUNDH, MARGARETA ANDERSDOTTER, donation 142
- MICHELSON, gravhäll 390
- LUNDS TEXTILIER, ALICE *463, 464, 525
- LUNDQUIST, PER GOTTHARD(GOTTE), konstnär, inredningsarkitekt 520
- LUNDSTEDT, HUGO, ciselör 456, 457, *458
- LUTHER, MARTIN, tysk reformator; porträtt 155, 156
- LYCHOU, familjen; gravhäll 390
- LÜDEMAN, JOHAN DAVID se LUDMAN
- LYNTBEKE, CONRAD(US), syssloman 8, 61
- LÖFSTRÖM, smed 352
- LÖVGREN, EMELIA, f. LINDBERG 462
- KARL OSCAR ANDREAS, åkeriarbetare 462
- MAGNUS ERIKSSON, konung av Sverige och Norge 7, 8, 9, 11, 12
- MAGNUSSON, ANDERS, orgelbyggare 454
- PAUL M, förgyllare 389, 519
- MALMBERG, PETRUS, kyrkoherde, biskop; porträtt 377, *378
- MALTHOW, (MALTA) ANDERS WILHELM, guldsmed 362
- MANKELL, OTTO AUGUST, arkitekt, tecknare 46
- MARDILLE se DE MARDILLE
- MARIA ELEONORA, drottning av Sverige 77
- MARKUS, murmästare 77
- MAROT, JEAN, fransk arkitekt, grafiker 220
- MARTIN, EDNA textilkonstnär 511
- ELIAS, professor, målare och grafiker *219
- MASRELIEZ, LOUIS ADRIEN M, målare, tecknare, inredningsarkitekt 125
- MATTIAS GREGGERSSON, biskop 66
- MATTS SUNESSON, slaktare; donation 368, 369
- MEISSEL, hovslagare; donation 246, 248
- MELLIN, GUSTAF HENRIK, präst, författare *253
- MESSENIUS, JOHANNES, författare, historiker 63, 69, 75, 115, 119, 201, 204
- MEURER, IGNATIUS, boktryckare 392
- MEYER, CATHRINA, g m GERHARD MEYER d ä (s.d.) 306, 363, 395
- CHRISTINA, donation 142
- GERDT, klockgjutare, kungl styckgjutare 181, 206
- GERHARDT, d ä, klockgjutare, kungl styckgjutare 306
- GERHARDT, d y., klockgjutare, kungl styckgjutare 394, 395, 396, 397; donation 363
- MEYTENS, MARTIN VAN, d ä, porträttmålare 157, *158, 161, *166
- MICHEL ABRAHAMSDOTTER, donation 370
- MIKAEL ABRAHAMSSON, rådmän 196
- MILLBERG, tobakshandlare; donation 393
- MOBACK, CASPAR 394
- MOLIN, JOHAN PETER, professor, skulptör 344
- OLOF, fil dr, kyrkoherde 41
- MOMMA- REENSTIERNA, ABRAHAM, affärs- och industriman 29
- JAKOB, affärs- och industriman 29
- MONTAGNA, BARTOLOMEO, italiensk målare *512
- MONTELIUS, OSCAR, fornforskare, riksantikvarie 476
- MUHL, JOHAN, snickare 211
- MUNK, PETTER, handelsman; donation 374
- MUNTHE, ALF, målare, textilkonstnär 509
- MURILLO, BARTOLOMÉ ESTÉBAN, spansk målare 514
- MYLIANDER, LAURENTIUS MATTHIÆ, kyrkoherde 73, 74; porträtt *156
- MYRANDER, HENRIK, komminister, kyrkoherde 262
- MÅNS HANSSON, smedgesäll 273
- MÅNSSON, DANIEL, kyrkovärd 229
- KARL FILIP, dekorationsmålare 491, 502
- MÄRTEN MATTSON, timmerman 202

- MÄRTENSSON-ROMARE, gravkor 248
 MÅÅS-FJETTERSTRÖM, MÄRTA LIVIA VILHELMINA, textilkonstnär 464
 MÄRTA, ANDERSDOTTER, donation 374
 MÖLLER, CARL, arkitekt, generaldirektör 260, 332, 336, 351, 420
 —HANS, byggmästare 302, 305, 306, 309
 MÖRNER, LUDVIG, friherre, biskop; grav 392; porträttmedaljong 383, 384
- NAUCLERUS, SIMON, stuckatör 82
 NEIBERT, (NÜJBERT), LUDVIG, snickare 308, 316, 334, 350, 352
 NEUMAN & VOGEL, glasmålerifirma, Stockholm 333, 346
 NICANDER, KARL AUGUST, författare 55; gravvård 174
 NILS, repslagare 268
 —BENGTSSON, svarvare 290
 —CHRISTOPHERSSON, kyrkovård 236, 254
 —HANSSON 202
 —KETTILSSON se (VASA), NILS KETTILSSON
 —LARSSON, stenhuggare 271, 274
 —OLOFSON, smed 208, 269, 271, 288
 —OLOFSSON, rådmän; donation 376
 —PERSON, snickare 202, 205, 255, 256, 268, 269, 270, 288, 289
 NILSSON, GEORG ALFRED, arkitekt 477, *478
 —JONAS, muraregesäll 244
 —OSCAR, klockgjutare 515
 —PAUL, inskrift 515
 NORBERG (NORDBERG, NORSBERG), CARL MAGNUS, bildhuggare 324, 354
 —(NORDBERG), PETTER, bildhuggare 322, 340
 NORBERG, RUNE, fil lic 526
 NORDBERG, TORD, O:SON, fil dr, stadsantikvarie 519, 521
 NORDIN, ALICE, skulptör, konsthantverkare 492
 NORDLUND, JOSEF, kyrkoherde; porträtt 160, *164
 NORDSTRÖM, ERIC, trädgårdsmästare 250
 NUNSON, JOSUA 363
 NYBOM, GUSTAV, bokbindare; donation 392
 NYGREN, ERNST, donation 514
 NYMAN, A E, linslagaremästare 247; donation 246
 —BRITA, g m JÖRGEN KÖSTER (s.d.); donation 366
 —ERIK, mätare; donation 364
 NYQUIST, NAEMI, textilkonstnär 509
 NYSTRÖM, AXEL, professor, hovarkitekt 330, 352
- ODELQVIST (-EKSTRÖM), ANNA-LISA, textilkonstnär *459, 462
 OLAUS PETRI, kyrkoreformator 487, 490, 515
 OLOF ARFVEDSSON, kamrer 197
 OLOF HENRIKSSON, stenhuggare 286, 287
 —LARSSON, hökare, donation 278
 —LARSSON, konterfejare 280
 —LARSSON, rådmän; donation 289
 —NILSSON, skeppare; donation 278
 —OLOFSSON se HELSING
 —OLOFSSON, stenhuggare se OLUF OLUFSSON
 —PERSON, muraregesäll 267
 OLSSON, överkommisarie; gravkor 248
 —MARTIN, riksantikvarie 91
 OLUF OLUFSSON, stenhuggare 47, 247
 OSCAR II, konung av Sverige och Norge 364, 365, 426; donation 462, 464, 466
 OTTER, GUSTAF VON, friherre, generalmajor; epitafium 168, *171
 OXENSTIERNNA, AXEL GUSTAFSSON, greve, rikskansler 218, 219, 220
- PADT, BRUGGE (PATBRUGGE), DIONYSIUS, kopparstickare *9, 66
 PAHR (PARR), FRANCISCUS, slottsbyggmästare 105
 PALLADIO, ANDREA, italiensk arkitekt 114, 115
 PALM, CATHARINA CLAESDOTTER, g m HENRIK HENRIKSSON FATTENBORG- LILLIE(N)BORG (s.d.) 526
 —HILDING, ingenjör 449, 455
 PALMGREN, E P 344
 PALMSTEDT, ERIK, tit professor, arkitekt 91, *93, 122, *387, 389
 PASCH, LORENTZ (LORENS), d y, professor, målare, tecknare 131, 161, *167(?), 383
 PAULI, familjen 390
 —CHRISTOPHER, gravhäll 390
 —HANNA, konstnär 155
 PEDER ANDERSSON SWART, biskop, historie-skrivare 15
 —FREDAG 15, 66
 —(PER) GRELSSON, snickare 205
 —MICHELSSON, donation 364
 PER ERIKSSON, hökare; donation 373
 —MICHELSSON, kyrkovård 277
 —NILSSON, slottsarklimästare, kyrkovård; donation 362
 PERELLE, ADAM, fransk kopparstickare *191

- PERMAN, familjen, gravhäll 390
 PETREJUS, JOEL JACOB, kyrkoherde; porträtt 159, *163
 PETTER, timmerman 276
 —ARFWIDSON, glasmästare 269, 270
 PETTERSSON, ELIN, textilkonstnär 462, 508, 509
 —EMIL, murare 480, 514
 —KARL GUSTAF, direktör; donation 457
 PFUNDT, KRISTIAN, stenhuggare 267
 PIAZZETTA, GIOVANNI BATTISTA, italiensk målare *513
 PIEHL, C G, direktör 424
 PIHL, SVEN, snickare 308, 352
 PIHLBERG, kyrkovärd; gravkor 248
 PILLSCHER, hökare; donation 364
 PINCKARDT, ADAM, donation 395
 PLOMGREN, ANDERS, kommerseråd; gravhäll 390
 POHL, MIKAEL (MICHEL), d ä, guldsmed 134
 POLHEM, CHRISTOPHER (POLHAMMAR, adl), kommerseråd, uppfinnare; epitafium 163, *169
 PORTHAN, LARS se PORTUAN, LAURENT
 PORTUAN (ej PORTHAN), LAURENT (LARS), kyrkoherde; porträtt 379, *380
 POSSEVINO, ANTONIO, italiensk jesuit 120
 POSSIETH, JOHAN, kyrkoherde; donation 337
 POUGET, HELENA MARIA, f SESSING; gm JOHANNES NICOLAUS POUGET (s. d.); donation 369, 370
 —JOHANNES (JOHAN) NICOLAUS, teol dr, kyrkoherde 260; grav 390; porträtt 378, *379
 POUSETT, G (?) R byggmästare 326, 352
 PRECHT, BURCHARDT, bildhuggare 82, 292, 293, 337, 346; grav 390
 PRIMATICCIOL, FRANCESCO, italiensk konstnär 222
 PRITSCHETNIKOFF, PETRUS JOH, kejsarlig rysk präst; minnestavla 391
 PSILANDERHJELM VON SEULENBERG, JACOBINA SOPHIA; g m Carl Erik WADENSTIERNA (s. d.); epitafium 167, *170
 PÖTTER, JOAKIM se LILLIENHOFF
- Q**VARNSTRÖM, CARL GUSTAF, professor, skulptör, grafiker 344
- R**ACHETT, JOHAN, donation 369
 RADOV, ADAM 273
 RAMBORG ISRAELSDOTTER (AND) till Vik, gravsten 100
 RATHSACK, ELSA, donation 142
- REAL, (REALL, REIAL), JOHAN (JAAN), stenhuggare 281
 REHN, CARL, bryggare; gravkor 248
 —JEAN ERIC, arkitekt 91, 130, 163, 164, 165, 166, 167, *168, *170, *171, 326, 346, 356, *385, 387
 REIALL, JOHAN se REAL
 REINICH, PETTER, 256
 REINSTEDTS STERBHUUS, MARIA HELENA; donation 370, 372
 REMAHL d ä, fabrikör; donation 370
 REUSSNER, CHRISTOFFER d. y., bokbindare 179
 RIBEN, KARL AXEL, häradshövding 480, 514
 RIEGE, JEREMIAS, förgyllare 343
 RIF (RIIF), JACOB THOMASSON, byggmästare, bildhuggare 93
 RINGQUIST, CARL FREDRIK, apotekare; donation 344, 372
 RINGSTRÖM, N P, glasmästare 494
 RISSÉN, HJALMAR, tillvaktmästare 480, 514
 ROBSAHM, CHRISTER, bankokommissarie; epitafium 165, 166, *174
 RODIN, JOHAN, kyrkodörrväktare; donation 468
 ROMAN, WILHELM, murmästare; gravkor 248
 ROMARE se MÅRTENSSON- ROMARE, gravkor
 —EMELIA MARGIT, målare 382
 —PAULUS BERNHARD, kamrer 418, 424; donation 382
 ROOSVAL, JOHNNY, professor 501
 ROSÉN, SVEN, väckelseledare 39
 ROSENBERG, GOTTLÖB (GOTTLIEB) CHRISTIAN, bildhuggare, 337, *338, 340, *341, *342, *343
 ROSENBLAD, ANNA, gravkor 248
 ROSENHANE, SCHERING, friherre, överståthållare 196, 209, 210, 223, 224, 225, 226, 227, 230, 231, 234, 391
 ROSENIUS, CARL OLOF, väckelsepredikant; inskrift 490
 ROSENSTENGEL, JÖRGEN, murmästare 81, 82
 ROTH, BENJAMIN, smed, hovslagare 297, 300, *301, 302, *303, 306, 336, 344
 —KARL 302
 ROTHOFF, A M, guldsmed 458
 RUBACK, målare 340, 346, 352, 353, 356
 RULLS HAUSEN, ANNA URSULA VON, donation 140
 RUNDGREN, HENRIK, juvelerare; donation 514
 RUNDLÖF, EDVIN, byggmästare 430, 519, 520, 521
 RUTH se RUUTH, GUSTAF SAMUEL

- RUTSTRÖM, A K, inskrift 515
 RUUS, HANS JÖNSSON, smed 277
 —PEHR MAGNUS, kyrkoherde 327; porträtt 380
 RUUTH (RUTH), GUSTAF SAMUEL, vice president 346
 RYDBERG, ABRAHAM VIKTOR, författare 444
 RYSTH, PEHR, vagnmakare *393, 394
 RÖHL, JOHAN, bagareälderman; grav 248
- SALCHOW, ERNEST (ej SOLCHAU), organist, orgelbyggare 289
 SANDBERG, ARON SIMEON, skulptör 454, *456
 —GUSTAF EMIL, skulptör 454, *456
 SANDEGÅRD, KARL JOHAN, kyrkoherde; porträtt *467
 SANDRART, JOACHIM VON, tysk målare, kopparstickare 382
 SARA HEMMINGSDOTTER 392
 SASSE, JOHAN, kopparstickare *71
 SCHARENBERG, JOHAN, Handelsman 281, 284
 —JOHANNA, g m CARL HENRIK WATTRANG (s. d.); epitafium 385
 SCHEPPERUS, magister, donation 374
 SCHMIDT, HENRIK, bildhuggare 296, 343
 SCHOLEUS, HIERONYMUS, tecknare 66
 SCHRÖDER, CASPAR, hovbildhuggare 343
 —HENRIK, handelsman; donation 350
 —HERMAN, kyrkoherde, biskop 258, 259, 304, 305, 310, 314, 315, 318, 340; porträtt 378
 SCHULTZ (SKULT), JACOB, stenhuggare 47, 241
 —NICOLAS, målarälderman 343
 SCHWAN, OLOF, orgelbyggare 131
 SCHWEBLER, DANIEL, kopparslagare 284
 SCHWEITZER (SWITZER, kall STEINMETZ), HANS HINDRICH, stenhuggare 282, 283
 SCHÜEBELER, DANIEL, donation 142
 SCHÜTZ (SKYTT), JOST, bildhuggare 77, 208, 272, 273
 SEDIN, OLOF, guldsmed 140
 SEEBACH (SEBACH), Adam, målare, Nyköping 77, 211
 SEHL (ZEHL), FERDINAND, d ä, guldsmed 362
 —(ZEHL), FERDINAND d yngste, guldsmed 134, 139
 SELLING, GÖSTA, stadsantikvarie, riksantikvarie 519
 SERGEL (SERGELL, adl) JOHAN TOBIAS, professor, skulptör 166, 167, *171, 520
 SERLIO, SEBASTIANO, italiensk arkitekt 114, 220
- SEVENBOM (SÄFVENBOM), JOHAN, landskapsmålare 38, 41
 SIGSTEDT, TORSTEN, skulptör 344
 SILVERLING (SILFVERLING), JONAS, stenhuggare 244, 299, 300
 SIMSON, P W, källarmästare; gravkor 248, 249
 SJÖSTRÖM, MARIA (MAJA), textilkonstnär *461, 462
 SKAJ, TOMAS, skeppare; donation 364
 SKOGLUND, EMIL 515
 SKYTTE AF DUDERHOF, JOHAN (SCHRODERUS, adl), friherre, riksråd, president i Göta hovrätt 72; vapen 77
 SKÅNING, PETTER, kopparslagare, kyrkovärd 196, 281, 282; donation 362
 SKÖLD, OTTE, professor, målare, museiman 500
 SMÄRTZ (SCHMEER), HANS, bagarmästare; donation 376
 SNACK, urmakare 396
 SOFIA, drottning av Sverige och Norge 426, *469
 Sofia Magdalena, drottning av Sverige 380; porträtt 383
 SOLCHAU, ERNST se SALCHOW, ERNEST
 SONNERBERG (SÖNNERBERG), ANDREAS, bokbindare 180
 SONTAG, MIKAEL, byggmästare 306, 308, 309, 312, 314, 315, 316
 SPAK, GUDMUND se EHRENCRANTZ
 SPARRE, AXEL CARLSSON, friherre, överståthållare 231
 SPEGEL, HAQUIN, ärkebiskop; inskrift 490
 SPERLING, MICHEL (1696), bagare 257
 —MICHEL (1668), garvare; donation 278
 —MIKAEL (1724), handelsman, kyrkovärd; gravkor 248; inskrift 394
 SPIHLER (SPIELER), MATHIAS, arkitekt 231, 232, 230, 282, 283
 SPINER, ISRAEL, kyrkovärd 283; donation *375
 SPRINGER, C, donation 143
 —L, donation 143
 STAAF, CARL, porträttmålare 160, *164
 STAGNELIUS, ERIK JOHAN, skald; gravvård 55, 174
 STAKE, PETER, major; donation 358, *359, 370
 STALHOFF, GERHARD, dansk-svensk läkare 69, 76, 77
 STANDÆRT, CASTEN, inskrift 394
 STARIN, ERIK BENGTSOON, guldsmed 134
 STEFAN, ärkebiskop, inskrift 490

- STEINMARK, AXEL 489
 STERLING, GAB 363
 STIERNEROOS, JOHAN (BERELIUS adl), lagman 257
 STOCKENSTRÖM, JÖRAN ANDERSSON, kyrkovärd 227, 229
 STORM, REBECCA, donation 141
 STRENG (STRANG), JOHAN JOAKIM, porträttmålare o. miniatyrist 158, 159, *160, *161, 379
 STRICKE, ERICH JOHANSSON; donation 142
 STRÅLE, PETER (PETER), orgelbyggare 357
 STRÖM, OLOF, bryggåråldermand, donation 246, 247; epitafium *385, 386, 387
 STURE, STEN GUSTAFSSON, d ä, riddare, riksföreståndare 15, 63, 103
 —STEN SVANTESSON, d y, riksföreståndare 32, 204; minnessten 392
 STÄHLE, JOHAN, donation 140, 142
 —MARIA, donation 142
 STÄHL, GRELLISKEN, donation 138
 —JOHAN, donation 138
 STÄLNACKE, ELISABET, donation 149
 SUNDELL, ANDERS, viktualiehandlare; gravkor 248
 SUNDVALL, CARL FREDRIK, arkitekt, fortifikationsofficer 43, *92, 93, *123, 124, 184
 SUTHER, direktör, epitafium 169
 —J. PEHR (PIERRE SOUTHER; ej SUTNER), guldsmed, gravör; donation 377
 SUTNER, PER se SUTHER, J PEHR
 SVAN, ELISABET, donation 464, *365
 —MÅNS OLOFSSON 289
 SWART, PEDER ANDERSSON se PEDER ANDERSSON SWART
 SWARTZ, CARL JOHAN GUSTAF, statsminister 481
 SWEDENBORG, EMANUEL (SWEDBERG, adl), vetenskapsman; inskrift 491
 SWEDLUND, ERIK, arkitekt 262
 SVEN, urmakare 131
 SVEN ANDERSSON, donation 366
 SVEN LAURENTII, kyrkoherde 19, 40, 73
 SVENSTRÖM, JOHANNES, skräddare, kyrkodörrväktare; donation 468
 SWIDDE, WILLEM, holländsk kopparstickare *21, *30, 47, 53, 80, 81, 83
 SYLLVEST, I G 383
 SÄFBOM, snickare 352
 SÄFVENBOM, JOHAN se Sevenbom
 SÄLLSTRÖM, G, byggmästare 336
 SÖDERBERG, MARIA, donation 366
 SÖDERBERGH, FRITZ ENOCH AUGUST, civilingenjör 440
 SÖDERBLOM, NATHAN, ärkebiskop 475, 481, 485, 487, 514; inskrift 490
 TEGENSKÖLD, KARL FREDRIK, generalmajor 305
 TELLNER, JOHAN 321
 TELSCHOW, ANNA MÄRTENSDOTTER, g m HENRIK TELSCHOW (s. d.) 276
 —(TELSCHOU, TELLGSCHOU, TELSCHOW), HENRIK (HINRICH), stenhuggare 208, 234, 270, 271, 273, 274, 276, 277
 TELSCHOV, JOHAN, glasmästare 298
 TENGBOM, IVAR JUSTUS, professor, slottsarkitekt 477, 478, *479, *480, *481, *483, 484, *485, *486, *487, *488, 489, 498, 502, *503, 505, *506, 508; donation 514
 —YVONNE, donation *507, 508, 514
 TESSIN, NICODEMUS, d ä, slotts- och hovarkitekt 40, 42, 43, 80, 81, 82, 83, 87, 88, 89, 91, 93, *114, *116, 121, 122, 123, 182
 —NICODEMUS, d y, greve, överstemarskalk, hovarkitekt 88, *117, 122, 182, 223, 232, 291, 296, 310, 312, 323, 343, 344
 THAVENIUS, E *113
 THELANDER, R, ingenjör 418
 THEORELL, HUGO GUSTAF, ingenjör 430
 THESEN, murmästareåldermand 247
 THEULIG, JOHAN MATTIAS, stadsbyggmästare 309, 319, 322, 326
 —JOHAN NIKLAS, timmermansmästare, fortifikationsbyggmästare 240, 322, 324, 326, 354, 355
 THIESEN, ESAIAS, handelsman; gravkor 248
 THISSEN (THISE), LUDVIG (LUDOVIC), bagaråldermand 376, 394
 THOMAN, ERNST FILIP, bildhuggare 169, 327, 328, 329, 334, 340
 THOMAS, biskop, inskrift 490
 THORELL, ANDERS, kryddkramhandlare, kapten; gravkor 248
 THUN, KRISTIAN, murmästareåldermand, målareåldermand 282, 290, 293, 294, 329
 THUNELL, CHRISTOPHER, stadssekreterare; donation 369

- TILLEUS, PETRUS, stadsingenjör, rådman 42, 200, *207
- TILLMAN, CLAES, sidenbandsfabrikör; donation 375
—O, sjökaptén; donation 366
- TOLLSTADIUS, ERIK, kyrkoherde 490
- TORGILS (TYRGILS) KNUTSSON, riddare, riksförståndare 13, 14, 198, 200
- TORHAMN, JOSEF GUNNAR, målare, skulptör *39, 49, 444, 498, *499, *500, *501, *503, 504, 505
- TOTT, CLAES (KLAS), greve, riksråd, överståthållare 231
- TOTTIE, CHARLES, grosshandlare 253; grav 390
—MARIA, f ARFWEDSON; g m CHARLES TOTTIE (s. d.); donation 253, 254
- TRAUTMAN (TRAUTHMAN) VALENTIN STAFFANSON, tysk kopparstickare 178
- TRIVALD, grovsmedmästare 300
- TUNGEL, NILS, hovkansler 363
- TYRGILS KNUTSSON se TORGILS KNUTSSON
- TÖRLING, SAMUEL, hovpredikant, kyrkoherde; donation *135, *136; porträtt *158
- TÖRNE, HANS OLOFSSON, rådman, borgmästare 358, 361; donation 362
- TÖRNER, SVEN, rådman 236
- ULRIKA ELEONORA, dottning av Sverige; donation 320
- URVÄDER, SIMON MÄRTENSSON, sjökaptén; donation *361
- WADENSTIERNA, CARL ERIK, stassekreterare; epitafium 167
- WAHLMAN, JAN, arkitekt 521
—LARS ISRAEL, professor, arkitekt 49, *59, *60, *61, *62, 95, 98, 141, 177, 426, 428, 430, *437, 442, 451, *453, 454, *456, 458
- WAHLSTRÖM, CARL, orgelbyggare 357
- WAHNSTEDT, JOH HENR, murmästare 333
- WALLENBERG, PET ALBERT, målare 381
- WALLGREN, OTTO HENRIK, professor 328
- WALLIN, JOHAN OLOF, ärkebiskop, skald 491
- WARMHOLTZ, CARL GUSTAF, boksamlare, bibliograf 83
- (VASA), NILS KETILSSON, häradshövding i Frötuna skeppslag 61
- WASSÉN, CARL, disponent, kyrkovård 477, 480, 514; donation 140, 509, 510
- WATTRANG, CARL HENRIK, kommissarie, kamarråd 308; begravningsvapen, *388, 389; epitafium *384, 385; gravkor 285, 358
- WEIGELT, JOHANN GOTTFRIEDT, murmästare 240, 312
- WEITZIG, GEORG (GÖRGEN) se WOIZIG
- WESSLING, målare 356
- WESTERBERG, G E, murmästare 328
—KARL MARTIN, arkitekt 426, *436
—MARIA MARGARETA; g m CARL PHILIP VON AKEN (s. d.); grav 391
- WESTERMAN, ANNA MATTISDÄTTER, donation 144
—ANDERS ANDERSSON, donation 144
- WESTERSTRÄHLE, STEPHAN, guldsmed 361, 376
- WESTIN, FREDRIK, professor, målare 329, 330
- VESTIUS (?), JOHAN VESTIJ änka; donation 370
- WESTMAN, CARL ERNST, arkitekt 478, 479, 501
- WETTERBERG, GABRIEL, guldsmed 362
- WETTERLUND, JOHAN AXEL, skulptör *338, 342, 451, *452, 524
- WIBORG, ANDERS, bokhandlare; gravkor 248, 249
—CARL, järnkrämare, gravkor, 248, 249
- WICKMAN, ANNA, donation 369
- WIDÉN, SOFIA, textilkonstnär 508, 509, 525
- WIDNER, NILS, pastor primarius; inskrift 514
- WIENS, IURGEN, donation 142
- WIJKBERG, ERIK, donation 138
—INGRIJ, donation 138
- WIKLUND, W 332, 364, 367
- WIKNER, CARL PONTUS, filosof, teol. 491
- WIKSTRÖM, J G 332, 367
- WILHELM, HEINRICH, tysk skulptör, arkitekt 218
- WILLMAN, ANDERS, bryggare 387
- VINGBOONS, JUSTUS (JOST), holländsk arkitekt 218
- WINTER, OLOF, kyrkoherde; porträtt 380 *381
- WISBECK, PETTER, smed 306
- WIVALLIUS, LARS, skald; minnessten 392
- VOGEL, SIGISMUND (VON), tysk kopparstickare *16, *70, 73, 74, 75, 76, 100, 101, 103, 122, 204 51 9
- WOIZIG (WEITZIG, WOITZIG), GEORG (GÖRAN), orgelbyggare 131, 357
- VULT VON STEIJERN (VULT, adl), JOHAN JULIUS, president i kammarrevisionen; epitafium *88, 164, 165; porträtt 161, *167
- WÄRNSCHÖLD (WÄRNSKIÖLD), JOHAN ANDERSSON (LENÆUS, adl), generalkvartermästare 198
- WÄRNSKIÖLD, JOHAN se WÄRNSCHÖLD

- WÄSSMAN, CATHARINA, donation 364
 —HANS OLOFSSON, timmerman 264, 265
 —LARS OLOFSON, tornbyggare 278, 280, 281
- YOUNG-LEIJONANCKER, DANIEL se LEIJONANCKER
- ZEDTZMAN, CHRISTIAN, borgare; donation 366
 ZETHELIUS, PEHR, guldsmed 366
 ZETTERBERG, ALBERT, 377, 379, 380, 381, 382
 ZETTERWALL, HELGO NIKOLAUS, arkitekt, över-
 intendent 418, 420, 421
 ZIESE (?), CHRISTIAN, donation 366
- ÅHMAN, NILS, amiralitetskapten; donation 246
 ÅKERMAN, JOHAN GUSTAF, guldsmed 358
 ÅKERMAN & LUND, orgelfabrik (P L ÅKERMAN
 och LUNDS ORGELFABRIKS AKTIEBOLAG) 356,
 505
 ÅLANDER, JONAS, guldsmed 138
 ÅMAN, GABRIEL, kyrkoherde; epitafium 164, *170
- ÅNGMAN, JACOB, guldsmed 362, 363, *506, 508
- ÖDELL (ÖDLA), UDDE KNUTSSON (adl), under-
 ståthållare, landshövding 209, 224, 225, 226, 227
 ÖDLA, UDDE se ÖDELL
 ÖFWERSTRÖM, FREDRIK WILHELM, kyrkoherde;
 porträtt 381
 ÖHRN (ÖRN), ERIK, snickare 259, 308, 352
 ÖRNEHUFVUD, OLOF HANSSON (SVART, adl), in-
 genjör, generalkvartermästare 20, 22
 ÖSTBERG, JOHAN, kammarrättsråd 480; donation
 514; inskrift 514
 —RAGNAR, professor, arkitekt 420, 501
 ÖSTERDAM, förgyllare 346
 ÖSTERLING, JONAS ANDERSSON (ÖSTLING, adl),
 hovkamrer; donation 365
 ÖSTERMAN, VALBORG, epitafium, 168, *174
 ÖSTERVIK, HANS, rysstolk; donation 374
 ÖSTMAN, MARGARETA, donation 392
 ÖSTRÖM, ANDERS, handelsman, gravkor 248
 —CARL JOHAN, destillator; donation 367

SVERIGES KYRKOR

KONSTHISTORISKT INVENTARIUM

PÅ UPPDR. AV K. VITT- HIST. O. ANT. AKAD.

UTGIVET AV SIGURD CURMAN

JOHNNYROOSVAL OCH

ARMIN TUULSE

STOCKHOLM

BAND VII

GENERALSTABENS LITOGRAFISKA ANSTALTS FÖRLAG
STOCKHOLM 1934—66

UTGIVET MED ANSLAG FRÅN
STATENS HUMANISTISKA FORSKNINGSRÅD

STOCKHOLMS KYRKOR

BAND VII

MARIA MAGDALENA, KATARINA,
SOFIA och HÖGALIDS KYRKOR

INNEHÅLLSFÖRTECKNING
till Band VII

	Sid.
Utgivarnas förord till band VII.....	V
Förkortningar använda i band VII.....	VI
Maria Magdalena kyrka av Efraim Lundmark.....	4
Katarina kyrka av Tord O:son Nordberg, kap. I—XV, och Göran Axel-Nilsson, kap. XVI.....	191
Sofia kyrka av Ingrid Rosell.....	414
Högalids kyrka av Tamás Sárkány.....	474
Tillägg och rättelser till band VII utarbetade av Hilda Kauri.....	519
Register till bd VII utarbetade av Lydia Tuulse	
Ortregister.....	527
Sakregister.....	530
Personregister.....	534

FÖRORD
till
STOCKHOLMS KYRKOR, BAND VII

Föreliggande band av SVERIGES KYRKOR, konsthistoriskt inventarium, omfattar kyrkorna på Södermalm i Stockholm, Katarina, Maria Magdalena, Sofia och Högalids kyrkor. Beskrivningen av Maria Magdalena kyrka förelåg tryckt redan 1934 medan Högalids kyrka publiceras i det sluthäfte, som nu föreligger och som även omfattar rättelser och tillägg samt register till hela band VII.

Över 30 år har således förflutit mellan första kyrkans publicering och nu föreliggande sista. Till en del kan detta sägas bero på att utgivarna av Sveriges Kyrkor ansett det mera angeläget att beskrivningar av äldre kyrkor utföres före de nyligen uppförda kyrkorna till vilka Sofia och Högalids kyrkor måste räknas. Den senaste tidens intensifiering av arbetet vid verket Sveriges Kyrkor under nu framlidne riksantikvarien SIGURD CURMANS ledning gjorde det möjligt att återuppta beskrivningen av Stockholmskyrkorna.

I och med att Högalids kyrkas beskrivning nu framlägges vill utgivarna främst tacka författaren, kand. TAMÁS SÁRKÁNY för hans samvetsgranna arbete.

Vi vill vidare framföra ett varmt tack till de institutioner och personer som på olika sätt bistått författaren vid beskrivningens utarbetande. Intendent KERSTI HOLMQUIST har lämnat uppgifter om äldre silverföremål och museilektor BENGT DAHLBÄCK har medverkat vid beskrivningen av äldre oljemålningar i kyrkans ägo.

Till prästerskap och kyrkobetjäning framföres ett varmt tack för visat intresse och beredvilligt bistånd vid undersökningarna.

Rättelser och tillägg till band VII, främst redogörelser för restaureringsarbeten i Katarina och Maria Magdalena kyrkor, har utarbetats av fil. mag. HILDA KAURI och välvilligt granskats av f. stadsantikvarien TORD O:SON NORDBERG. I samband härmed har bistånd lämnats av kyrkans prästerskap och övriga befattningshavare: Prosten STEN KAHNLUND, kyrkoherden GÖSTA KALLNER, klockarna fru GUNBORG EKSTRÖM och ERIK HILLEBRINK samt fru ELIN JOHANSSON. Till alla dem framföres ett varmt tack.

Ort- sak- och personregister till Stockholm band VII har utarbetats av mag. phil. LYDIA TUULSE. Det omfattande personregistret har granskats av fil. mag. HILDA KAURI och värdefulla uppgifter har lämnats av fil. dr HANS GILLINGSTAM och fil. kand. R. AXEL UNNERBÄCK.

Beträffande de övriga i bandet förekommande kyrkibeskrivningarnas tillkomst och de därvid medverkande personerna och deras insatser hänvisas till de olika häftenas särskilda förord.

Stockholm i oktober 1966

STEN KARLING

ARMIN TUULSE

PER-OLOF WESTLUND

FÖRKORTNINGAR ANVÄNDA I DETTA BAND

Övriga förekommande förkortningar i överensstämmelse med förkortningsregistret i Nordisk Familjebok, 3:e uppl.

ALM = Henrik Alm, Murmästare-Ämbetet i Stockholm, Sthlm 1935.

ALMQUIST, Frälsegodsen = Joh. Ax. Almquist, Frälsegodsen i Sverige under storhetstiden med särskild hänsyn till provinens och säteribildning. I: 1—2. Sthlm 1931. (Skrifter utgivna av Svenska Riksarkivet, 1).

ATA = Antikvariskt—topografiska arkivet i VHAA, Stockholm.

G. BOËTHIUS = Gerda Boëthius, De tegelornrade gråstenskyrkorna i norra Svealand. Ak. avh. Sthlm 1921.

BSt = K. Byggnadsstyrelsens arkiv, Stockholm.

dep. = deponerad, deposition.

DS = Diplomatarium Suecanum. Fr. o. m. år 817—. Sthlm 1829—

ED = K. Ecklesiastikdepartementet.

ELGENSTIERNA = Gust. Elgenstierna, Den introducerade svenska adelns ättartavlor, I—IX, Sthlm 1925—36.

HKA = Högalids kyrkoarkiv, Stockholm.

HT = Historisk tidskrift

INV = inventarieförteckning

INV 1830 = en på grund av en kgl förordning 17/4 1828 företagen inventering av forntida minnesmärken i kyrkor och på kyrkogårdar. Protokollen, som fördes av prästerna, utskrevos i flera exemplar, varav en serie förvaras i resp. kyrkoarkiv och en serie i ATA.

JORDEB. = Stockholms stadsböcker från äldre tid, Ser. I. Jordeböcker 1420—1474, 1474—1498, Sthlm 1876, 1889, 1914.

KA = Kammararkivet, Stockholm.

KKA = Katarina kyrkoarkiv, Stockholm.

KB = Kungliga Biblioteket, Stockholm.

KR.PROT. = kyrkorådsprotokoll.

LSt = K. Lantmäteristyrelsens arkiv, Stockholm.

LUNDBERG I = Erik Lundberg, Byggnadskonsten i Sverige under medeltiden 1000—1400, Sthlm 1940.

LÖFGREN = Albert Löfgren, Det svenska tenngjutarehantverkets historia. Del I, bd 1—3, Sthlm 1925—50.

MKA = Maria Magdalena kyrkoarkiv, Stockholm.

ms = manuskript.

NatM (NM) = Nationalmuseum, Stockholm.

NordM = Nordiska museet, Stockholm.

NDA = Nya Dagligt Allehanda.

PRIVILEGIER I, II = Stockholm stads privilegiebref 1423—1700, Sthlm 1900—13.

PROT. = protokoll.

RA = Riksarkivet, Stockholm.

RR = Riksregistraturet 1586, 1588, 1654—96, RA.

RÄK. = räkenskaper.

SBL = Svenskt Biografiskt Lexikon. Sthlm 1918—

- SD = Svenskt Diplomatarium från och med 1401, utgifvet af Riks-Archivet. Sthlm 1875—
 SSEÅ (SEÅ) = Samfundet S:t Eriks årsbok.
 SHM = Statens historiska museum, Stockholm.
 SKA = Sofia kyrkoarkiv, Stockholm.
 SKOTTEB. = Stockholms stadsböcker från äldre tid, Ser. III. Skotteböcker 1460—68, 1501—10, Sthlm 1889, 1915, 1926.
 Sn = Socken.
 SRS = Scriptorum rerum Svecicarum medii aevi, Sthlm 1818—
 SSA (Sta. A) = Stockholms stadsarkiv.
 SSM = Stockholms stadsmuseum.
 Stpl, stplr, stpld = stämpel, stämplor, stämplad.
 ST.PROT. = sockenstämmoprotokoll.
 SvD = Svenska Dagbladet.
 SvK = Sveriges Kyrkor, Konsthistoriskt inventarium utg. på uppdrag av VHAA. Sthlm 1912—
 SvR = Sveriges Runinskrifter, utg. på uppdrag av VHAA, Sthlm 1900—
 TÄNKEB. = Stockholm stads tänkeböcker, SSA.
 UPMARK = Gustaf Upmark, Guld- och silversmeder i Sverige 1520—1850, Sthlm 1925.
 UUB = Uppsala Universitetsbibliotek, Uppsala.
 VHAA = K. Vitterhets Historie och Antikvitets Akademien, Stockholm.
 Vis. = visitation.
 ÄMBETSBOK = Stockholms stadsböcker från äldre tid. Ser. IV, Stockholm stads ämbetsbok 1419—1544, Sthlm 1927.
 ÖIÄ (ÖÅ) = Överintendentens Ämbetet (efter 1918 BSt), Stockholm.
 ÖIÄ skr. = Skrivelser från ÖIÄ till K. Maj:t (inrikes-civildep.) I RA.

I FÖRENING MED MÅTTUPPGIFTER

B = bredd, D = diameter, Dj = djup, H = höjd, L = längd. Sv. f. = svensk fot (29,7 cm). Samtliga mått äro, där ej annat angives, i cm.

Väderstrecken förkortas: N S Ö V.

Silberstämplar tydda enl. UPMARK.

Tennstämplar tydda enl. LÖFGREN.

LANDSKAPSNAMNENS FÖRKORTNINGAR

Bl = Blekinge	Jä = Jämtland	Up = Uppland
Bo = Bohuslän	La = Lappland	Vb = Västerbotten
Dr = Dalarna	Me = Medelpad	Vg = Västergötland
Ds = Dalsland	Nb = Norrbotten	Vr = Värmland
Go = Gotland	Nä = Närke	Vs = Västmanland
Gä = Gästrikland	Sk = Skåne	Ån = Ångermanland
Ha = Halland	Sm = Småland	Ög = Östergötland
Hr = Härjedalen	Sö = Södermanland	Öl = Öland
Hs = Hälsingland		

(Forts. från omslagets 2:a sida)

SÖDERMANLAND. (100) Band I, h. 1. *Strängnäs domkyrka, medeltidens byggnadshistoria* (2 vol.).
Pris 50 kr.

UPPLAND. (7) Band I, h. 1. *Danderyds skeppslag, mellersta delen*. Pris 6:60.
• (29) Band I, h. 2. *Danderyds skeppslag, östra och västra delen*. Pris 13 kr.
• (62) Band I, h. 3. *Värmdö skeppslag*. Pris 16:50.
• (64) Band I, h. 4. *Åkers skeppslag*. Med register till Bd I. Pris 17:50.
• (8) Band II, h. 1. *Häverö och Vaddö skeppslag*. Pris 4:40.
• (50) Band II, h. 2. *Bro och Vätö skeppslag*. Pris 8 kr.
• (58) Band II, h. 3. *Frötuna och Länna skeppslag*. Pris 12 kr.
• (74) Band II, h. 4. *Frösåkers härad, norra delen*. Pris 28 kr.
• (75) Band II, h. 5. *Frösåkers härad, södra delen*. Med register till Bd II. Pris 32 kr.
• (12) Band III, h. 1. *Långhundra härad, norra delen*. Pris 15 kr.
• (67) Band III, h. 2. *Långhundra härad, södra delen*. Pris 12 kr.
• (69) Band III, h. 3. *Närdinghundra härad, västra delen*. Pris 20 kr.
• (70) Band III, h. 4. *Närdinghundra härad, östra delen*. Med register till Bd III. Pris 20 kr.
• (1) Band IV, h. 1. *Erlinghundra härad*. Pris 4:50.
• (11) Band IV, h. 2. *Seminghundra härad*. Med register till Bd IV. Pris 17 kr.
• (71) Band V, h. 1. *Vallentuna härad, östra delen*. Pris 15 kr.
• (72) Band V, h. 2. *Vallentuna härad, västra delen*. Pris 15 kr.
• (78) Band V, h. 3. *Sjuhundra härad, sydvästra delen*. Pris 18 kr.
• (80) Band V, h. 4. *Sjuhundra härad, nordöstra delen*. Pris 18:50.
• (88) Band V, h. 5. *Lyhundra härad, sydvästra delen*. Pris 28:50.

• (73) Band VI, h. 1. *Färentuna härad, västra delen*. Pris 26 kr.
• (77) Band VI, h. 2. *Färentuna härad, mellersta delen*. Pris 20 kr.
• (79) Band VI, h. 3. *Färentuna härad, östra delen*. Pris 17 kr.
• (81) Band VI, h. 4. *Sollentuna härad, södra delen*. Pris 24 kr.
• (82) Band VI, h. 5. *Sollentuna härad, norra delen*. Med register till Bd VI. Pris 24 kr.
• (76) Band VII, h. 1. *Bro härad*. Pris 26 kr.
• (94) Band VII, h. 2. *Håbo härad, södra delen*. Pris 38 kr.
• (98) Band VII, h. 3. *Håbo härad, mellersta delen*. Pris 30 kr.

VÄRMLAND. (18) Band I, h. 1. *Grums härad, norra delen*. Pris 9:50.

• (19) Band I, h. 2. *Grums härad, södra delen*. Pris 6:50.

VÄSTERGÖTLAND. (2) Band I, h. 1. *Källands härad, norra delen*. Pris 5:40.

• (4) Band I, h. 2. *Källands härad, sydöstra delen*. 4:50.

• (15) Band I, h. 3. *Källands härad, sydvästra delen*. I. Pris 10 kr.

• (16) Band I, h. 4. *Källands härad, sydvästra delen*. II. Med register till Bd I.
Pris 10 kr.

ÖLAND. (108) Band I, h. 1. *Inledning. Översikt av de skriftliga källorna*. Pris 20 kr.

ÖSTERGÖTLAND. (13) Band I, h. 1. *Bankeinds härad*. 1. (Askeby, Svinstad). Pris 14 kr.

• (14) Band I, h. 2. *Bankeinds härad*. 2. (Vårdsberg, Örtomta). Pris 13 kr.

• (99) Band I, h. 3. *Bankeinds härad, mellersta delen*. Pris 32 kr.

• (43) Band II, *Vreta klostets kyrka*. Med register till Bd II. Pris 15 kr.

Häfte 1 t. o. m. 11 (avser de inom parentes angivna numren) slutsålda från förlaget.

SVERIGES KYRKOR

utgives och försäljes häftesvis och kan erhållas i bokhandeln eller direkt från

GENERALSTABENS LITOGRAFISKA ANSTALTS FÖRLAG

Vasagatan 16, Stockholm 1

Tel. 22 95 00, 08/22 95 40

SVERIGES KYRKOR

KONSTHISTORISKT INVENTARIUM

*På uppdrag av Kgl Vitterhets Historie och Antikvitets Akademien
utgivet av Sten Karling, Armin Tuulse och Per-Olof Westlund*

Arbetet avser att giva i enhetlig form utförda, rikt illustrerade vetenskapliga beskrivningar över Sveriges kyrkliga konst- och kulturminnen, sådana dessa bevarats i våra kyrkobyggnader och deras inventarier. Dessa landets rikaste konst- och kulturhistoriska skattkammare äro ännu alltför litet kända. Verket SVERIGES KYRKOR vill i lättillgänglig form göra dessa skatter bekanta för allmänheten, som i denna publikation skall finna ett underbart rikt, intressant och mångsidigt material framlagt i vetenskapligt vederhäftiga beskrivningar och i ett rikt och vackert avbildningsmaterial.

SVERIGES KYRKOR

utgives och försäljes häftesvis och kan erhållas i bokhandeln
eller direkt från

GENERALSTABENS LITOGRAFISKA ANSTALTS FÖRLAG

VASAGATAN 16 • STOCKHOLM 1

Tel. 22 95 00, 08/22 95 40

Pris 20: —

SVERIGES KYRKOR

KONSTHISTORISKT INVENTARIUM

*På uppdrag av Kgl Vitterhets Historie och Antikvitets Akademien
utgivet av Sten Karling, Armin Tuulse och Per-Olof Westlund*

Arbetet avser att giva i enhetlig form utförda, rikt illustrerade vetenskapliga beskrivningar över Sveriges kyrkliga konst- och kulturminnen, sådana dessa bevarats i våra kyrkobyggnader och deras inventarier. Dessa landets rikaste konst- och kulturhistoriska skattkammare äro ännu alltför litet kända. Verket SVERIGES KYRKOR vill i lättillgänglig form göra dessa skatter bekanta för allmänheten, som i denna publikation skall finna ett underbart rikt, intressant och mångsidigt material framlagt i vetenskapligt vederhäftiga beskrivningar och i ett rikt och vackert avbildningsmaterial.

SVERIGES KYRKOR

utgives och försäljes häftesvis och kan erhållas i bokhandeln
eller direkt från

GENERALSTABENS LITOGRAFISKA ANSTALTS FÖRLAG

VASAGATAN 16, STOCKHOLM 1

Tel. 22 95 00, 08/22 95 40

Pris 20: —